

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till faderskapslag och vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagstiftningen om hur faderskap bestäms ska revideras. Den gällande lagen om faderskap och lagen angående införande av lagen om faderskap föreslås bli upphävd och ersatt med en ny faderskapslag. Dessutom föreslås ändringar i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning, namnlagen, lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och lagen om underhåll för barn.

I den föreslagna faderskapslagen ska faderskapspresumtionen, som bygger på moderns äktenskap, kvarstå så gott som oförändrad. Det föreslås att det tas in en liten korrigeringsbestämmelse, om barnet föds efter den äkta mannens död.

När faderskapet inte bestäms på grundval av moderns äktenskap, föreslås det att förfarandet för erkännande av faderskap moderniseras på så sätt att det blir möjligt att erkänna faderskapet före barnets födelse. I oklara fall sker faderskapsutredningen och erkännandet av faderskapet efter barnets födelse så som för närvarande.

Enligt propositionen frångås moderns rätt att motsätta sig en faderskapsutredning eller att faderskapet fastställs i domstol. Samtidigt föreslås att möjligheterna att göra faderskapsutredningar utvidgas till att gälla också minderåriga i åldern 15—17 år samt barn som fötts under äktenskapet, om makarna inom sex månader efter barnets födelse tillsammans begär att faderskapet utreds. Dessutom föreslås att det i särskilt angivna fall ska vara möjligt att erkänna faderskapet också efter barnets död.

Genom den föreslagna faderskapslagen utvidgas talerätten för den man som anser sig vara barnets far både i ärenden som gäller fastställande av faderskap och i ärenden som gäller upphävande av faderskap. Enligt för-

slaget kan mannen väcka talan om fastställande av faderskap också utan att ha erkänt sitt faderskap, om faderskapsundersökningar inte har kunnat göras. Den man som anser sig vara barnets far föreslås dessutom i vissa särskilt angivna fall få rätt att väcka talan för upphävande av faderskap när det gäller moderns äkta man.

Enligt propositionen ska de barn som har fötts utom äktenskapet innan den nuvarande lagen om faderskap trädde i kraft ges rätt att väcka talan för fastställande av faderskap oberoende av den övergångstid som föreskrivs i lagen angående införande av lagen om faderskap. När det gäller ett familjeförhållande som har fastställts genom talan föreligger det ingen arvsrätt, om arvlåtaren hade avlidit innan den talan som lett till att faderskapet fastställts väcktes.

I och med den ändring som föreslås i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning övergår man till en praxis genom vilken det prov som behövs för undersökningen kan tas hos barnatillsyningsmannen om den som undersöks samtycker till det. Provtagningen förutsätter inget särskilt besök på en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. Det prov som behövs för en av domstol förordnad rättsgenetisk faderskapsundersökning ska enligt förslaget dock i regel tas av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2015.

Lagarna avses träda i kraft tidigast ett år efter det att de har antagits och blivit stadfästa. De bestämmelser som gäller talerätten och arvsrätten för de barn som fötts utom äktenskapet före ikraftträdandet av den gällande lagen om faderskap avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÄGE	4
2.1 Statistik över barnfamiljer.....	4
2.2 Lagstiftning och praxis.....	5
Syftet med lagen om faderskap och genomförda ändringar	5
Faderskapspresumtion	6
Faderskapsutredning.....	6
Fastställande av faderskap genom erkännande.....	7
Fastställande av faderskap genom domstolsbeslut	8
Bestridande av faderskap.....	8
Övergångsbestämmelser i lagen angående införande av lagen om faderskap.....	10
2.3 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU.....	10
2.4 Bedömning av nuläget	10
Faderskapspresumtion	10
Faderskapsutredning.....	11
Erkännande av faderskap.....	12
Fastställande av faderskap i domstol.....	13
Upphävande av faderskap.....	14
Övergångsbestämmelse i lagen angående införande av lagen om faderskap.....	16
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	17
Allmänt.....	17
Utvidgning av faderskapspresumtionen	18
Möjligheten att erkänna faderskapet före barnets födelse	18
Möjligheten att erkänna faderskapet efter barnets död.....	19
Fler möjligheter till faderskapsutredningar	20
Blodprov ersätts med prov från munnens slemhinna	20
Moderns rätt att motsätta sig slopas	20
Fastställande av faderskap med mannens rättsinnehavares samtycke.....	21
Fastställande av faderskap genom talan	21
Upphävande av den äkta mannens faderskap.....	21
Ställningen för de barn som fötts utom äktenskapet före ikraftträdandet av lagen om faderskap	22
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	22
4.1 Samhälleliga konsekvenser	22
Konsekvenser för barnen.....	22
Konsekvenser för jämställdheten mellan könen.....	23
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	23
Konsekvenser för barnatillsyningsmännens verksamhet.....	23
Konsekvenser för hälso- och sjukvården, i synnerhet för rådgivningsbyråerna för mödravård.....	25
Konsekvenser för magistraternas verksamhet	25
Konsekvenser för domstolsväsendets verksamhet	26

4.3	Ekonomiska konsekvenser	26
	Konsekvenser för den kommunala ekonomin	26
	Konsekvenser för statsfinanserna	27
	Konsekvenser för hushållens ställning	28
5	BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	28
5.1	Beredningsskeden och beredningsmaterial	28
5.2	Remissyttranden och hur de har beaktats	29
6	SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER	30
	DETALJMOTIVERING	31
1	LAGFÖRSLAG	31
1.1	Faderskapslag	31
	1 kap. Allmänna bestämmelser	31
	2 kap. Faderskapsutredning	32
	3 kap. Erkännande av faderskap	40
	4 kap. Samtycke av mannens rättsinnehavare till fastställande av faderskap	46
	5 kap. Fastställande av faderskap i magistraten	47
	6 kap. Rättegång om fastställande av faderskap	48
	7 kap. Upphävande av faderskap	54
	8 kap. Bestämmelser som hör till den internationella privaträttens område	60
	9 kap. Särskilda bestämmelser	61
	10 kap. Ikraftträdande	63
1.2	Lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning	66
1.3	Namnlagen	68
1.4	Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt	68
1.5	Lagen om underhåll för barn	69
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	69
3	IKRAFTTRÄDANDE	70
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	70
	LAGFÖRSLAG	74
	1. Faderskapslag	74
	2. Lag om ändring av lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning	89
	3. Lag om ändring av 4 § i namnlagen	90
	4. Lag om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt	90
	5. Lag om ändring av lagen om underhåll för barn	91
	BILAGA	92
	PARALLELLTEXT	92
	2. Lag om ändring av lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning	92
	3. Lag om ändring av 4 § i namnlagen	94
	4. Lag om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt	95
	5. Lag om ändring av lagen om underhåll för barn	96

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Lagen om faderskap (700/1975) trädde i kraft den 1 oktober 1976.

En modernisering av lagen om faderskap behövs, eftersom samhället och lagregleringsmiljön efter det att lagen stiftades har genomgått flera förändringar som påverkar tillämpningen av lagen. Sådana ändringar är särskilt det faktum att samboförhållanden blivit vanligare, att barn i större utsträckning föds utom äktenskapet, att undersökningsmetoderna i fråga om faderskap har utvecklats och att bestämmelserna om rättegång ändrats. Också det att Finland förbundit sig till Europeiska människorättskonventionen (FördrS 19/1990) och till konventionen om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) innebär betydande ändringar i lagregleringsmiljön.

Ett av målen i regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering år 2011 är att reformera lagen om faderskap och att modernisera den reglering som gäller erkännande av faderskap i fråga om barn som föds i samboförhållanden. År 2012 publicerades regeringens jämställdhetsprogram där det dessutom underströks att främjandet av

jämställdheten mellan könen beaktas vid totalrevideringen av lagen om faderskap.

2 Nuläge

2.1 Statistik över barnfamiljer

I Finland föds det årligen ca 60 000 barn. När lagen om faderskap stiftades år 1975 föddes så gott som 90 procent av barnen i äktenskapet. På basis av den s.k. faderskapspresumtionen är det då maken till barnets mor som konstateras vara far till barnet. Utom äktenskapet föddes således endast ca 10 procent av barnen. Av de barn som föddes 2013 var det endast ca 60 procent som föddes under äktenskapet, medan andelen barn födda utom äktenskapet var drygt 40 procent.

Av de barn som är födda utom äktenskapet föds ca 76 procent för närvarande i en familj där föräldrarna lever i ett samboförhållande. Ett barn som föddes utom äktenskapet på 1970-talet föddes vanligen i en familj där modern ensam tog hand om barnet.

Tabell: Antalet barn födda under äktenskapet och utom äktenskapet åren 1975—2013 (Statistikcentralen: Födda)

	Under äktenskapet	Utom äktenskapet	Totalt
1975	59 049 (89,9 %)	6 670 (10,1 %)	65 719 (100 %)
1985	52 504 (83,6 %)	10 292 (16,4 %)	62 796 (100 %)
1995	42 181 (66,9 %)	20 886 (33,1 %)	63 067 (100 %)
2005	34 426 (59,6 %)	23 319 (40,4 %)	57 745 (100 %)
2013	33 646 (57,9 %)	24 488 (42,1 %)	58 134 (100 %)

Om faderskapet inte har konstaterats på basis av moderns äktenskap, kan faderskapet för närvarande fastställas utgående från ett

erkännande av mannen eller genom ett domstolsbeslut. År 2013 fastställdes faderskap på basis av faderns erkännande i 23 450 fall.

Siffran motsvarar 40,3 procent av alla födda barn och 95,8 procent av alla barn födda utom äktenskapet det året. Antalet nedlagda faderskapsutredningar uppgick samma år till sammanlagt 983. Av dem hade 721 lagts ner på grund av ett skriftligt meddelande av modern. Den senare siffran motsvarar 1,2 procent av alla födda barn och 2,9 procent av alla barn födda utom äktenskapet 2013. Utifrån Statistikcentralens rättsstatistik hade det godkända 119 talan om fastställande av faderskap i tingsrätterna år 2013 (135 år 2012).

Under åren 2004—2013 godkände tingsrätterna 44—73 talan om upphävande av faderskap årligen, medan faderskap på basis av äktenskap under samma tidsperiod konstaterades i 33 646—35 914 fall årligen. I förhållande till faderskap som konstaterats på basis av moderns äktenskap, har antalet felaktigt konstaterade faderskap således varierat mellan 0,1 procent och 0,2 procent årligen. Det är dock att anta att antalet felaktigt konstaterade faderskap de facto är något högre, eftersom alla ärenden inte går så långt som till behandling i domstol. Eftersom en heltäckande undersökning baserad på befolkningsmaterialet i Finland saknas, är det inte möjligt att på ett tillförlitligt sätt bedöma hur stor andelen felaktigt konstaterade faderskap verkligen är. Utifrån internationellt befolkningsmaterial, där faderskapsfrågor inte gallrats ut, kan man göra bedömningen att medianen för felaktigt konstaterade faderskap ligger kring 3,7 procent.

2.2 Lagstiftning och praxis

Syftet med lagen om faderskap och genomförda ändringar

Syftet med den gällande lagen om faderskap var att främja barns rättsliga likställighet och slopa sådana bestämmelser i lagstiftningen som försatte barn i olikvärdig ställning på grund av deras börd. Detta innebär en ändring av den rättsliga ställningen särskilt för barn som fötts utom äktenskapet. Enligt den tidigare lagen kunde faderskapet i fråga om ett barn som fötts utom äktenskapet fastställas endast om mannen önskade erkänna barnet. Enligt lagen om faderskap kan fa-

derskapet alltid fastställas, om tillräcklig bevisning om härstamningen kan läggas fram.

Vid den tid då lagen om faderskap stiftades skaffades den medicinska bevisningen om släktskapsförhållandet mellan barnet och mannen närmast genom undersökningar som gällde blodgruppernas ärftliga egenskaper. Utöver dem användes i någon mån s.k. rättsantropologiska undersökningar, som baserade sig på en jämförelse av mannens, barnets och moderns yttre egenskaper. Dessa metoders uteslutande effekt var rätt låg, vilket betydde att en stor grupp av de män som inte kom på fråga som barnets far inte kunde utslutas vid undersökningen. Det var nödvändigt att minska den osäkra bevisningen i fråga om härstamningen med processuella metoder, t.ex. genom att införa bestämmelser om säker bevisning i två steg så att det utöver bevisning om härstamning också krävdes bevis på samlag och genom att förutsätta att alla män som vid lämplig tidpunkt hade haft samlag med kvinnan skulle instämmas som svarande till den rättegång som gällde fastställande av faderskap.

När DNA-undersökningar infördes på 1990-talet blev möjligheterna att bevisa härstamningen betydligt bättre. Undersökningarnas uteslutande effekt är för närvarande väldigt hög, och s.k. fel man blir så gott som alltid utesluten.

Vissa betydande ändringar har gjorts i lagen om faderskap medan den varit i kraft. Genom den lag som gavs 1980 (351/1980) begränsades möjligheten att konstatera faderskap direkt på basis av äktenskap (faderskapspresumtionen) så att ett barn som fötts efter makarnas äktenskapsskillnad inte längre omfattades av faderskapspresumtionen. I det sammanhanget blev det också möjligt att upphäva den äkta mannens faderskap utan att väcka talan i sådana fall då en annan man med makarnas samtycke erkände barnet. År 2002 överfördes godkännandet av erkännande av faderskap från tingsrätterna till magistraterna (L 927/2002). Genom den lag som gavs 2006 infördes bestämmelser om hur faderskapet bestäms i sådana situationer då barnets mor fått sådan assisterad befruktning som avses i lagen om assisterad befruktning (1237/2006). År 2009 (1016/2009) togs det in ett nytt 7 kap i lagen. Det innehåll-

ler bestämmelser om faderskap som hör till den internationella privaträttens område. Trots dessa ändringar har de flesta bestämmelserna i lagen om faderskap fortfarande sin ursprungliga lydelse.

Faderskapspresumtion

Enligt 2 § i lagen om faderskap är den äkta mannen barnets far då barnet är fött under äktenskapet, med andra ord efter vigseln och innan äktenskapet har upplösts. Om äktenskapet har upplösts på grund av mannens död, är faderskapspresumtionen mer omfattande än så. Då är den äkta mannen barnets far också i de fall då barnet är fött vid sådan tid efter äktenskapets upplösning, att det kan ha blivit avlat under äktenskapet.

Enligt befolkningsdatamyndigheternas praxis anses ett barn ha kunnat bli avlat under äktenskapet, om det vid barnets födelse inte har förflutit mer än 10 månader från mannens död. Faderskapet har å andra sidan inte konstaterats på basis av äktenskap, även om äktenskapets skulle ha upplösts i och med mannens död mindre än 10 månader före barnets födelse, om äktenskapet var så kortvarigt att det inte hade varit i kraft 10 månader före barnets födelse. Denna tolkning utgår från tanken att barnet då inte har kunnat avlas under äktenskapet. Modern har dock tillåtit lägga fram bevis för att graviditeten varat kortare tid än så och att barnet således har kunnat avlas under äktenskapet.

I 2 § i lagen om faderskap finns en bestämmelse också för det fall att barnet har kunnat bli avlat under äktenskapet, men modern efter makens död har ingått nytt äktenskap före barnets födelse. I dessa fall är den senare maken far till barnet.

Faderskapspresumtionen inskränktes och fick sin nuvarande omfattning 1980. Före det konstaterades den äkta mannen vara barnets far, även om barnet hade fötts efter makarnas skilsmässa, om barnet var fött vid sådan tid att det kan ha blivit avlat under äktenskapet.

Faderskapsutredning

Syftet med en faderskapsutredning är att skaffa sådan bevisning om faderskapet att faderskapet i fråga om ett barn som fötts utom

äktenskapet kan fastställas, antingen på grundval av erkännande eller genom domstolsbeslut. Faderskapet utreds vanligen av en barnatillsyningsman i moderns hemkommun, men också en barnatillsyningsman i någon annan kommun kan i vissa fall vara behörig. Faderskapsutredningen inleds på tjänstens vägnar efter det att barnatillsyningsmannen ur befolkningsdatasystemet har fått kännedom om ett barn som fötts utom äktenskapet.

Enligt lagen om faderskap ska barnatillsyningsmannen först kalla modern till en s.k. inledande överläggning, där barnatillsyningsmannen för modern förklarar bl.a. vilka verkningar och vilken betydelse fastställandet av faderskapet har. Då överläggningen avslutas, ska barnatillsyningsmannen fråga modern huruvida hon önskar att barnatillsyningsmannen sköter faderskapsutredningen. Barnatillsyningsmannen får inte inleda eller fortsätta en faderskapsutredning, om barnets mor skriftligen har meddelat barnatillsyningsmannen att hon motsätter sig en sådan, och modern har vårdnaden om eller sköter barnet. Faderskapet ska ändå utredas, om den man som anser sig vara far till barnet har erkänt faderskapet.

Vid en faderskapsutredning ska barnatillsyningsmannen för fastställande av faderskapet inhämta behövliga upplysningar av barnets mor och av andra personer som kan lämna betydande uppgifter i saken. Om modern önskar att barnatillsyningsmannen sköter faderskapsutredningen, är hon skyldig att lämna barnatillsyningsmannen sanningsenliga uppgifter om alla de omständigheter som är nödvändiga för utredningen. Modern ska särskilt uppge vilka män hon haft samlag med vid den tid då barnet kunnat avlas. Barnatillsyningsmannen kan vid utredningen skaffa också en medicinsk utredning, t.ex. beställa en rättsgenetisk faderskapsundersökning som gäller barnet, modern och mannen. En sådan undersökning kan i samband med en faderskapsutredning utföras endast med samtycke av den som avses ge ett prov. Att använda tvångsmedel för att få ett prov är möjligt först när ett mål om fastställande av faderskap är anhängigt i domstol.

Barnatillsyningsmannen ska föra protokoll över faderskapsutredningen. I protokollet ska

alla de uppgifter antecknas som är av betydelse vid fastställandet av faderskap. Det bildar grunden för de åtgärder som gäller fastställande av faderskap. Om barnatillsyningsmannen finner mannens faderskap vara styrkt, ska barnatillsyningsmannen bereda mannen tillfälle att erkänna faderskapet. Om erkännande inte fås, går ärendet vidare till en rättegång om fastställande av faderskap. Talan förs där av den barnatillsyningsman som skött faderskapsutredningen.

Ibland kan det visa sig att tillräckliga uppgifter för fastställande av faderskapet inte finns tillgängliga. Socialnämnden kan då på framställning av barnatillsyningsmannen besluta att faderskapsutredningen ska läggas ned. Socialnämnden kan senare besluta att faderskapsutredningen ska fortsättas, om förhållandena har förändrats så att tillräckliga uppgifter för fastställande av faderskapet kan fås.

Hur faderskapsutredningen i praktiken utformar sig beror i hög grad på i vilken familjesituation barnet och barnets mor lever. Om barnets mor lever i samboförhållande med en man som är villig att erkänna barnet, räcker i regel ett besök hos barnatillsyningsmannen för att utreda och erkänna faderskapet.

Fastställande av faderskap genom erkännande

Faderskapet kan fastställas på basis av en utsaga om erkännande från mannen, om barnet är fött utom äktenskapet. Om barnet är fött under äktenskapet, kan faderskapet fastställas och den äkta mannens faderskap upphävas på basis av en utsaga om erkännande från en annan man, om modern och den äkta mannen godkänner erkännandet. Moderns godkännande behövs inte i andra fall, men modern ska beredas tillfälle att bli hörd med anledning av erkännandet. Barnets godkännande av erkännandet behövs i alla de fall då barnet är myndigt eller då ett minderårigt barn enligt 12 kap. 1 § 2 mom. i rättegångsbalken har rätt att föra talan i mål angående sin person. Barnets godkännande behövs således i praktiken alltid om barnet har fyllt 15 år.

Erkännande av faderskap är en s.k. utpräglat personlig rättshandling. Mannens lagliga

företrädare eller en av mannen befullmäktigad person kan inte på ett giltigt sätt ge en utsaga om erkännande för mannens räkning. När en utsaga om erkännande ges iaktas omedelbarhetsprincipen. Den man som erkänner faderskapet ska personligen ge utsagan om erkännande till den som tar emot erkännandet, dvs. en barnatillsyningsman, häradsskrivaren eller notarius publicus. En utsaga om erkännande kan inte avges t.ex. genom att den handling som innehåller utsagan sänds till mottagaren per post eller med bud.

Faderskap kan inte erkännas före barnets födelse. I regeringens proposition (RP 90/1974 rd, s. 22) har denna lösning motiverats med att mannen vid avgivandet av en utsaga om erkännande har möjlighet att få reda på de omständigheter på grund av vilka faderskapsfrågan kan bedömas. Enligt samma lagrum kan faderskap inte heller erkännas efter barnets död. Detta har motiverats med att erkännandet främst är avsett för att skydda barnets intressen och rättigheter. Om erkännande vore möjligt ännu efter barnets död, skulle erkännandet kunna utnyttjas t.ex. för uppnående av ekonomiska fördelar, baserade på arvsrätt.

Innan erkännandet får rättsverkan, ska myndigheten undersöka att erkännandet motsvarar den biologiska sanningen. Myndighetens undersökningsskyldighet baserar sig för sin del på att människor inte har rätt att komma överens om att upplösa eller grunda släktskapsförhållanden i strid med i verkligheten rådande släktskapsförhållanden. Genom att övervaka riktigheten i erkännandet vill man också skydda barnets intressen och förhindra att erkännandet används för syften som är förkastliga för detta, såsom ett medel att kringgå de bestämmelser som gäller arvsrätt eller adoption. Det har ansetts viktigt att förhindra fel genom övervakning också av den anledningen att uppdagandet av ett felaktigt fastställt rättstillstånd senare och upphävandet av ett rådande rättstillstånd förorsakar parterna ansenlig olägenhet, ekonomiska förluster och lidanden.

I lagen föreskrivs därför om ett särskilt förfarande för att sätta erkännandet i kraft. När en man har erkänt sitt faderskap, ska barnatillsyningsmannen sända handlingarna om erkännandet och protokollet över faderskaps-

utredningen till den magistrat som är behörig att avgöra ärendet om godkännande av erkännande. Magistratens undersökningsskyldighet begränsar sig till nämnda utredning genom handlingar. Om det utifrån de uppgifter som framgår där inte finns anledning att anta att erkännandet inte motsvarar den biologiska sanningen, ska erkännandet godkännas, om det har skett i den form som förutsätts i lagen och i övrigt felfritt. Om handlingarna är bristfälliga, ska magistraten uppmana barnatillsyningsmannen att se till att bristfälligheterna och felen rättas.

Faderskapet är fastställt genom erkännande, när magistraten har godkänt erkännandet.

Fastställande av faderskap genom domstolsbeslut

Om faderskapet inte har konstaterats på basis av äktenskap eller fastställts genom erkännande, kan det fastställas genom domstolsbeslut. Barnet får föra talan om fastställande av faderskap och barnets talan förs då i allmänhet av den barnatillsyningsman som skött faderskapsutredningen. Också mannen får föra talan om fastställande av faderskap, men endast i det fall att magistraten inte har fastställt erkännandet av faderskapet, eftersom det funnits anledning att misstänka att mannen inte är far till barnet. Mannen ska väcka talan inom ett år från den dag då mannen fick del av magistratens beslut.

Om barnet är kärke, är mannen svarande. Om det finns flera män som kan komma ifråga som far, ska de instämmas såsom svarande i samma rättegång. Om mannen eller någon av männen har avlidit, ska mannens rättsinnehavare instämmas såsom svarande. Om mannen är kärke, är barnet svarande. Barnets talan kan också då föras av barnatillsyningsmannen.

Förutsättningarna för att godkänna talan varierar beroende på om det är fråga om naturlig eller assisterad befruktning. I det förstnämnda fallet ska domstolen fastställa att mannen är far till barnet, om det är utrett att mannen har haft samlag med modern vid den tid då barnet kunnat avlas och det kan anses styrkt att mannen har avlat barnet. Faderskapet kan fastställas också om det visas att mannens spermier på annat sätt, t.ex. genom

s.k. heminsemination, har använts för att befrukta kvinnan och att barnet har fötts till följd av detta. Beviskravet är således tudelat: det behövs bevis såväl på samlag eller på att spermierna inseminerats i kvinnan på annat sätt som på biologisk härstamning.

Bestämmelser om faderskapet i fråga om ett barn som fötts till följd av assisterad befruktning finns i 3 a § i lagen om faderskap. Har barnets mor fått assisterad befruktning och kan det anses vara styrkt att barnet har fötts till följd av den assisterade befruktningen, ska den man som i samråd med modern gett sitt samtycke till behandlingen fastställas vara far till barnet. Har behandlingen bara gällt en kvinna, ska den man vars spermier har använts vid behandlingen fastställas vara far till barnet om han gett sitt samtycke till fastställande av faderskap enligt 16 § 2 mom. i lagen om assisterad befruktning. I det förstnämnda fallet baserar sig faderskapet således på mannens samtycke till assisterad befruktning, i det senare fallet på biologisk härstamning och på mannens samtycke till att faderskapet fastställs. Nämnda bestämmelser tillämpas dock endast om faderskapet inte konstateras på basis av moderns äktenskap i enlighet med 2 § i lagen om faderskap.

I lagen om faderskap finns ett flertal bestämmelser om behandlingen av ett mål om fastställande av faderskap i domstol. De åsidosätter i egenskap av specialbestämmelser de allmänna bestämmelserna i rättegångsbalken eller syftar till att komplettera dem. Sådana är bl.a. bestämmelserna om instämmande såsom svarande, delgivning av protokoll över faderskapsutredning, återkallande av talan mot någon svarande, anskaffning av bevis, laga kraft hos en dom angående faderskap, ersättande av rättegångskostnaderna och handläggning av ändringssökande.

Bestridande av faderskap

Faderskapet kan på de sätt som anges i lagen om faderskap upphävas, om faderskapet har konstaterats på basis av moderns äktenskap eller om det fastställts genom erkännande. Den äkta mannens faderskap kan upphävas antingen genom domstolsbeslut eller så att en annan man erkänner barnet (erkännande som upphäver faderskapet). Om faderska-

pet har fastställts genom erkännande, kan faderskapet upphävas endast genom talan i domstol.

Möjligheten till erkännande som upphäver den äkta mannens faderskap togs in i lagen om faderskap 1980. För att faderskapet ska kunna fastställas på basis av ett sådant erkännande, måste såväl modern som den äkta mannen godkänna erkännandet. Också barnet ska godkänna erkännandet, om barnet har fyllt 15 år. En annan man kan således inte bryta den på äktenskapet baserade faderskapspresumtionen för den äkta mannen annat än om alla parter samtycker till det. Om de samtycken som behövs för erkännandet fås och magistraten godkänner erkännandet, upphävs den äkta mannens faderskap samtidigt.

Godkännande av erkännande är en s.k. utpräglad personlig rättshandling. Om modern eller den äkta mannen är död eller på grund av sitt tillstånd inte förmår förstå godkännandets innebörd, kan den äkta mannens faderskap upphävas endast genom domstolsbeslut. Den som har erkänt sitt faderskap har inte rätt att väcka talan om upphävande av faderskap, så hans möjligheter att få faderskapet fastställt är då beroende av huruvida den äkta mannens faderskap upphävs på talan av någon med talerätt.

Talan om upphävande av faderskap kan väckas av barnet, den äkta mannen eller modern. Den äkta mannen kan dock efter barnets födelse avstå från sin talerätt genom att på det sätt som anges i 35 § 4 mom. i lagen om faderskap förklara att barnet är hans. Talan väcks mot de övriga som har talerätt. Den äkta mannen och modern ska anhängiggöra talan inom två år från barnets födelse. Har den äkta mannen eller modern haft laga förfall eller anför någon av dem något annat synnerligen vägande skäl till att talan inte väckts tidigare, kan vederbörande anhängiggöra talan även efter utgången av fristen. Ett synnerligen vägande skäl har i rättspraxis särskilt ansetts vara att det inte funnits fog att misstänka faderskapets riktighet förrän tiden för väckande av talan har löpt ut. Enligt rättspraxis ska talan då väckas i rask takt efter det att misstanken fötts (HD 1978 II 48 och HD 1983 II 63).

Barnet kan själv utöva sin talerätt först efter fyllda 15 år. Detta har väckt frågan om man för ett yngre barn än så kan förordna en intressebevakare att föra talan. Högsta domstolen har i sitt avgörande HD 2002:13 ansett att en intressebevakare kan förordnas om barnets bästa förutsätter det. Enligt högsta domstolen ska barnet dock i allmänhet få överväga saken själv efter det att han eller hon själv kan utöva sin talerätt i saken.

Det finns separata bestämmelser om talerätten för den äkta mannens maka och arvingar efter mannens död. Utgångspunkten är att maken och arvingarna har talerätt endast om mannen vid sitt frånfalle hade rätt att väcka talan. Maken eller arvingarna ska väcka talan inom ett år från mannens död eller, om mannen vid sitt frånfalle skulle ha haft längre tid till sitt förfogande, inom denna tid. I de fall då mannen inte varaktigt sammanbott med barnet, har mannens maka och arvingarna dock inte förlorat sin talerätt förrän ett år förflutit från den tidpunkt då anspråk som grundar sig på att mannen är fader till barnet framställts mot dem.

Möjligheten att väcka talan om upphävande av faderskap har begränsats på grund av dödsfall. Enligt 37 § i lagen om faderskap kan en rättegång om upphävande av faderskap inte anhängiggöras, om barnet har avlidit, och inte heller om såväl modern som den äkta mannen har avlidit. Syftet med bestämmelsen har varit att förhindra att talan om upphävande av faderskap väcks i sådana fall då det kan vara synnerligen svårt att skaffa tillförlitliga bevis och då den huvudsakliga grunden för talan är ekonomiska fördelar.

Bestämmelser om grunderna för godkännande av en talan om upphävande av faderskap finns i lagens 34 §. Enligt huvudregeln ska käranden lägga fram bevis å ena sidan för att modern har haft samlag med en annan man och å andra sidan för att barnet då har avlats. Med samlag jämställs att en annan mans spermier insemineras i kvinnan på annat sätt. Bevis på samlag eller ett med detta jämförbart bevis krävs dock inte om det på basis av barnets ärftliga egenskaper eller någon annan omständighet kan anses styrkt att mannen inte är barnets far.

Kärandens skyldighet att lägga fram bevis är mindre än vad som sagts ovan i sådana si-

tuationer då barnet har avlats före äktenskapet eller medan makarna på grund av söndring levit åtskilda. Faderskapet ska då upphävas, om det inte görs sannolikt att makarna har haft samlag med varandra eller att mannens spermier har inseminerats i kvinnan under den tid då barnet kunnat avlas. Om svarenden kan bevisa detta, återgår man till de grunder som anges i lagens 34 § 1 mom.

Ovannämnda grunder för godkännande av talan tillämpas inte som sådana, om modern fått assisterad befruktning. Trots att de uppfylls kan faderskapet inte upphävas, om barnet har fötts till följd av assisterad befruktning och mannen har gett sitt samtycke till behandlingen. För att faderskapet ska upphävas krävs i dessa fall antingen bevis för att mannen inte hade gett sitt samtycke eller för att barnet inte har fötts till följd av den assisterade befruktningen.

De bestämmelser om upphävande av faderskap som beskrivs ovan tillämpas inte om faderskapet har fastställts genom domstolsbeslut. Däremot är det möjligt att med stöd av 31 kap. 7 § i rättegångsbalken kräva återbrytande av en felaktig dom särskilt på den grunden att det kommit fram ett nytt bevis som inte kunnat åberopas vid en tidigare rättegång och som sannolikt skulle ha medfört ett annat slut i saken om det hade lagts fram. Ansökan om återbrytande av en dom ska göras inom ett år från den dag då sökanden fick del av den omständighet som ligger till grund för ansökan (31 kap. 10 § 1 mom. i rättegångsbalken). Återbrytande av en dom får inte sökas efter det fem år förflutit från det domen vann laga kraft, om det inte läggs fram synnerligen vägande skäl för ansökan.

Övergångsbestämmelser i lagen angående införande av lagen om faderskap

Om de övergångsbestämmelser som ansluter sig till införandet av lagen om faderskap föreskrivs i lagen angående införande av lagen om faderskap (701/1975). Där utsträcktes lagen om faderskap, med mindre undantag, till att gälla också barn som hade fötts innan lagen om faderskap trädde i kraft. Lagen gjordes med andra ord retroaktiv. Detta innebar bl.a. att det blev möjligt att fastställa faderskapet oberoende av mannens vilja i

fråga om barn som hade fötts före ikraftträdandet av lagen om faderskap. Enligt den tidigare lagen kunde faderskapet fastställas endast på basis av mannens erkännande.

Om barnet hade fötts innan lagen om faderskap trädde i kraft, ställdes det dock en tidsfrist för väckande av talan. Enligt 7 § 2 mom. i lagen skulle talan om fastställande av faderskap i dessa fall anhängiggöras inom fem år från det lagen om faderskap trätt i kraft. Dessutom kunde talan inte väckas om mannen hade avlidit. Syftet med tidsfristen var att tvinga barnet eller barnets företrädare att fatta beslut om att väcka talan faderskap inom en relativt kort tid efter lagens ikraftträdande. På så sätt utjämnades lagens retroaktiva verkan.

2.3 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

Den internationella regleringen av hur faderskap bestäms inom ramen för Förenta nationerna, Europarådet, Europeiska unionen och de nordiska ländernas lagstiftningssamarbete har behandlats i ett arbetsgruppsbetänkande om revidering av lagen om faderskap (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 56/2013, s. 45—47). I betänkandet beskrivs också det centrala innehållet i den nationella lagstiftningen i de övriga nordiska länderna, Estland och Ryssland när det gäller hur faderskap bestäms (s. 47—56). Justitieministeriet har dessutom publicerat en utredning, som är ett sammandrag av bestämmelserna om hur faderskap bestäms i 15 olika europeiska länder (justitieministeriets utredningar och anvisningar 5/2013). Innehållet i den internationella regleringen behandlas i denna proposition närmare under de punkter där det är relevant med tanke på innehållet i de nationella lösningar som valts.

2.4 Bedömning av nuläget

Faderskapspresumtion

Faderskapspresumtionen i den gällande lagen baserar sig på moderns äktenskap vid barnets födelsetidpunkt och fungerar rätt bra i praktiken. Om barnet föds efter makarnas

äktenskapsskillnad, är det utgående från allmän livserfarenhet skäl att anta att den tidigare äkta mannen normalt inte är barnets far, vilket innebär att presumtionen motsvarar verkligheten bättre än det motsatta alternativet. Också i de fall då ett äktenskapsskillnadsärende är anhängigt när barnet föds eller då makarna utan att ha ansökt om äktenskapsskillnad har upphört med samlivet och flyttat isär, kan faderns faderskap vara ifrågasatt. Å andra sidan föds barn också som resultat av föräldrarnas försoningsförsök, och de ovan nämnda omständigheterna syns inte i befolkningsdatasystemet. Att använda dem för att begränsa faderskapspresumtionen skulle göra bestämmelsen mycket svårtillämplig. I praktiken borde modern och mannen höras, och det skulle då inte längre vara fråga om konstaterande av faderskap direkt med stöd av lagen. Inte heller antalet upprädda faderskap i tingsrätterna i förhållande till alla faderskap som konstaterats på grund av moderns äktenskap (0,1—0,2 % per år) stöder alternativet att den nuvarande faderskapspresumtionen skulle vara alltför omfattande.

I enskilda fall kan faderskapspresumtionen i den gällande lagen däremot anses alltför begränsad. Upplöses äktenskapet på grund av mannens död före barnets födelse, är den äkta mannen enligt den gällande lagen far till barnet endast om barnet är fött vid sådan tid efter mannens död att det kan ha blivit avlat under äktenskapet. I praktiken kan barnets föräldrar ha ingått äktenskap just för att de velat trygga den gravida moderns och barnets ställning. Om mannen avlider före barnets födelse och det kommer fram att barnet inte kan ha blivit avlat under makarnas äktenskap, kan mannen enligt den gällande lagen inte konstateras vara far till barnet, utan äkan blir tvungen att väcka talan mot den äkta mannens övriga rättsinnehavare för fastställande av faderskap.

Samliv utan äktenskap, dvs. ett samboförhållande, är för närvarande en vanlig samlevnadsform. I offentligheten har man allt emellanåt ställt frågan om inte faderskapspresumtionen kunde gälla också barn födda i samboförhållanden. Det förefaller dock inte vara möjligt att genomföra en sådan tanke. Tidpunkten då ett samboförhållande inleds

och avslutas är inte entydig på samma sätt som i ett äktenskap, utan baserar sig på faktiska händelser. Ett samboförhållande är inte heller på samma sätt ett offentligt förhållande som ett äktenskap där makarna ges ett intyg över äktenskapet och det antecknas i befolkningsdatasystemet. Om ett samboförhållande och faderskap presumerades enbart utgående från att en man och en kvinna i en viss ålder enligt befolkningsdatasystemet bor på samma adress, skulle det ske fel som man senare skulle bli tvungen att rätta till. Det förefaller således inte möjligt att konstatera faderskapet på denna grund.

Faderskapsutredning

Om barnets mor inte lever i äktenskap och faderskapspresumtionen inte tillämpas, görs en faderskapsutredning. Barnatillsyningsmannen i den kommun där modern är bosatt startar en faderskapsutredning efter att barnatillsyningsmannen av befolkningsdatamyndigheterna, dvs. magistraten, har fått kännedom om ett barn som fötts utan att faderskapet har konstaterats med stöd av faderskapspresumtionen. De grundläggande principerna för utredande av faderskap är fortfarande tidsenliga. Det är viktigt att myndigheterna ta initiativ till faderskapsutredningen, om inte föräldrarna själva är aktiva i frågan. Under den tid som den gällande lagen om faderskap tillämpats har socialväsendet i kommunerna skaffat sig en betydande sakkunskap när det gäller faderskapsutredningar. Det är därför naturligt att det uttryckligen är socialväsendet som sköter faderskapsutredningen i synnerhet i oklara fall. I de fall då eniga föräldrar själva är aktiva vid utredandet av faderskapet kan socialväsendets åtgärder ske enligt en förenklad modell och de frigjorda resurserna riktas till sådana fall där det råder oklarhet eller oenighet om faderskapet. Behandlingen av klara fall bedöms närmare i följande avsnitt om erkännande av faderskap.

Faderskapsutredningen har ansetts behöva en effektivisering i synnerhet på tre områden. Två av dem gäller en breddning av när faderskapsutredning görs. Möjligheten att göra faderskapsutredningar begränsas för närvarande av barnets ålder. Enligt lagen om faderskap utreder barnatillsyningsmannen i

allmänhet faderskapet endast när barnet inte har fyllt 15 år. Avvikelse från detta görs endast om mannen önskar erkänna sitt faderskap. Faderskapet utreds då oberoende av barnets ålder. Den lösning som man gått in för i lagen motiverades i regeringens proposition med att de tjänster barnatillsyningsmannen erbjuder bör koncentreras till den grupp som särskilt bör anses vara i behov av den rådgivning och det stöd som kan lämnas i samband med faderskapsutredningen. Det är dock inte logiskt att en man som önskar erkänna ett barn är berättigad till barnatillsyningsmannens hjälp och stöd vid faderskapsutredningen medan ett minderårigt barn som fyllt 15 år inte får motsvarande tjänster.

Även om faderskapet har konstaterats på basis av moderns äktenskap och moderns äkta man har konstaterats vara far till barnet, uppstår det tidvis situationer där makarna är eniga om att utreda huruvida faderskapspresumtionen motsvarar den biologiska sanningen. Enligt den gällande lagen kan barnatillsyningsmannen i kommunen inte hjälpa till i ärendet, om inte en annan man erkänner barnet. Om makarna önskar reda ut saken sinsemellan innan en eventuell talan om upphävande av faderskap väcks, ska de själva betala de kostnader som de rättsgenetiska faderskapsundersökningarna förorsakar. Rättsläget står i strid med barnets intresse i det avseendet att de oklarheter som gäller faderskapet borde redas ut så snabbt som möjligt efter barnets födelse.

Läget för närvarande är att barnatillsyningsmannen ska avstå från faderskapsutredningen om modern skriftligen har meddelat att hon motsätter sig faderskapsutredningen, och modern har vårdnaden om eller sköter barnet. Modern har alltså bestämmanderätt när det gäller huruvida faderskapet kan fastställas, om det inte dyker upp en man som önskar erkänna faderskapet. Det kan finnas flera orsaker till att låta bli att fastställa faderskapet. Barnets far kan ha varit ovillig till att faderskapet fastställs. Det kan då inte fastställas utan rättegång, och modern har inte velat föra saken vidare rättegångsvägen. Kulturella skillnader eller det faktum att mannen vistas utomlands kan vara en orsak till varför en faderskapsutredning inte verkställs. Modern kan också ha motsatt sig en fa-

derskapsutredning av personliga skäl eller tänkt att det är för barnets bästa att handla så. Ur barnets synvinkel anses det dock viktigt att barnet får en far. Enligt artikel 7 i konventionen om barnets rättigheter har barnet, så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdat av dem. Faderskap har också efter det att lagen om faderskap stiftades börjat värderas högre och många anser moderns bestämmanderätt vid utredandet av faderskapet överdriven och orättvis i förhållande till målet om ett jämställt föräldraskap mellan könen.

I samband med faderskapsutredningen ska det beställas en sådan rättsgenetisk faderskapsundersökning som avses i 1 § i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning (378/2005) och som gäller barnet, modern och den man som kan vara far till barnet, om mannen begär en undersökning eller om barnatillsyningsmannen i övrigt anser att en sådan behövs. Enligt 13 § i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning tas i princip blodprov för undersökningen. Om tagande av blodprov kan medföra olägenhet eller fara för den undersöktes hälsa eller om det finns något annat vägande skäl, kan provet tas från munnens slemhinna. Provet tas av en legitimerad läkare eller en läkare med tillstånd, eller under läkarens direkta uppsikt av någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. Provtagning förutsätter alltid besök på en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. I stora städer är det ofta svårt att få mottagningstid för provtagning under en läkares uppsikt, eftersom det inte är fråga om en brådskande hälso- eller sjukvårdsåtgärd. Faderskapsutredningen kan av denna orsak fördröjas med flera veckor.

Erkännande av faderskap

Ca 76 procent av de barn som föds utom äktenskapet föds i ett samboförhållande. Samboförhållanden har blivit väldigt vanliga och detta har lett till att ett barn som föds utom äktenskapet vanligen föds i en familj där moderns partner är barnets biologiska far, som är villig att erkänna faderskapet. När den gällande lagen om faderskap stiftades var situationen en annan. De kvinnor som fick ett

barn utom äktenskapet var vanligen ensamstående kvinnor, och mannen var inte alltid villig att reda ut saken.

Den gällande lagen och den praxis som utformats utgående från den har tidvis kritiserats för att barnets mor och moderns partner i samband med faderskapsutredningen är tvungna att svara på frågor om sitt sexualliv, vilket upplevs som ett gravt ingrepp i personernas privatliv. Bestämmelserna i den gällande lagen om faderskap upplevs då som bristfälliga till den del de t.ex. å ena sidan inte gör skillnad mellan situationer där paret samstämmigt önskar att den man som lever i varaktigt samboförhållande med barnets mor fastställs vara barnets far, och å andra sidan situationer där faderskapet är oklart eller barnets biologiska far inte vill bidra till att saken utreds.

En utsaga om erkännande kan för närvarande inte avges före barnets födelse. Det har inte ansetts finnas behov för detta, eftersom det setts som viktigt att mannen vid avgivandet av en utsaga om erkännande har möjlighet att få reda på de omständigheter (t.ex. tidpunkten då barnet kan ha blivit avlat eller barnets yttre drag) på basis av vilka faderskapsfrågan kan bedömas. Om det dock är fråga om en situation där det inte råder någon oklarhet om faderskapet och mannen och barnets mor är eniga om faderskapet, finns det inte längre tillräckliga grunder för att begränsa möjligheten att avge utsagan om erkännande till tiden efter barnets födelse, i synnerhet med beaktande av den samhällsutveckling och den ändring i familjestrukturerna som det hänvisas till ovan. Kravet på att erkännandet ska ske personligen, omedelbarhetsprincipen och tanken att en myndighet ska övervaka erkännandets riktighet är dock fortfarande aktuella frågor.

Faderskapet kan för närvarande inte heller erkännas efter barnets död. Denna lösning har motiverats med att erkännande efter barnets död inte längre är en åtgärd som gagnar barnets intressen och att om erkännande var möjligt skulle detta kunna utnyttjas för främmande syften, såsom att uppnå arvsrättsliga fördelar. Denna motivering är fortfarande riktig. Den nuvarande bestämmelsen har dock upplevts som oskäligt sträng i en sådan situation då det är fråga om ett litet barn och

mannen inte har hunnit erkänna faderskapet före barnets död, som eventuellt skett överraskande. I sådana situationer ser modern och hennes sambo det ofta som viktigt att barnet officiellt betraktas som deras gemensamma barn och att barnet kan ges mannens släktnamn om samborna så önskar.

Fastställande av faderskap i domstol

Mannens möjlighet att kräva att faderskapet fastställs i domstol är för närvarande mycket begränsad. Han kan väcka talan endast om han har erkänt barnet och erkännandet har lämnats utan fastställelse, då det ansetts finnas anledning att anta att mannen inte är far till barnet. Talan ska väckas inom ett år från det att mannen fick del av beslutet om att erkännandet inte fastställs. Syftet med att begränsa talerätten har uppenbarligen varit att erkännande ska kvarstå som det primära sättet att fastställa faderskapet i situationer då mannen önskar få sitt faderskap fastställt. Tanken med att begränsa tiden för väckande av talen har å sin sida varit att mannen inte under lång tid kan hålla modern och barnet i ovisshet om huruvida talan kommer att väckas.

Dessa synpunkter är fortfarande av betydelse. Å andra sidan förorsakar den begränsade talerätten problem i en sådan situation då mannen är villig att erkänna barnet, men före erkännandet vill försäkra sig om att det faktiskt är fråga om hans barn. Ett DNA-test kan i det skedet göras endast om alla parter samtycker, vilket innebär att mannen inte har möjlighet att komma vidare om modern motsätter sig undersökningen och inte tillåter att det tas prov på barnet. Det behöver därför säkerställas att det görs ett DNA-test.

Om mannen har avlidit före barnets födelse, måste faderskapet för närvarande fastställas genom att det väcks talan mot mannens rättsinnehavare. Ett sådant förfarande måste tillgripas oberoende av hur mannens rättsinnehavare förhåller sig till saken. För närvarande, när ett prov i enlighet med lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning kan tas på en avliden person, fås det ofta så starka bevis på faderskapet att ärendet efter det inte är stridigt. Att väcka talan i domstol är då en onödigt komplicerad åtgärd för att fastställa

faderskapet. Rättegång bör tillgripas endast om rättsinnehavarnas samtycke inte har fåtts eller om någon av rättsinnehavarna inte kan ge sitt samtycke.

I de fall då ett barn har avlats på något annat sätt än genom assisterad befruktning, krävs det bevis på två olika omständigheter för att fastställa faderskapet, nämligen bevis på att modern och fadern haft samlag vid lämplig tidpunkt eller på att mannens spermier inseminerats i kvinnan på annat sätt och på att barnet biologiskt sett är mannens barn. Det förstnämnda beviset på att samlag ägt rum var viktigt under en tid då metoderna för undersökning av faderskapet var outvecklade jämfört med de nuvarande och deras utslutande effekt var svag. Med tanke på männens rättsskydd var det då nödvändigt att de bevis som fåtts genom faderskapsutredningar kompletterades med bevis på samlag och att alla män som kom i fråga som far instämde till samma rättegång. Mot bakgrund av de rättsgenetiska faderskapsundersökningar som används för närvarande är det ofta inte längre nödvändigt att kräva bevis på samlag eller att instämma alla män till samma rättegång. Å andra sidan bör det beaktas att ett DNA-test inte alltid kan göras. Så kan det gå t.ex. när mannen bor i en sådan främmande stat som inte deltar i internationellt samarbete i syfte att skaffa bevis eller det prov som krävs enligt landets lag när det gäller ett faderskapsmål inte kan tas utan samtycke av den som undersökningen gäller. Faderskapsfrågan måste då kunna lösas med tillämpning av fri bevisprövning. I sådana fall då ett DNA-test inte kan göras kan det ibland också behövs en sannolikhetsjämförelse mellan de män som kan komma i fråga som far.

I lagen om faderskap finns det också många andra bestämmelser om rättegång som senare tagits in i rättegångsbalken med samma innehåll i sak. Exempel på sådana är bestämmelserna om laga kraft hos dom angående faderskap och ersättande av rättegångskostnaderna. Den dubbla regleringen bör slopas som onödig.

Upphävande av faderskap

Tanken bakom bestämmelserna om upphävande av faderskap är att säkerställa att fel-

aktiga resultat som uppstått vid konstaterande av faderskap på basis av äktenskap eller vid erkännande av faderskap kan rättas till i efterhand. Efter det att en korrigerig gjorts kan faderskapet fastställas på nytt så att faderskapet motsvarar den biologiska härstamningen. Bestämmelserna om upphävande av faderskap har också att annat syfte: att skydda etablerade faderskapsförhållanden och utplåna de osäkerhetsfaktorer som finns i anslutning till faderskapsfrågan. Det senare syftet uttrycks genom de korta, visserligen inte helt ovillkorliga tider för väckande av talan som gäller för modern, den äkta mannen och den man som erkänt sitt faderskap och den möjlighet den äkta mannen getts att avstå från rätten att upphäva faderskapet genom att förklara att barnet är hans. Syftet att skydda ett socialt faderskapsförhållande tar sig också uttryck i att endast barnet, modern och fadern kan kräva att faderskapet upphävs. Exempelvis kan en man som anser sig vara barnets rätta far inte utan barnets juridiska föräldrars samtycke få till stånd en ändring i faderskapsförhållandet. Också barnets samtycke krävs, om barnet har fyllt 15 år.

Vartdera av ovannämnda syften, både att rätta till felaktiga faderskapsförhållanden och att skydda familjelivet, är fortfarande aktuella. Å andra sidan står syftena i strid med varandra, det ena utgör ett hinder för det andra att förverkligas fullt ut. När de nuvarande bestämmelserna bedöms gäller det att ta ställning till om det i fråga om syftena hittats en balans som upplevs som rättvis. Bestämmelserna om tiden för väckande av talan för modern, den äkta mannen och den man som erkänt sitt faderskap förefaller fortfarande ändamålsenliga. De gör det möjligt att rätta till fel, och tiden för väckande av talan är flexibel på ett sådant sätt som Europeiska människorättsdomstolen förutsatt i vissa av sina avgöranden. Efter det att den egentliga tiden för väckande av talan har löpt ut är det dock enligt rättspraxis skäl att handla raskt när anledning att misstänka faderskapet uppstått. Detta är motiverat, eftersom en ändring ur barnets synvinkel ofta är desto mer dramatisk och skadlig ju mer etablerat faderskapsförhållandet är. Det är också motiverat att den äkta mannen fortfarande kan skingra osäkerheten så att han, medveten om de omständig-

heter som inverkar på saken, förklarar att barnet är hans.

Den man som anser sig vara barnets far kan för närvarande inte få den äkta mannens faderskap upphävt, om inte modern och den äkta mannen går med på det. Detta är fallet oberoende av hur säkert den andra mannens faderskap kan anses. I bestämmelserna framhävs således skyddet av den sociala familjen och det sociala faderskapet framom det biologiska faderskapet.

Barnets familjesituation är dock inte densamma i alla fall. Vilken konkret effekt den gällande regleringen har på barnet beror på den situation barnet lever i. Om barnet, modern och den äkta mannen lever som familj och barnet betraktar mannen som sin far, skulle talerätt för den andra mannen kunna leda till att familjelivet splittras. Enligt artikel 8 i Europeiska människorättskonventionen har envar rätt att åtnjuta respekt för sitt familjeliv. Talerätt för den andra mannen kunde vara problematisk med tanke på den artikeln. Också de faktiska följderna av talerätt skulle vara betänkliga. I värsta fall skulle det söndra ett för barnet viktigt och verkligt fadersförhållande och hela familjen utan att tillföra något annat i stället. Så kunde det gå t.ex. om den andra mannen, trots att den äkta mannens faderskap upphävs, inte önskar familjeliv med barnet.

Talerätt för den man som påstår sig vara barnets far kunde också leda till att talan väcks i syfte att ställa till förtret t.ex. i avsikt att skada förhållandet mellan modern och den äkta mannen eller för att ta upp omständigheter ur moderns förflutna som är pinsamma för henne. Som ett alternativ för att lösa frågan har det föreslagits att talerätten skulle utövas av barnatillsyningsmannen i stället för av mannen. Barnatillsyningsmannen skulle fatta beslut om väckande av talan efter att ha bedömt de omständigheter som hänför sig till fallet. På så sätt kunde risken för talan i syfte att ställa till förtret minskas. Å andra sidan skulle barnatillsyningsmannen råka i en ytterst svår prövningssituation när det gäller att avgöra om det sociala faderskapet borde upphävas. På förhand är det inte möjligt att med säkerhet bedöma om den man som anser sig vara barnets far verkligen är det, och fel skulle inträffa. Det skulle också vara mycket

svårt att bedöma om det är förenligt med barnets bästa att talan om upphävande av faderskap väcks. Det kunde vara det ibland, om det inte har uppstått familjeband mellan barnet och moderns äkta man. Däremot skulle ett beslut om att bryta ett fungerande faderskapsförhållande mot faderns vilja och fastställa ett juridiskt faderskapsförhållande till en man som barnet inte har något socialt band till ytterst sällan, om någonsin, på förhand kunna anses vara till barnets bästa.

Situationen kan vara en annan om modern och den äkta mannen har brutit med varandra, om den äkta mannen inte bor och inte efter barnets födelse har bott tillsammans med barnet och det inte heller annars har uppstått ett förälder–barn–förhållande mellan den äkta mannen och barnet. Då finns det inget sådant familjeliv som bör skyddas genom en begränsad rätt att väcka talan. Det kunde då vara till barnets bästa att osäkerheten om faderskapet skingras genom en utredning om vem som är barnets biologiska far. Å andra sidan är det faktum att makarna brutit med varandra och bor åtskilda svårt för en utomstående att ta reda på och något som kan vara omöjligt att bevisa om modern och den äkta mannen bestrider det. Det är inte motiverat att den man som anser sig vara barnets far, för att få till stånd en ändring i faderskapsfrågan, skulle kunna åberopa ett sådant faktum, om han inte själv har haft ett sådant familjeliv med barnet för vilket han söker skydd. Talerätt för den man som anser sig vara barnets far kan motiveras i situationer då han haft ett familjeliv med barnet alltsedan barnets födelse. Detta kan vara fallet om modern inte har levt tillsammans med sin äkta man då barnets föddes, utan haft ett sådant förhållande med den man som anser sig vara barnets far att det uppstått familjeband mellan mannen och barnet.

Talan om upphävande av faderskap kan för närvarande inte väckas om barnet har avlidit eller om såväl modern som den äkta mannen har avlidit. Dessa begränsningar tillämpas i tillämpliga delar också på upphävande av faderskap som fastställts genom erkännande. Begränsningen har motiverats med att det i dessa fall är ytterst svårt att skaffa tillförlitliga bevis. Detta är inte alltid fallet för närvarande, eftersom en rättsgenetisk faderskaps-

undersökning kan göras genom ett vävnadsprov på en avliden eller genom ett sådant vävnadsprov som tidigare har tagits på den person som ska undersökas och som finns bevarat på det sjukhus som vårdat honom eller henne. Det förefaller omotiverat att föräldrarnas död hindrar barnet att väcka talan om upphävande av faderskap. Så är det i synnerhet i sådana situationer då barnet efter att faderskapet upphävs kunde få en far genom att en annan man är villig att erkänna barnet och en rättsgenetisk faderskapsundersökning visar att mannen är barnets far. Det är således skäl att slopa begränsningen av talerätten.

Bestämmelsen om grunderna för upphävande av faderskap i den gällande lagen om faderskap återspeglar den situation som rådde när lagen stiftades. När faderskapsutredningarnas utslutande effekt var låg, ansågs det relevant att ty sig till bestämmelser om bevisbörda. Faderskapet kan upphävas redan på den grunden att barnet har avlats före äktenskapet eller medan makarna på grund av söndring levtt åtskilda, om det inte görs sannolikt att makarna har haft samlag med varandra under den tid då barnet kunnat avlas. Numera kan tillämpningen av bestämmelsen om bevisbörda inte motiveras, om det kan göras rättsgenetiska faderskapsundersökningar beträffande parterna. Det finns därför behov att föreskriva om saken på annat sätt. Upphävande av faderskap bör dock även i framtiden vara möjligt på basis av en helhetsbedömning, då ett DNA-test, i synnerhet i internationella situationer, inte alltid kan göras.

På rättegångsförfarandet i ett mål som gäller upphävande av faderskap tillämpas i regel samma bestämmelser som i ett mål om fastställande av faderskap. Såsom konstaterats ovan behöver dessa bestämmelser revideras bl.a. av den anledningen att undersökningsmetoderna i fråga om faderskap har förbättrats.

Övergångsbestämmelse i lagen angående införande av lagen om faderskap

När lagen om faderskap trädde i kraft den 1 oktober 1976, gavs också barn som fötts före det möjlighet att kräva att faderskapet

fastställs. Detta var nytt, eftersom läget innan lagen om faderskap trädde i kraft var att faderskapet i fråga om ett barn som var fött utom äktenskapet kunde fastställas endast om mannen önskade erkänna barnet. Det fanns några undantag från detta, i synnerhet barn till trolovade. Den rättsliga osäkerhet som den retroaktiva lagstiftningen gav upphov till ville man å andra sidan mildra genom att uppställa en tidsfrist på fem år för talan i dessa fall. Talan om fastställande av faderskap i fråga om barn som fötts utom äktenskapet före ikraftträdandet av lagen om faderskap skulle med andra ord väckas före den 1 oktober 1981. Efter det var det inte längre möjligt att lägga fram krav på basis av gamla handlingar.

Europeiska människorättsdomstolen har under åren 2010 och 2013 meddelat fyra avgöranden gällande Finland i fråga om tillämpningen av övergångsbestämmelserna i lagen angående införande av lagen om faderskap. Fallen *Grönmark*, *Backlund*, *Laakso* och *Röman* handlade om huruvida artikel 8 om skydd för familje- och privatlivet i Europeiska människorättskonventionen hade kränkts då talan om fastställande av faderskap hade förkastats med stöd av infördelagens bestämmelse om en fem års tidsfrist i och med att talan väckts för sent. I alla dessa fall kom Europeiska människorättsdomstolen fram till en fällande dom mot Finland. Efter de två första avgörandena av människorättsdomstolen meddelade högsta domstolen 2012 ett beslut (HD 2012:11) där den med stöd av 106 § i grundlagen (731/1999) lämnade bestämmelsen om fristen för väckande av talan i lagen angående införande av lagen om faderskap utan tillämpning, eftersom den uppenbart stred mot bestämmelsen om skydd för privatlivet i 10 § i grundlagen. Till följd av detta blev talan godkänd och faderskapet fastställt. Högsta domstolen har sedermera meddelat två nya avgöranden om tillämpligheten i fråga om bestämmelsen om tidsfrist för talan i lagen angående införande av lagen om faderskap. I det första (HD 2014:13) lät högsta domstolen med stöd av 106 § i grundlagen bli att tillämpa bestämmelsen om tidsfrist för talan och fastställde faderskapet, medan domstolen i det andra avgörandet (HD 2014:14) ansåg att en tillämpning av be-

stämelsen om tidsfrist för talan inte i detta fall innebar en uppenbar kränkning av privatlivets skydd i 10 § i grundlagen och inte heller av jämlikheten i 6 § i grundlagen och ansåg att bestämmelsen om tidsfrist fortfarande är tillämplig.

Av domstolarnas avgöranden kan man sluta sig till att en absolut frist för talan, som hindrar väckande av talan om fastställande av faderskap oberoende av omständigheterna i ett enskilt fall, kan leda till situationer där skyddet för privatlivet kränks. Barnets rätt att få vetskap om sina föräldrar har ansetts höra till skyddet för privatlivet. Genom tidsfristen i införelagen har man enligt domstolarna eftersträvat rättssäkerhet, vilket i och för sig är ett godtagbart syfte. Enligt domstolarnas tolkning överensstämmer tidsfristens absoluta karaktär och det nästan undantagslösa sättet att tillämpa den dock inte i alla de behandlade fallen med Europeiska människorättskonventionen och grundlagen. Det behöver därför föreskrivas om en frist för talan också för dem som fötts före den 1 oktober 1976 på så sätt att regleringen uppfyller de krav som enligt högsta domstolen och Europeiska människorättsdomstolen kan härledas från bestämmelserna om skyddet för privatlivet.

I människorättsdomstolens avgöranden tas det inte ställning till annat än till barnets talerätt i ett faderskapsmål, och domstolen yttrar sig inte särskilt om vilka rättsverkningar det rättsförhållande som fastställs borde ha t.ex. när det gäller barnets arvsrätt. I högsta domstolens beslut HD 2012:11 tas det däremot särskilt ställning också till begränsningar i faderskapsförhållandets rättsverkningar. Såväl en majoritet av ledamöterna i högsta domstolen som två ledamöter med avvikande åsikt anser att frågan om rättsverkningarna av att talan godkänns eller om en begränsning av rättsverkningarna vid behov bör avgöras separat. I majoritetens motiveringar konstateras dock att det i det aktuella fallet inte fanns grunder för att uppställa begränsningar med beaktande av 6 § i grundlagen, där det sägs att alla är lika inför lagen och att ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av ursprung eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. När övergångsbestämmelsen i lagen angående införande av

lagen om faderskap bedöms behövs det ett klart ställningstagande till vilka rättsverkningar som åtföljer det faderskapsförhållande som eventuellt uppstår. Detta behövs inte bara med tanke på barnet utan också med tanke på de män och deras familjer som har litat på den gällande lagstiftningens innehåll och dess oföränderlighet.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

Allmänt

I denna proposition föreslås att faderskapslagstiftningen revideras i sin helhet. Den gällande lagen om faderskap och lagen angående införande av lagen om faderskap föreslås bli upphävd och ersatt med en ny faderskapslag. Dessutom föreslås ändringar i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning, namnlagen (694/1985), lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) och lagen om underhåll för barn (704/1975).

Det allmänna och primära målet för revideringen är att främja barnets bästa i faderskapsärenden. Utgångspunkten för reformen är den princip som slagits fast i artikel 7 i konventionen om barnets rättigheter enligt vilken barnet, så långt det är möjligt, från födelsen ska ha rätt att få vetskap om sina föräldrar, oberoende av i vilka familjeförhållanden barnet föds. Syftet har särskilt varit att modernisera förfarandet för erkännande av faderskap i de situationer då det inte råder oklarhet om faderskapet. Det är typiskt sådana situationer där barnets föräldrar är ett par som lever i ett etablerat samboförhållande. Syftet är dessutom att de meningsskiljaktigheter som gäller faderskapet ska kunna lösas i ett så tidigt skede som möjligt. Självbestämmanderätten hos ett barn som nått tillräcklig mognad ska respekteras på det sätt som konstateras i artikel 12 i konventionen om barnets rättigheter och i artikel 3 i europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter (FördrS 13/2011). Å andra sidan ska myndigheterna bistå barnet vid utredandet och fastställandet av faderskapet, tills barnet uppnår myndighetsåldern.

Propositionens syfte är förutom att tillgodose barnets bästa också att finna en lämplig balans mellan de biologiska, juridiska och sociala föräldrarnas intressen och trygga parternas rätt till ett familjeliv på ett ändamålsenligt sätt. Det har också fästs uppmärksamhet vid främjandet av jämställdheten mellan könen.

Utvidgning av faderskapspresumtionen

I propositionen föreslås att faderskapspresumtionen, som bygger på moderns äktenskap, ska kvarstå så gott som oförändrad. I bestämmelsen föreslås en liten korrigering som gäller situationer då barnet föds efter mannens död. Om barnet kan ha blivit avlat före den äkta mannens död, ska den äkta mannen direkt med stöd av lagen konstateras vara far till barnet trots att mannen och barnets mor inte var gifta när barnet avlades. Enligt den gällande lagstiftningen ska barnet väcka talan för fastställande av faderskap mot mannens rättsinnehavare, om barnet inte har avlats under äktenskapet. I sådana fall då mannens död har varit väntad, har föräldrarna kunnat gifta sig just av den anledningen att de velat trygga moderns och det ofödda barnets ställning. Detta syfte uppfylls inte, om inte bestämmelsen korrigeras på föreslaget sätt. Om mannens maka och arvingar vill bestrida faderskapet, kan de väcka en talan om detta i tingsrätten.

Vid beredningen av propositionen har man övervägt huruvida den nuvarande faderskapspresumtionen borde utvidgas kraftigare än vad som föreslås. Frågan har dryftats särskilt med tanke på föräldrar som lever i ett samboförhållande. Tanken att utvidga faderskapspresumtionen också till samboförhållanden frångicks dock, eftersom det inte är möjligt att exakt ange när ett samboförhållande börjar och slutar, då det baserar sig på faktiska omständigheter. Om ett samboförhållande och faderskapet presumerades enbart utgående från att en man och en kvinna i en viss åldersgrupp enligt befolkningsdatasystemets uppgifter bor på samma adress, skulle det ske fel som man senare skulle bli tvungen att rätta till. Det förefaller således inte möjligt att konstatera faderskapet på

denna grund utan att modern och mannen hörs. Om hörande och ett beslut på grundval av det behövs för att konstatera faderskapet, har man lämnat faderskapspresumtionens område och gått miste om de fördelar som användningen av faderskapspresumtionen för med sig.

Möjligheten att erkänna faderskapet före barnets födelse

Enligt regeringsprogrammet är ett av regeringens viktigaste familjerättsliga mål att modernisera förfarandet för fastställande av faderskap i synnerhet i fråga om barn som föds i samboförhållanden. Vid beredningen av förslaget dryftades förutom den ovan behandlade utvidgningen av faderskapspresumtionen också olika alternativ för att lösa problemet.

Ett alternativ var att en utsaga om erkännande skulle avges på förlossningssjukhuset. Detta alternativ förkastades dock, eftersom modern och barnet tillbringar en mycket kort tid på sjukhuset (i genomsnitt 2—3 dagar) och under den tiden borde moderns och barnets välbefinnande vara i fokus, inte klagande av juridiska frågor. Dessutom ansågs förlossningssjukhusens nuvarande knappa personalresurser och bristande sakkunskap när det gäller faderskapsutredningar vara ett problem.

Ett annat alternativ var att en utsaga om erkännande skulle avges skriftligt i samband med namngivningsblanketten. Också det alternativet förkastades, eftersom avsaknaden av personlig rådgivning och kontroll av identiteten lämnar rum för missförstånd och missbruk. Om alternativet, i syfte att minska risken för missbruk, avgränsades endast till personer som enligt befolkningsdatasystemet bor tillsammans, skulle det förutsätta betydande personresurser eller datatekniska lösningar, som inte heller de helt skulle kunna eliminera risken att blanketter för erkännande och namngivning avsedda för sambor av misstag skulle skickas till personer som bor på samma adress utan familjeband.

Bäst av de alternativ som dryftades visade sig vara möjligheten att erkänna faderskapet före barnets födelse i samband med besök på

rådgivningsbyrån för mödravård i de fall att det inte råder oklarhet kring faderskapsutredningen. Modern besöker vanligen rådgivningsbyrån 8—9 gånger under graviditeten och den blivande fadern har möjlighet att följa med. Mot slutet av graviditeten är familjen i allmänhet redan rätt välkänd på rådgivningsbyrån. Detta skapar förutsättningar för att låta erkännandet av faderskapet bli en naturlig del av rådgivningsbyråtjänsterna under graviditetstiden. I propositionen föreslås att denna möjlighet i princip ska kunna utnyttjas alltid när de blivande föräldrarna inte har ingått äktenskap. På rådgivningsbyrån är det dock inte möjligt att börja undersöka fall som är oklara juridiskt sett eller där det skulle behövas sådan bevisning som inte kan skaffas i samband med rådgivningsbyråtjänsterna. Erkännande före barnets födelse ska således vara möjligt endast i problemfria fall.

I vissa situationer är det möjligt att skingra sådana oklarheter som t.ex. beror på språksvårigheter genom att hänvisa de blivande föräldrarna till barnatillsyningsmannen. Det föreslås därför att en utsaga om erkännande före barnets födelse i andra hand ska kunna avges också hos barnatillsyningsmannen. I andra fall ska faderskapet fastställas efter barnets födelse antingen genom erkännande eller på basis av en talan, när det först gjorts en faderskapsutredning. Möjligheten att erkänna barnet först efter barnets födelse kan också annars alltid utnyttjas, om föräldrarna så önskar.

Om faderskapet erkänns på rådgivningsbyrån, behöver föräldrarna efter barnets födelse inte göra någonting för att fastställa faderskapet, utan ärendet går vidare genom myndighetsåtgärder. Det föreslås dock att mannen ska ges möjlighet att senast den 30:e dagen efter barnets födelse återkalla ett erkännande som getts på rådgivningsbyrån. Också barnets mor eller den man som anser sig vara barnets far kan inom 30 dagar delge barnatillsyningsmannen sin uppfattning att den man som erkänt barnet inte är barnets far. Om erkännandet återkallas eller bestrids på detta sätt, är erkännandet utan verkan och barnatillsyningsmannen inleder en faderskapsutredning på samma sätt som i de fall där faderskapet inte har erkänts på förhand.

Föräldrar som lever i ett samboförhållande ska för närvarande besöka socialväsendet i kommunen efter barnets födelse förutom för att erkänna faderskapet också för att ingå ett avtal om vårdnaden om barnet. Om endast erkännandet av faderskapet kunde göras på rådgivningsbyrån och föräldrarna ändå skulle bli tvungna att besöka socialväsendet efter barnets födelse med tanke på avtalet om vårdnaden om barnet, skulle reformen inte föra med sig den eftersträlvade fördelen med ett förenklat förfarande för barnets föräldrar. Förutom en revidering av lagen om faderskap föreslås därför också en ändring i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Enligt den föreslagna ändringen ska den man som har erkänt faderskapet och det ofödda barnets mor i samband med erkännandet kunna ingå ett avtal om att vårdnaden om barnet anförtros båda föräldrarna gemensamt. Om föräldrarna vill ingå ett avtal som avviker från detta eller dessutom avtala om umgängesrätt och barnets underhåll, ska föräldrarna hänvisas att ta kontakt med socialväsendet i kommunen efter barnets födelse.

Möjligheten att erkänna faderskapet efter barnets död

I propositionen föreslås att det ska vara möjligt att erkänna faderskapet efter barnets död, om barnet har avlidit så snart efter födelsen att en utsaga om erkännande med hänsyn till omständigheterna inte har kunnat ges medan barnet levde. För närvarande är detta inte möjligt. T.ex. i sådana situationer då barnet föds med en allvarlig sjukdom, förbrukar ett erkännande i skyndsam ordning föräldrarnas krafter i en situation då de önskar att de kunde tillbringa tiden hos sitt sjuka barn. På samma sätt kan en begränsning av möjligheten att erkänna faderskapet bli orimlig om barnet dör plötsligt innan ett erkännande har hunnit ske. Enligt förslaget ska en utsaga om erkännande dock ges inom ett år från barnets död.

I samband med den utvidgade möjligheten till erkännande föreslås också att namnlagen ändras så att om en man har erkänt barnet efter barnets död och magistraten har fastställt mannens faderskap, ska också barnets släkt-

namn då kunna ändras till faderns släktnamn efter barnets död. Samma möjlighet gäller också de situationer då ett barn som avlidit snart efter födelsen har erkänts före födelsen.

Fler möjligheter till faderskapsutredningar

Det föreslås att möjligheten till faderskapsutredningar ska utvidgas i de fall då barnet inte har erkänts på förhand. För närvarande upphör barnatillsyningsmännens skyldighet att utreda faderskapet efter det att barnet har fyllt 15 år. Enligt förslaget ska denna skyldighet utvidgas så att den gäller alla under 18 år. Även om en ungdom som har fyllt 15 år har rätt att neka till en faderskapsutredning och en talan om fastställande av faderskap inte kan föras mot en 15-åring vilja, ska en ungdom som har fyllt 15 år ha möjlighet att få stöd av barnatillsyningsmannen för att utreda faderskapet fram till dess att han eller hon når myndighetsåldern.

Det föreslås att möjligheten att göra faderskapsutredningar utvidgas också så att äkta makar, för vilka barnets faderskap har konstaterats via moderns äktenskap, tillsammans ska kunna begära att barnatillsyningsmannen utreder faderskapet, om de gör denna begäran inom sex månader från barnets födelse. För närvarande har barnatillsyningsmannen ingen behörighet att handla i fråga om barn som fötts under äktenskapet, annat i de fall då en annan man erkänner barnet och de äkta makarna tillsammans godkänner erkännandet. Syftet är att få de äkta makarna att utreda saken snabbast möjligt efter barnets födelse, för att de oklarheter som gäller faderskapet kan lösas i ett så tidigt skede som möjligt. Även om en faderskapsutredning inte begärs inom den angivna tiden, går dock inte rätten att väcka talan om upphävande av faderskap förlorad. Bestämmelser om tidsfristen för väckande av talan om upphävande av faderskap finns separat. Att en faderskapsutredning inte begärs inom den angivna tiden sex månader har således bara den effekten att parterna när de väcker en talan om upphävande av faderskap själva blir tvungna att skaffa den bevisning som behövs. Faderskapet i fråga om ett barn som är fött under äktenskapet kan utredas också om

barnets mor och den äkta mannen godtar en annan mans avsikt att erkänna barnet.

Blodprov ersätts med prov från munnens slemhinna

I syfte att påskynda faderskapsutredningarna föreslås att det vid rättsgenetiska faderskapsundersökningar i regel ska börja användas cellprov från munnens slemhinna i stället för blodprov. Detta prov tas av personen själv efter instruktioner från barnatillsyningsmannen i syfte att minimera risken för kontamination. I fråga om ett litet barn hjälper vårdnadshavaren vid provtagningen. Enligt en expertbedömning är undersökningens tillförlitlighet jämförbar med blodprov. Det kan givetvis finnas individuella skillnader i huruvida provet från munnens slemhinna är tillräckligt. Av denna anledning föreslås att också möjligheten till blodprov ska kvarstå. Cellprovet kan tas utan något separat besök på en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården så att barnatillsyningsmannen skickar provet direkt till laboratorium för analys. Tiden från det att undersökningsremissen skrivs till det att barnatillsyningsmannen har tillgång till undersökningsresultaten med tanke på faderskapsutredningen kan då förkortas med upp till flera veckor. Provtagningen är inte heller beroende av klientens egen aktivitet.

Prov som förordnas av domstol ska enligt förslaget fortfarande i regel tas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. Men inte heller då förutsätts det att en läkare övervakar provtagningen. Provet får tas av en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har behövlig utbildning för detta. I internationella situationer kan ett av domstol förordnat prov tas också vid en finsk beskickning eller under uppsikt av en tjänsteman vid en beskickning.

Moderns rätt att motsätta sig slopas

I propositionen föreslås att moderns rätt att motsätta sig en faderskapsutredning slopas. Den rätt att motsätta sig som modern har för närvarande kan ses som problematisk med tanke på jämställdheten mellan könen och i förhållande till att ett barn i princip ska ha

rätt till två föräldrar. I motiveringen till den gällande lagen har moderns rätt att motsätta sig motiverats med att om modern, som har vårdnaden om barnet, motsätter sig fastställandet av faderskapet och den man som är far till barnet inte frivilligt erkänner faderskapet, kan fastställandet av faderskapet i allmänhet inte heller kunna anses vara förenligt med barnets bästa. Mannen vet dock inte nödvändigtvis ens om att han är far, om inte modern har upplyst honom om det. Modern kan ha flera skäl till att hålla inne med informationen. Hon kan försöka skydda sig själv och sitt barn t.ex. mot en man som betar sig våldsam, men hon kan också se saken enbart ur sin egen synvinkel. Det har därför ansetts motiverat att moderns rätt att motsätta sig frångås. Barnatillsyningsmannen kan däremot fatta beslut om att lägga ned en faderskapsutredning, om de i lagen angivna förutsättningarna uppfylls. Enligt förslaget ska modern inte heller ha möjlighet att förhindra att en talan om fastställande av faderskap förs för barnets räkning.

Fastställande av faderskap med mannens rättsinnehavares samtycke

Det föreslås i propositionen att faderskapet i de situationer då mannen har avlidit före barnets födelse, till skillnad från vad som nu är fallet, ska kunna fastställas genom beslut av magistraten, om mannens rättsinnehavare samtycker till det. Detta ska vara möjligt om faderskapsutredningen och den rättsgenetiska faderskapsundersökningen visar att mannen är barnets far. Syftet med förslaget är att undvika att sådana klara fall går vidare till domstol där det inte råder meningsskiljaktigheter mellan parterna.

Fastställande av faderskap genom talan

I propositionen föreslås att den man som anser sig vara barnets far ska få utökad talerätt i ett ärende som gäller fastställande av faderskap. Mannen kan väcka talan om fastställande av faderskap, om barnatillsyningsmannen har lagt ned faderskapsutredningen på grund av att de prov som behövs på barnet och barnets mor för att göra en rättsgenetisk faderskapsundersökning inte har kunnat tas.

En annan situation som utlöser mannens talerätt är om magistraten inte har fastställt faderskapet på grundval av mannens erkännande och det finns någon annan anledning till detta än att ett godkännande enligt lagen saknas. Med ett sådant godkännande som förutsätts i lagen avses t.ex. en situation där erkännandet inte fastställs därför att den äkta mannen till barnets mor inte har godkänt erkännandet av ett barn som fötts under äkten-skapet eller där barnet, om det har fyllt 15 år, själv inte har godkänt erkännandet. I dessa situationer aktualiseras inte mannens talerätt. Däremot får mannen talerätt i andra situationer: t.ex. om magistraten inte fastställer faderskapet därför att modern efter barnets födelse har delgett barnatillsyningsmannen sin uppfattning att den man som erkänt barnet inte är barnets far eller därför att förutsättningarna för fastställande av faderskap enligt magistratens tolkning inte uppfylls på grund av bristande handlingar gällande moderns eller mannens identitet.

Enligt den gällande lagen har den man som anser sig vara barnets far rätt att föra talan om fastställande av faderskap endast om magistraten inte har godkänt mannens erkännande av den anledningen att magistraten har haft orsak att anta att den man som erkänt faderskapet inte är far till barnet. Om modern har motsatt sig en faderskapsutredning och inte samtyckt till en rättsgenetisk faderskapsundersökning för sin eller barnets räkning, har mannen för att få talerätt varit tvungen att erkänna barnet innan han har visshet om faderskapet. Syftet med den föreslagna utvidgningen av mannens talerätt är att rätta till detta missförhållande.

Upphävande av den äkta mannens faderskap

I propositionen föreslås att den man som anser sig vara barnets far på vissa villkor genom talan ska kunna kräva att den äkta mannens faderskap upphävs. För att mannen ska få talerätt förutsätts å ena sidan att modern och den äkta mannen har levt åtskilda vid tiden för barnets födelse och å andra sidan att den man som anser sig vara barnets far har sammanbott med barnets mor vid tiden för barnets födelse och deltagit i vården av barnet eller att det mellan mannen och barnet

annars har uppstått ett förhållande jämförbart med ett familjeförhållande. Dessutom förutsätts att domstolen bedömer att det är förenligt med barnets bästa att talan väcks. Syftet med den föreslagna utvidgade talerätten är att skydda den uppkomna familjekontakten mellan barnet och den man som anser sig vara barnets far. Enligt den gällande lagen kan talan om upphävande av den äkta mannens faderskap väckas endast av barnet, modern eller den äkta mannen själv.

Ställningen för de barn som fötts utom äktenkapet före ikraftträdandet av lagen om faderskap

Talerätt

I propositionen föreslås att barn som fötts utom äktenkapet före den 1 oktober 1976 ska ges rätt att väcka talan om fastställande av faderskap. Det ställs inga villkor eller begränsningar för talerätten, vilket innebär att de som fötts innan lagen om faderskap trädde i kraft får samma ställning som senare födda. Förslaget betyder att den talerätt som enligt den gällande lagstiftningen preskriberades den 1 oktober 1981, återinförs genom retroaktiv lagstiftning.

Det behövs en ändring av den nuvarande regleringen, eftersom Europeiska människorättsdomstolen i flera av sina avgöranden har ansett att en osmidig begränsning av tiden för väckande av talan kränker artikel 8 i Europeiska människorättskonventionen och eftersom högsta domstolen i målet HD 2012:11 i anslutning till dessa avgöranden med stöd av 106 § i grundlagen lämnat begränsningen av talerätten utan tillämpning.

Europeiska människorättsdomstolens avgöranden förutsätter inte att talerätten ska existera utan villkor. Med tanke på människors likabehandling, en klar lagstiftning och målet att stävja tvister är absolut talerätt dock en bättre lösning än att talerätten knyts till villkor som förorsakar svåra avvägningssituationer. En sådan tryggar också bäst det skydd för privatlivet som avses i artikel 8 i människorättskonventionen.

Att talerätten återinförs retroaktivt är inte en problemfri lösning med tanke på rättssäkerheten. Den kan också kränka de förvänt-

ningar som den man vars faderskap fastställandet gäller och mannens anhöriga av grundad anledning har kunnat ha. Den föreslagna regleringen förutsätter därför att dess konsekvenser jämnas ut så att de arvsrättsliga verkningarna av ett fastställt faderskap i dessa fall begränsas.

Begränsning av arvsrätten när faderskapet fastställs genom talan

Om arvlåtaren har avlidit när en talan om fastställande av faderskap anhängiggörs, har de som vid dödstillfället var den avlidnes arvtagare eller testamentstagare redan då på grund av sin ställning som arvtagare fått rätt till den avlidnes kvarlåtenskap. De som har fått talerätt via den retroaktiva lagstiftningen kan inte i sådana situationer ges arvsrätt utan att egendomsskyddet för de arvtagare som bestämts enligt arvlåtarens dödstillfälle kränks. I propositionen föreslås därför att fastställande av faderskap genom talan inte medför arvsrätt efter en sådan arvlåtare som hade avlidit innan den talan som lett till att faderskapet fastställdes blev anhängig.

Om arvlåtaren lever när talan väcks, ska arvsrättens omfattning prövas med beaktandet av att arvlåtaren tidigare kan ha gett förskottsarv eller andra donationer eller på annat sätt ordnat att egendomen överläts till följande generation. Den som med hjälp av den retroaktiva lagstiftningen har fått faderskapet fastställt, ska inte kunna bryta dessa arrangemang. Om det föreskrivs att fastställande av faderskap i dessa fall medför arvsrätt, ska arvsrätten därför begränsas så att den inte innefattar rätt att kräva att överlåtelser av ovannämnt slag tas med i kvarlåtenskapen.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Samhälleliga konsekvenser

Konsekvenser för barnen

Propositionens viktigaste konsekvenser gäller barnen. Syftet med förslaget är att trygga barnets rätt till båda sina föräldrar och skydda barnets intresse och en jämlik behandling av barnet i olika familjestrukturer. Inte minst på grund av det allt större antalet

sambofamiljer har man genom förslaget försökt förenkla förfarandena för att fastställa faderskapet i fråga om barn som fötts utom äktenskapet. I detta syfte föreslås att faderskapet ska kunna erkännas redan före barnets födelse i samband med besök på rådgivningsbyrån för mödravård.

Barnets rätt till båda sina föräldrar tryggas också genom att möjligheten att utnyttja faderskapsutredningar breddas på så sätt att barnatillsyningsmännen blir skyldiga att biträda barnet och barnets mor vid utredandet av faderskapet tills barnet fyller 18 år. Tidigare har barnatillsyningsmännen inte varit skyldiga att handla efter det att barnet fyllt 15 år. Dessutom kan barnets mor enligt förslaget inte längre motsätta sig att faderskapet utreds och att en talan om fastställande av faderskap väcks.

Förslaget har konsekvenser förutom för minderåriga barn också för de barn som redan nått vuxen ålder. En särskild konsekvens som bör nämnas är återinförandet av talerätten i mål om fastställande av faderskap i fråga om barn som fötts utom äktenskapet före den 1 oktober 1976. Dessa barns talerätt preskriberades den 1 oktober 1981 på grund av den fem års tidsfrist som ställdes i 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap. I propositionen föreslås att en talan om fastställande av faderskap kan väckas oberoende av den nämnda tidsfristen och oberoende av faderns död samt oberoende av om domstolen redan tidigare har lämnat talan oprövad eller prövat den, men förkastat den på den grund som avses i 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap. Det är omöjligt att exakt uppskatta hur många dessa fall är. Enligt en grov bedömning är det fråga om åtminstone några tiotal fall. Av skäl som hänför sig till egendomsskyddet och den allmänna rättssäkerheten kommer det dock av ett på så sätt fastställt juridiskt faderskap att följa begränsningar i arvsrätten i förhållande till fadern och släkten på faderns sida.

Konsekvenser för jämställdheten mellan könen

Möjligheten att erkänna faderskapet på förhand på rådgivningsbyrån för mödravård är

tänkt att uppmuntra männen att i högre grad delta i besöken på rådgivningsbyrån jämsides med modern. Detta förbereder också mannen för det kommande föräldraskapet och skapar balans i kvinnans och mannens ställning som föräldrar.

Mannen föreslås få talerätt i en situation då modern inte har samtyckt till rättsgenetiska faderskapsundersökningar för att säkra faderskapet. Det föreslås att moderns rätt att motsätta sig en faderskapsutredning och en talan om fastställande av faderskap i en situation då mannen inte har erkänt barnet ska frångås. Förslagen förbättrar mannens ställning i ett mål om fastställande av faderskap.

Den man som i stället för den äkta mannen anser sig vara barnets far kan till skillnad från vad som nu är fallet, på vissa villkor som gäller skyddet för familjelivet, genom talan kräva att den äkta mannens faderskap upphävs. Också detta förslag förbättrar den biologiska faderns ställning jämfört med nuläget.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Konsekvenser för barnatillsyningsmännens verksamhet

Propositionen har konsekvenser för den verksamhet som utövas av tjänstemän inom socialväsendet i kommunen och särskilt av barnatillsyningsmännen. Den mest betydande konsekvensen beror på möjligheten att erkänna faderskapet på rådgivningsbyrån för mödravård före barnets födelse, vilket beräknas leda till att medborgarnas personliga besök hos barnatillsyningsmannen minskar betydligt. År 2013 fastställdes faderskap på basis av faderns erkännande i 23 450 fall. Även om det endast är klara fall av erkännande som flyttas över till rådgivningsbyråerna, kan man göra bedömningen att ca 70–80 % av alla barn som fötts utom äktenskapet kan erkännas på förhand på rådgivningsbyråerna. Detta innebär på riksnivå ca 16 400–18 700 färre kundbesök per år än för närvarande.

Även om merparten av de kundbesök som gäller erkännande av faderskap enligt förslaget flyttas till rådgivningsbyråerna, kommer den fortsatta behandlingen av utsagorna om

erkännande fortfarande att skötas av barnatillsyningsmännen. Till de åtgärder som normalt hör till den fortsatta behandlingen hör bl.a. att kontrollera moderns civilstånd i befolkningsdatasystemet efter det att en anmälan om barnets födelse anlänt, att upprätta ett sådant förenklat protokoll över faderskapsutredningen som föreslås samt att sända de handlingar som behövs till magistraten för fastställande av faderskapet efter 30 dagar från barnets födelse. Barnatillsyningsmannen ska dessutom sända det avtal om gemensam vårdnad som föräldrarna ingått till socialnämnden för fastställelse efter det att mannens faderskap har fastställts. Mer sällsynt förekommande fortsatta åtgärder är enligt förslaget återkallande av ett på förhand givet erkännande eller mottagande av andra anmälningar som gäller erkännande senast inom 30 dagar från barnets födelse samt för rättande av hörande i samband med ett erkännande i de specialfall som uppräknas i 20 §.

Av de ovan beskrivna fortsatta åtgärderna följer att även om merparten av de kundbesök som gäller erkännande enligt förslaget flyttas till rådgivningsbyråerna, har barnatillsyningsmännen fortfarande en central ställning i ärenden som gäller erkännande av faderskap och vårdnaden om barnet. Att den fortsatta behandlingen koncentreras till barnatillsyningsmännen innebär också att endast uppskattningsvis hälften av den arbetstid som använts för klara fall av erkännande kan omfördelas. I förslaget ingår dessutom bestämmelser om barnets eller faderns död, vilka i ringa utsträckning för med sig fler uppgifter för barnatillsyningsmännen. Sett som en helhet är de ändringar i arbetsmängden som de medför dock obetydliga.

Genom att blodprov ersätts med prov som tas genom bstrykning av munnens insida kommer behandlingen av s.k. oklara faderskapsutredningsfall hos barnatillsyningsmannen att ske snabbare. Klienten behöver inte heller själv se till att provet tas, om det görs i samband med ett besök hos barnatillsyningsmannen. Den tid som går åt till att ta provet från munnens slemhinnor och sända det bedöms motsvara den tid som för närvarande behövs för att skriva undersökningsremiss och instruera klienterna. Provtagning-

en anses således inte kräva mer tid hos barnatillsyningsmannen.

Förslaget har också konsekvenser som innebär ökad arbetsmängd för barnatillsyningsmännen. Möjligheten att göra faderskapsutredningar inte bara i fråga om barn under 15 år utan alla barn under 18 år innebär att barnatillsyningsmännen får några nya fall till behandling per år. Dessa fall kan grovt taget uppskattas till ca 50 per år. På grund av den tid som förflutit kan de kräva mer tid än normalfall att utreda. Dessutom föreslås att faderskapsutredningar ska kunna göras också i fråga om barn som har fötts under äktenskapet, om föräldrarna önskar utreda faderskapet. Eftersom denna möjlighet har begränsats till situationer då det ännu inte förflutit sex månader från barnets födelse eller då en annan man redan har erkänt eller avser att erkänna barnet, kan antalet fall inte antas vara stort. En grov uppskattning är att det kommer ca 200 sådana fall till behandling per år. Något som underlättar behandlingen av ärendet är också att det äkta paret i dessa situationer ska be om en faderskapsutredning gemensamt eller tillsammans med den andra mannen, vilket innebär att barnatillsyningsmannens tid inte går åt till att försöka nå en motvillig part.

Också sådana fall där barnets mor tidigare kunnat förhindra eller lägga ner faderskapsutredningen kommer att leda till ökad arbetsmängd för barnatillsyningsmannen. Enligt statistik som förs vid Institutet för hälsa och välfärd uppgick dessa fall 2013 till sammanlagt 721. I många fall kan en faderskapsutredning enligt förslaget läggas ned också därför att barnet har fötts till följd av assisterad befruktning och spermadonatorn inte har gett sitt samtycke till att han kan fastställas vara barnets far. Dessa situationer uppskattas vara åtminstone 350 per år. I andra fall kan barnatillsyningsmannen dock inte gå vidare, om inte de uppgifter om den förmodade faderns identitet eller vistelseort som behövs för att fastställa faderskapet fås. Endast i de fall då den förmodade biologiska faderns identitet är känd måste barnatillsyningsmannen ta ställning till om en nedläggning av faderskapsutredningen är i strid med barnets bästa. Hur många fall som årligen kommer till barnatillsyningsmannens prövning beror

på moderns samarbetsvillighet, men antalet fall antas ligga mellan 50 och 100. Beslut om att lägga ned en faderskapsutredning och den möjlighet att söka ändring som anknyter till dem kommer i någon mån att öka barnatillsyningsmännens administrativa arbetsmängd. Å andra sidan har barnatillsyningsmännen också för närvarande med stöd av den gällande lagen om faderskap varit tvungna att bereda beslut om nedläggning som avgörs i socialnämnden.

Barnatillsyningsmännens arbetsmängd kommer också att öka på grund av de begäranden om uppgifter som hänför sig till protokollen över faderskapsutredningarna och på grund av att antalet personer som ska höras i samband med faderskapsutredningar och erkännande av faderskap ökar. Den sistnämnda uppgiften underlättas visserligen av att den föreslagna lagen tillåter att de hörs också skriftligt. Förslaget för också med sig fler sådana situationer då det till barnatillsyningsmannens skyldigheter hör att föra talan för fastställande av faderskap, eftersom barnets mor inte längre självständigt kan förhindra att talan förs, om mannens identitet är känd. Å andra sidan kan en del av de ärenden som för närvarande förutsätter domstolsförfarande enligt förslaget skötas genom enklare förfaranden, såsom i en situation då mannen avlider före barnets födelse, men rättsgenetiska faderskapsundersökningar visar att han är far till barnet och faderskapet med mannens rättsinnehavares samtycke kan fastställas av magistraten.

Ändringar i de ovannämnda arbetsuppgifterna förutsätter omfattande utbildning och information samt att samarbetet utvecklas förutom i förhållande till magistraterna också mellan socialväsendet och hälsovårdsväsendet i kommunen. I synnerhet under initialskedet är det att vänta att rådgivningsbyråerna ofta tar kontakt i problematiska situationer och förväntar sig instruktioner av barnatillsyningsmännen.

Konsekvenser för hälso- och sjukvården, i synnerhet för rådgivningsbyråerna för mödravård

Den mest betydande konsekvensen för verksamheten inom hälso- och sjukvården

gäller möjligheten att erkänna faderskapet före barnets födelse i samband med besök på rådgivningsbyrån. För de hälsovårdare och barnmorskor som arbetar på rådgivningsbyråerna innebär detta en ny uppgift, som förutsätter att personalen får utbildning och blir instruerade. Uppgifterna att ta emot erkännande, moderns godkännande samt ett eventuellt avtal om gemensam vårdnad och att redogöra för rättsverkningarna av dessa åtgärder för parterna medför ökad arbetsmängd för personalen vid rådgivningsbyråerna och förutsätter att dessa får extra resurser. Förslaget utgår ifrån att det ändå inte behövs något separat besök på rådgivningsbyrån för att erkänna faderskapet, utan att det i samband med en annan återkommande kontroll kan reserveras i genomsnitt 30 minuter extra för erkännandet. Efter att en utsaga om erkännande, moderns godkännande och ett eventuellt avtal om gemensam vårdnad under tecknats postar personalen på rådgivningsbyrån handlingarna till barnatillsyningsmannen i moderns hemkommun för fortsatt behandling.

Förslaget har också konsekvenser som underlättar arbetet för aktörerna inom hälso- och sjukvården. Det cellprov som behövs för rättsgenetiska faderskapsundersökningar ska enligt förslaget i första hand tas genom bstrykning av munnens slemhinna. Provet kan då tas i samband med ett besök hos barnatillsyningsmannen och något separat besök på en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården behövs inte. Även om det i undantagsfall av särskilda skäl skulle behövas ett blodprov för undersökningarna, behövs det enligt förslaget inte längre en legitimerad läkare för provtagningen, utan blodprovet kan tas av en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har behövlig utbildning för detta, t.ex. en laboratorieskötare.

Konsekvenser för magistraternas verksamhet

Genom förslaget får magistraterna tre nya uppgifter, som dock inte avsevärt ökar magistraternas arbetsmängd. Magistraten kan enligt förslaget fastställa faderskapet i två nya situationer: när faderskapet fastställs efter

mannens död på grundval av mannens erkännande på förhand eller med samtycke av mannens rättsinnehavare eller när faderskapet fastställs efter barnets död. Om mannens faderskap fastställs efter barnets död, kan barnets släktnamn i det sammanhanget ändras till faderns släktnamn.

De fall då faderskapet fastställs efter mannens eller barnets död, kommer att vara så få till antalet att det inte behövs extra resurser för att behandla dem. Dessutom kan faderskapet fastställas på basis av ett erkännande på förhand. Fall som motsvarar dem behandlas också för närvarande i magistraten på basis av en utsaga om erkännande som lämnats efter barnets födelse.

Enligt förslaget kan faderskapet upphävas genom magistratens beslut också i en situation där barnets mor och den äkta mannen tillsammans har begärt att faderskapet utreds och det utifrån rättsgenetiska faderskapsundersökningar kan konstateras att den äkta mannen inte kan vara far till barnet. Inte heller behandlingen av dessa fall inverkar i större grad på magistraternas arbetsmängd, i synnerhet då saken är klar utifrån de rättsgenetiska faderskapsundersökningarna och parterna i dessa situationer ska vara eniga om vilket resultat som eftersträvas.

Med undantag för barnets död och situationen med namnändring i samband med det ersätter de ovannämnda förfarandena det domstolsförfarande som för närvarande krävs i dessa situationer.

Konsekvenser för domstolsväsendets verksamhet

Genom att de ovan behandlade faderskapsmålen flyttas över till magistraterna för avgörande minskar behovet att behandla ostridiga mål i tingsrätterna, vilket medför en mindre resursinbesparing i domstolarna. Å andra sidan får den man som anser sig vara barnets far utökad möjlighet att väcka talan om fastställande av faderskap och genom förslaget ges den man som anser sig vara barnets far begränsad talerätt också i ett mål som gäller upphävande av faderskap, även om barnet skulle ha fötts under moderns äktenskap. Ökningen i antalet talan på grund av

de nya möjligheterna att väcka talan bedöms bli liten på årsnivå. Dessutom innebär förslaget ett klarare och enklare rättegångsförfarande i situationer då det finns flera svarande i de rättegångar som gäller fastställande av faderskap eller där någon av parterna i ett mål om upphävande av faderskap har avlidit.

Något som dock ökar domstolarnas arbetsmängd är att förslaget, oberoende av bestämmelsen i 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap, tillåter talan om fastställande av faderskap i fråga om barn som fötts utom äktenskapet före den 1 oktober 1976. Under de år som följer efter det att dessa bestämmelser trätt i kraft kommer denna möjlighet att temporärt öka antalet gamla faderskapsmål som behandlas i domstol. Det är inte möjligt att ge en exakt uppskattning av antalet talan, men på basis av de fall som redan behandlas i domstol och de förfrågningar justitieministeriet fått är det troligen fråga om åtminstone några tiotal fall.

4.3 Ekonomiska konsekvenser

Konsekvenser för den kommunala ekonomin

Av den ovan presenterade bedömningen av konsekvenserna för myndigheternas verksamhet kan man konstatera att förslagen kommer att ha de mest omfattande konsekvenserna när det gäller de kommunala aktörernas uppgifter. Förslagen baserar sig i regel på att de uppgifter som kommunerna har redan nu organiseras och riktas på nytt. Bedömt som en helhet är konsekvenserna för den kommunala ekonomin dock kostnadsinbesparande.

De utökade möjligheterna att göra faderskapsutredningar antas medföra ca 300 extra arbetstimmar och det faktum att modern inte längre kan motsätta sig en utredning ca 500 extra arbetstimmar för barnatillsyningsmännen per år. De största inbesparingarna i barnatillsynsmannens arbete ger dock den föreslagna möjligheten att erkänna faderskapet på förhand på rådgivningsbyrån, vilket antas ge upphov till 9000 inbesparade arbetstimmar. En grov uppskattning är att ca 200 arbetstimmar ytterligare sparas in genom att det nuvarande muntliga hörandet ersätts

med ett skriftligt hörande. Bedömt som en helhet innebär förslaget således att närmare 8400 av barnatillsyningsmäns arbetstimmar frigörs och kan riktas på andra mer krävande uppgifter inom socialväsendet. Enligt lönestatistiken för kommunsektorn motsvarar detta ca 270 000 euro i lönekostnader i fråga om personer som arbetar i sakkunniguppgifter inom socialvården, då den kalkylmässiga genomsnittliga timlönen är 32,13 euro.

Kundbesöken i samband med de klara fall av erkännande som barnatillsyningsmännen behandlar för närvarande flyttas enligt förslaget i regel till rådgivningsbyråerna och görs där före barnets födelse. Detta medför en ny uppgift för rådgivningsbyråerna och förutsätter att personalen får utbildning och blir instruerade. I syfte att undvika extra kundbesök ska besöken i praktiken ske på separat avtalade extra tider i samband med andra återkommande hälsokontroller under moderns graviditet. De åtgärder som handlar om att utreda rättsverkningarna vid erkännande, ta emot mannens utsaga om erkännande, moderns godkännande samt ett eventuellt avtal om gemensam vårdnad och posta nämnda handlingar till barnatillsyningsmannen i moderns hemkommun leder till ökad arbetsmängd för de anställda på rådgivningsbyrån. Ovannämnda åtgärder beräknas ta i genomsnitt 30 minuter i anspråk för varje barn som föds, när den information som gäller erkännande och fastställande av faderskap har delats ut i skriftlig form på förhand. Om uppskattningsvis 17 500 par årligen utnyttjar möjligheten att erkänna barnet på rådgivningsbyrån före barnets födelse, innebär detta ca 9000 extra arbetstimmar per år för personalen där. Enligt lönestatistiken för kommunsektorn motsvarar detta ca 240 000 euro i extra kostnader för kommunernas rådgivningsbyråer per år om man ser till lönekostnaderna för vårdpersonal som arbetar i krävande yrkesuppgifter inom hälso- och sjukvården, då den kalkylmässiga genomsnittliga timlönen är 26,18 euro.

Förslaget har också konsekvenser som avsevärt sänker hälso- och sjukvårdskostnaderna. Enligt förslaget kan de frivilliga prov som behövs vid rättsgenetiska faderskapsundersökningar i fortsättningen tas hos barnatillsyningsmannen, och något separat besök på

hälsovårdscentralen för provtagning under en läkares uppsikt behövs inte längre. Mot bakgrund av de undersökningsremisser som barnatillsyningsmännen skrev ut 2013 antas förslaget ge upphov till en inbesparing på över 1150 besök på hälsovårdscentralerna per år. Om modern, barnet och mannen ger prov t.ex. vid två olika besök, vilket i praktiken är det mest sannolika alternativet, blir inbesparingen i besök på hälsocentralerna det dubbla. Om ett besök på hälsocentralen enligt uppgifter från Finlands Kommunförbund uppskattas till ca 100 euro, ger förslaget upphov till en inbesparing på mer än 230 000 euro.

Enligt förslaget kommer hälsocentralerna eller andra verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården fortfarande att ta sådana prov på motvilliga som domstolen förordnat och överlämna prov av någon tidigare undersökt för rättsgenetiska faderskapsundersökningar. Enligt förslaget krävs det dock inte heller i dessa fall att en läkare övervakar provtagningen, utan ett av domstolen förordnat prov kan enligt förslaget tas emot som ett prov från munnens slemhinna eller som blodprov av någon annan legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som fått utbildning för detta. Även till denna del innebär förslaget att de offentliga läkartjänster som står till buds kan användas för andra ändamål.

Förslagen medför enligt vad som beskrivits ovan å ena sidan inbesparingar för kommunerna på ca 500 000 euro och å andra sidan tilläggskostnader på 240 000 euro. Den kalkylmässiga nettoinbesparingen är således ca 260 000 euro. De inbesparingar som hänförs till barnatillsyningsmännen och besöken på hälsocentralerna är dock inte i alla situationer direkt realiserbara, men kan genomföras t.ex. så att den arbetskraft som frigörs sätts in i mer krävande uppgifter inom sektorer som för närvarande lider brist på resurser. Genomförandet av strukturreformen inom social- och hälsovården antas underlätta överföringen av eventuella arbetskraftskostnader mellan socialväsendet och hälsoväsendet. Som helhet bedöms förslagen inte medföra nettotilläggskostnader för kommunerna.

Konsekvenser för statsfinanserna

De mest betydande konsekvenserna för statsfinanserna följer av det ökade antalet rättsgenetiska faderskapsundersökningar, vilka grovt räknat ger upphov till tilläggsutgifter av engångsnatur på ca 39 000 euro år 2015 och årliga tilläggsutgifter på ca 195 000 euro från och med år 2016 på justitieministeriets förvaltningsområde, och av de datatekniska ändringar som ska göras i befolkningsdatasystemet, vilka enligt en grov bedömning av Befolkningsregistercentralen leder till tilläggsutgifter av engångsnatur på ca 100 000 euro år 2015 på finansministeriets förvaltningsområde. De tilläggsutgifter som uppkommer på justitieministeriets förvaltningsområde finansieras i enlighet med ramar för justitieministeriets förvaltningsområde. Av de tilläggsutgifter av engångsnatur på 100 000 euro som uppkommer på finansministeriets förvaltningsområde finansieras 64 000 euro i enlighet med ramar för finansministeriets förvaltningsområde medan 36 000 euro förutsätter tilläggsfinansiering. Att antalet talan om fastställande av faderskap ökar höjer också temporärt antalet mål i domstolarna. De föreslagna ändringarna har dock inte konstaterats medföra behov av extra personal vid domstolarna eller magistraterna. De kostnader för information som följer av lagstiftningsändringarna ska också ersättas av statens medel.

Konsekvenser för hushållens ställning

Enligt Statistikcentralens lönestatistik beräknas den tid som för närvarande går åt hos barnatillsyningsmannen för erkännande av faderskap förorsaka kostnader på 2,5 miljoner euro för hushållen i förlorad arbetstid per år, då det som grund för beräkningen används en medellön för män på 3530 euro i månaden och besöket där erkännandet görs beräknas ta i genomsnitt ca 3 timmar arbetstid i anspråk. Enligt uppgifter från Institutet för hälsa och välfärd deltar minst hälften av männen tillsammans med modern i den omfattande hälsokontroll som modern genomgår under graviditeten. Om 75 procent av de separata besök som använts för erkännande i fortsättningen kan ske i form av besök på rådgivningsbyrån, leder förslaget till en kalkylmässig inbesparing för hushållen på ca en

miljon euro per år. Till summan bör också adderas den arbetstid som använts för provtagning i samband med faderskapsundersökningar, vilket för förvärvsarbete män motsvarar en kalkylmässig inbesparing på ca 135 000 euro. Sammantaget kommer förslagen att spara den tid som hushållen har till sitt förfogande för förvärvsarbete till ett värde av ca 1,1 miljoner euro.

Ökningen i antalet fastställda faderskap höjer i samma proportion antalet underhållsskyldiga föräldrar, vilket mot bakgrund av statistiken höjer särskilt kvinnornas utkomst, eftersom kostnaderna för barnets försörjning då kan delas mellan två föräldrar.

Förslaget har eventuella ekonomiska konsekvenser också för de vuxna barn som är födda utom äktenskapet före den 1 oktober 1976 och för vilka faderskapet inte har fastställts på basis av erkännande före lagens ikraftträdande. Dessa barn får arvsrätt efter sin far och sina släktingar på faderns sida, om domstolen fastställer faderskapet på basis av en talan och om arvlåtaren på faderns sida lever vid den tidpunkt då talan anhängiggörs. Antalet barn som får arvsrätt är på grund av nämnda begränsning lägre än antalet personer med talerätt. Det är uppskattningsvis fråga om ungefär tjugo fall.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Ett av målen i regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering år 2011 är att reformera lagen om faderskap och att modernisera den reglering som gäller erkännande av faderskap i fråga om barn som föds i samboförhållanden. År 2012 publicerades regeringens jämställdhetsprogram där det dessutom underströks att främjandet av jämställdheten mellan könen beaktas vid totalrevideringen av lagen om faderskap.

Vid justitieministeriet sammanställdes sommaren 2011 en bedömningspromemoria om behovet att revidera lagen om faderskap (justitieministeriets utredningar och anvisningar 37/2011). Utlåtandena om promemorian publicerades i form av ett remissammandrag i februari 2012 (justitieministeriets

betänkanden och utlåtanden 6/2012). I april 2012 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp med uppgift att bereda ett förslag till revidering av lagen om faderskap. Arbetsgruppen skulle dessutom utarbeta ett förslag till grundläggande bestämmelser om hur moderskap bestäms. Utgångspunkten för arbetsgruppens arbete var ovannämnda bedömningspromemoria och de utlåtanden som getts om den. Till arbetsgruppens ordförande kallades professor Markku Helin från Åbo universitet. Företrädare i arbetsgruppen var förutom justitieministeriet också Helsingfors stads socialväsen, magistraten i Tavastland (enheten i Lahtis) och Vanda tingsrätt.

I maj 2012 tillsatte justitieministeriet en uppföljningsgrupp för att följa och utvärdera arbetsgruppens arbete. Ordförande i uppföljningsgruppen var lagstiftningsdirektör Antti T. Leinonen från justitieministeriet. Företrädare i uppföljningsgruppen var också social- och hälsovårdsministeriet, finansministeriet, utrikesministeriet, Institutet för hälsa och välfärd, Migrationsverket, barnombudsmannens byrå, Delegationen för jämställdhetsärenden, kyrkostyrelsen för evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, magistraten i Sydvästra Finland, enheten för styrning och utveckling av magistraterna, Helsingfors rättshjälpsbyrå, Esbo stad, Järvenpää stad, Borgå stad, Centralförbundet för Barnskydd, Förbundet för underhållsansvariga rf, Lasten oikeusien tuki ry, Mannerheims Barnskyddsförbund rf, Miesten tasa-arvo ry, Regnbågsfamiljer rf, Finlands Advokatförbund och Finlands Kommunförbund.

Under beredningen publicerade justitieministeriet en utredning av 15 olika europeiska länders bestämmelser om hur faderskap bestäms (justitieministeriets utredningar och anvisningar 5/2013). I augusti 2013 ordnade arbetsgruppen en utfrågning där man hörde företrädare för enheten för rättsgenetiska faderskapsundersökningar vid Institutet för hälsa och välfärd, Åbo stads barnatillsyningsmän, magistraten i Sydvästra Finland (enheten i Björneborg) samt Regnbågsfamiljer rf. Arbetsgruppens betänkande överläts till justitieministeriet den 12 november 2012 (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 56/2013).

5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Justitieministeriet bad 68 myndigheter och sammanslutningar yttra sig om arbetsgruppsbetänkandet. Dessutom gavs privatpersoner och sådana organisationer som inte deltagit i remissbehandlingen möjlighet att besvara en öppen elektronisk enkät. Det kom in utlåtanden från sammanlagt 55 instanser. Den elektroniska enkäten gav upphov till 203 svar. Ett sammandrag av utlåtandena och svaren har sammanställts (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 7/2014). I materialet för den fortsatta beredningen ingår också ett av justitieministeriet begärt sakkunnigutlåtande av professor Olli Mäenpää om hur den rättsliga ställningen för barn som fötts utom äktenskapet innan den gällande lagen om faderskap trädde i kraft bör ordnas samt ett gemensamt ställningstagande av Förbundet för Särföräldrar rf och Åbonejdens Underhållsskyldiga rf. Efter att remissvaren kommit in hörde justitieministeriet ytterligare företrädare för Befolkningsregistercentralen, Finlands Kommunförbund, Finlands Hälsovårdarförbund, Finlands Barnmorskeförbund samt Barnatillsyningsmän rf.

Remissinstanserna och de svarande ansåg allmänt taget att reformen är värd understöd och befogad. En betydande del av remissinstanserna understödde förslaget om att faderskapspresumtionen utvidgas till att också gälla situationer där den äkta mannen har avlidit före barnets födelse, men vid en sådan tid att barnet kan ha blivit avlat före den äkta mannens död. Det ansågs inte befogat att utvidga faderskapspresumtionen till sambor.

Ett brett understöd fick likaså förslaget om att utöka möjligheterna att använda faderskapsutredningar till att gälla 15–17-åringar samt barn födda under äktenskapet, när bägge makarna tillsammans begär att faderskapet utreds. En stor del av remissinstanserna understödde också möjligheten att erkänna faderskapet och ingå ett avtal om gemensam vårdnad före barnets födelse. Också förslaget om att den man som anser sig vara barnets far ska få utökad rätt att väcka talan för fastställande av faderskap understöddes. Många understödde också förslaget om att den man som anser sig vara bar-

nets far i vissa särskilt angivna fall ska få rätt att väcka talan för upphävande av faderskap när det gäller moderns äkta man. Understöd fick också möjligheten att fastställa faderskapet genom beslut av magistraten i sådana situationer då en rättsgenetisk faderskapsundersökning visar att en man som avlidit är far till ett barn som fötts utom äktenskapet och mannens rättsinnehavare samtycker till att faderskapet fastställs. En stor del av remissinstanserna förordade också förslaget om att de barn som har fötts innan den gällande lagen om faderskap trädde i kraft ska ges rätt att väcka talan för fastställande av faderskap oberoende av den övergångstid som föreskrivs i lagen angående införande av lagen om faderskap.

Remissinstansernas åsikter var rätt jämnt delade i fråga om vissa förslag. Förslaget om att slopa moderns rätt att motsätta sig en faderskapsutredning i en situation då mannen inte har erkänt barnet ansågs å ena sidan vara förenligt med barnets bästa och å andra sidan äventyra moderns rättigheter. Alla remissinstanser ansåg inte heller att rådgivningsbyrån för mödravård är den bästa möjliga instansen att ta emot mannens utsaga om erkännande och den blivande moderns och faderns avtal om gemensam vårdnad före barnets födelse. Åsikterna var delade också om de av arbetsgruppen föreslagna begränsningarna i arvsrätten för ett barn som fötts utom äktenskapet innan den gällande lagen om faderskap trädde i kraft. Åsikterna om att ta in bestämmelser om moderskap var också delade.

Regeringspropositionen motsvarar till största delen arbetsgruppens förslag. Propositionen innehåller inte förslag till bestämmelser om moderskap. De i sak mest betydande

ändringarna på basis av remissvaren gäller avgivande av en utsaga om erkännande före barnets födelse och arvsrätten för ett barn som fötts utom äktenskapet innan den gällande lagen om faderskap trädde i kraft. Enligt förslaget är det inte bara personalen på rådgivningsbyrån för mödravård utan också barnatillsyningsmannen som kan ta emot en utsaga om erkännande och ett avtal om gemensam vårdnad före barnets födelse. Barn som fötts utom äktenskapet innan den gällande lagen om faderskap trädde i kraft föreslås få utvidgad arvsrätt.

Den fortsatta beredningen av propositionen har gjorts vid justitieministeriet. Ärendet har på det sätt som förutsatts i 8 § i kommunallagen (365/1995) behandlats i delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning.

6 Samband med andra propositioner

Det förbud som finns i den gällande lagen om faderskap när det gäller att höra parter eller företrädare för dem under sanningsförsäkran har dock inte tagits in i 37 § i den föreslagna faderskapslagen. Detta beror på att det i en regeringsproposition gällande 17 kap. i rättegångsbalken (RP 46/2014 rd, s. 29—30) som är under behandling i riksdagen, föreslås att sanningsförsäkran allmänt ska frångås. Om lagförslaget godkänns, behöver en sådan specialbestämmelse inte tas in i den nya faderskapslagen.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2015 och avses bli behandlad i samband med den.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Fadernskapslag

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. *Lagens tillämpningsområde.* I paragrafen anges lagens tillämpningsområde. Lagen tillämpas på konstaterande och fastställande av faderskap samt på upphävande av faderskap. Bestämmelsen motsvarar med undantag för vissa språkliga ändringar bestämmelsen om tillämpningsområdet i den gällande lagen om faderskap.

2 §. *Faderskap på grundval av äktenskap.* I paragrafen föreskrivs om konstaterande av faderskap på grundval av moderns äktenskap, dvs. den s.k. faderskapspresumtionen.

Enligt 1 mom. är den äkta mannen far till ett barn som är fött under äktenskapet. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

I 2 mom. föreskrivs om hur faderskapet bestäms i en situation då den äkta mannen har avlidit före barnets födelse. Enligt bestämmelsen är den äkta mannen far till barnet, om barnet kan ha blivit avlat före den äkta mannens död. Bestämmelsen skiljer sig från den gällande lagen såtillvida att det inte längre förutsätts att barnet också har avlats under äktenskapet. För närvarande tillämpas faderskapspresumtionen inte, om den äkta mannen avlider före barnets födelse, om inte barnet har avlats under äktenskapet. Detta bör ses som ett missförhållande. Barnets mor och mannen kan ha ingått äktenskap efter det att barnet avlats för att försäkra sig om att barnet föds i äktenskapet. För många är graviditet en orsak till att ingå äktenskap. Möjligheten att använda faderskapspresumtionen breddas något till följd av ändringen.

Den norm som normalt tillämpas i Finland för längsta möjliga tid mellan tiden då barnet avlats och den äkta mannens död är 10 månader. I enskilda fall är det möjligt att avvika från normen på basis av en sakkunnigbedömning.

I andra meningen i 2 mom. sägs det att om modern har ingått nytt äktenskap före barnets födelse är den nya maken dock far till barnet

oberoende av när barnet är avlat. Bestämmelsen motsvarar nuläget med undantag för smärre språkliga ändringar.

3 §. *Faderskap i andra fall.* I paragrafen föreskrivs om hur faderskap bestäms när det inte konstateras på grundval av äktenskap. Enligt 1 mom. fastställs faderskap då genom beslut av magistraten eller domstolsbeslut. Magistraten kan enligt 26 § i den föreslagna lagen fastställa faderskapet på basis av ett erkännande av mannen eller efter det att den avlidne mannens rättsinnehavare har gett sitt samtycke till att faderskapet fastställs utan rättegång. I andra fall ska ärendet avgöras av domstol. Bestämmelser om erkännande av faderskap finns i 3 kap., om samtycke av den avlidne mannens rättsinnehavare i 4 kap. och om rättegång om fastställande av faderskap i 6 kap.

I 2 mom. anges de omständigheter på vilka faderskapet i dessa fall baserar sig. Enligt 1 punkten är far till barnet den som har avlat barnet. Om modern har befruktats på något annat sätt, t.ex. genom s.k. heminsemination, är far till barnet enligt 2 punkten den vars spermier har använts för befruktning av barnets mor. Nämnda 2 punkt tillämpas dock inte på fall där modern har fått assisterad befruktning och barnet har fötts till följd av den assisterade befruktningen.

I 3 mom. föreskrivs om fall där barnet har kommit till genom assisterad befruktning. I dessa fall är barnets far den man som i samråd med modern har gett sitt samtycke till behandlingen. Assisterad befruktning är sådan behandling som avses i 1 § i lagen om assisterad befruktning (1237/2006). Det saknar betydelse om behandlingen har getts i Finland eller utomlands. Den som gett sitt samtycke fastställs vara far till barnet, om det kan anses bevisat att barnet har fötts till följd av den assisterade befruktningen. Att faderskapet i dessa fall baserar sig på samtycke till assisterad befruktning innebär att faderskapet när ett par behandlas med donerade spermier inte kommer att motsvara den biologiska härstamningen. Enligt lagen om assisterad befruktning ska samtycket ges skriftligt. En förutsättning för att faderskapet ska

fastställas är dock inte att samtycket har getts på detta sätt, eftersom det kan uppstå situationer där en skriftlig samtyckeshandling inte har upprättats. Den assisterade befruktningen kan t.ex. ha utförts i en stat där lagen inte förutsätter ett skriftligt samtycke av mannen eller serviceproducenten kan ha underlåtit att kräva ett uttryckligt samtycke. Det är på sin plats att faderskapet kan fastställas också i dessa fall.

Om en kvinna har fått behandlingen ensam, kan spermadonatorn enligt 16 § 2 mom. i lagen om assisterad befruktning ge sitt samtycke till att han kan fastställas vara far till ett barn som föds till följd av en sådan behandling. Om ett sådant samtycke har getts före behandlingen, kan faderskapet enligt 3 mom. grunda sig på detta. Om samtycket däremot har getts först efter behandlingen, kan faderskapet grunda sig på detta endast om samtycket har getts i samråd med modern. Modern ska med andra ord ge sitt godkännande till samtycket för att faderskapet ska kunna fastställas på basis av det. Det bör observeras att bestämmelsen tillämpas endast om barnet har fötts utom äktenskapet. Om barnet har fötts under moderns äktenskap, är den äkta mannen far till barnet oberoende av att en annan man har gett sitt samtycke till behandlingen.

Om en mans juridiska konstillhörighet efter en sådan händelse som avses i 2 mom. eller efter avgivande av ett sådant samtycke som avses i 3 mom. men före barnets födelse ändras och han fastställs vara kvinna, hindrar denna omständighet inte att faderskapet fastställs, om personen vid tiden för den händelse som avses i 2 mom. eller avgivande av det samtycke som avses i 3 mom. juridiskt sett varit man. Med undantag för den andra meningen i 3 mom., där strävan är att eliminera den tolkningsmöjlighet som för närvarande finns i den gällande lagen i sådana fall då modern fått behandlingen ensam, motsvarar förslaget i sak nuläget.

2 kap. Faderskapsutredning

4 §. *Syftet med faderskapsutredning och när sådan görs.* I 1 mom. finns en bestämmelse om syftet med en faderskapsutredning. Syftet med en faderskapsutredning är att in-

hämta uppgifter till stöd för att fastställa eller bevisa faderskap. Bestämmelsen motsvarar till största delen gällande reglering. Ett tillägg om att bevisa faderskapet behövs, eftersom barnet i de situationer som avses i 2 mom. 3 punkten redan har en far på basis av faderskapspresumtionen, och syftet med faderskapsutredningen är då inte att fastställa faderskapet utan att bevisa det.

I 2 mom. uppräknas de situationer då en barnatillsyningsman är skyldig att utreda vem som är barnets far. Enligt 1 punkten i momentet ska faderskap utredas när barnatillsyningsmannen får kännedom om ett barn under 18 år för vilket faderskapet inte har bestämts på grundval av moderns äktenskap. I praktiken får barnatillsyningsmännen i regel vetskap om ett barn som fötts utom äktenskapet av de registeransvariga inom befolkningsdatasystemet, dvs. magistraterna, men informationen kan komma till barnatillsyningsmannen också på annat sätt, t.ex. av barnets mor eller av barnet själv då det är äldre. Skyldigheten att utreda faderskapet i fråga om ett minderårigt barn är inte beroende av barnets ålder. T.ex. i de fall där ett barn blir utan far på grund av att faderskapet upphävs, kan barnet vara flera år gammalt när skyldigheten att utreda faderskapet blir aktuell. Barnatillsyningsmannens skyldighet att handla upphör dock när barnet fyller 18 år, om inte mannen erkänner sitt faderskap. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar den gällande lagen med det undantaget att åldersgränsen för dem för vilka faderskapet utreds har höjts från 15 till 18 år.

Enligt 2 punkten ska en barnatillsyningsman utreda faderskap när en man vill erkänna faderskapet till ett barn och faderskapet inte har bestämts på grundval av moderns äktenskap. Faderskapet utreds i dessa fall oberoende av barnets ålder. Bestämmelsen motsvarar gällande lagstiftning. Med avvikelse från nuläget förutsätts det dock inte i bestämmelsen att mannen redan har erkänt faderskapet för att utredningen ska starta.

Enligt 3 punkten ska en barnatillsyningsman utreda faderskap när faderskapet har bestämts på grundval av moderns äktenskap, men barnets föräldrar tillsammans ber barnatillsyningsmannen utreda faderskapet. Bestämmelsen innebär att barnatillsyningsmän-

nens skyldighet att handla utvidgas jämfört med nuläget. Enligt den gällande lagen saknar barnatillsyningsmannen behörighet i fråga om sådana barn på vilka faderskapspresumtionen tillämpas. Det föreslås att denna bestämmelse tas in i lagen eftersom det är till barnets bästa att oklarheter kring barnets ursprung reds ut i ett så tidigt stadium som möjligt. För att trygga detta föreslås att föräldrarna ska be om en faderskapsutredning inom sex månader från barnets födelse.

Momentets 4 punkt gäller situationer där en annan man har erkänt eller meddelat att han avser att erkänna ett barn för vilket faderskapet har konstaterats på grundval av äkten-skap. Ett sådant erkännande kan såväl enligt den gällande lagen som enligt detta lagförslag leda till att den äkta mannens faderskap upphävs och faderskapet för den som gjort erkännandet fastställs. En förutsättning är emellertid att såväl modern som den äkta mannen godkänner erkännandet. För att godkännandet ska basera sig på fakta, är det på sin plats att faderskapet utreds innan erkännandet godkänns. Momentets 4 punkt gäller utredande av faderskap i dessa fall. Enligt den utreds faderskap efter det att en annan man har erkänt eller meddelat att han avser att erkänna barnet, om modern och den äkta mannen godtar att faderskapet utreds. Det bör noteras att ett godtagande inte är detsamma som ett godkännande av erkännande, utan endast betyder tillstånd till att faderskapet utreds. Frågan om att godkänna erkännandet aktualiseras först efter det att faderskapet har utretts.

Barnatillsyningsmannens skyldighet att handla är begränsad till de situationer då modern och den äkta mannen båda har godtagit att faderskapet utreds. Det är således parterna själva som är skyldiga att handla i syfte att uppnå enighet. Barnatillsyningsmannen är inte skyldig att aktivt inhämta moderns och den äkta mannens godtagande av att faderskapet utreds.

I regel utreds faderskapet först efter att barnet har fötts. I paragrafens 3 mom. har det dock skrivits in en möjlighet att inleda en faderskapsutredning redan före barnets födelse, om möjligheterna att få bevis för faderskapet annars skulle äventyras eller om det finns någon annat särskilt skäl till detta. Det kan

vara fråga om en sådan situation t.ex. när den man som är barnets förmodade far står i beråd att flytta utomlands för gott eller för lång tid eller är allvarligt sjuk. Ett sådant prov som behövs för en rättsgenetisk faderskapsundersökning kan då tas på honom på förhand. I fråga om barnet kan ett prov tas först efter barnets födelse, eftersom det finns risk för missfall om provet tas på fostret.

Enligt 4 mom. förfaller behandlingen av faderskapsärendet om barnet har fötts levande, men avlider under faderskapsutredningen. Om barnet är dödfött, inleds ingen faderskapsutredning. Bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis.

Med avvikelse från nuläget föreslås det dock att en man på de grunder som anges i 15 § 3 mom. ska kunna erkänna ett barn som har avlidit så snart efter födelsen att ett erkännande inte har hunnit verkställas före det. Om en man önskar erkänna barnet och en ut-saga om erkännande fortfarande kan avges, ska en ny faderskapsutredning enligt 4 mom. inledas.

5 §. Utredare av faderskap. I paragrafen finns bestämmelser om vilken kommuns barnatillsyningsman som är behörig att utreda faderskapet. Enligt 1 mom. utreds faderskapet i princip av en barnatillsyningsman i moderns hemkommun. Bestämmelsen överensstämmer med den gällande lagen om faderskap. Om barnet har fyllt 15 år, om barnets mor är död eller om modern inte har hemkommun i Finland, görs utredningen dock av en barnatillsyningsman i barnets hemkommun eller, om barnet inte har hemkommun i Finland, av en barnatillsyningsman i den kommun där barnet vistas. Om modern byter hemkommun efter barnets födelse, överförs behörigheten till en barnatillsyningsman i moderns nya hemkommun. Behörigheten överförs också i de fall då barnet fyller 15 år medan faderskapsutredningen pågår, och barnet och modern bor i olika kommuner. Bestämmelsen om behörigheten i de situationer då barnet har fyllt 15 år är ny. Till övriga delar motsvarar bestämmelsen gällande lagstiftning.

I 2 mom. föreskrivs om de situationer då den barnatillsyningsman som är behörig att göra faderskapsutredningen inte bestäms enligt barnets eller moderns hemkommun. Det-

ta aktualiseras i praktiken i sådana situationer då en man önskar erkänna ett barn i Finland och barnet bor utomlands med sin mor. Bestämmelsen motsvarar gällande lagstiftning.

I 3 mom. föreskrivs om de situationer då den barnatillsyningsman som är behörig att göra faderskapsutredningen inte bestäms enligt 1 eller 2 mom. En sådan i praktiken sällsynt situation kan uppkomma när finska myndigheters internationella behörighet baserar sig på 49 § 1 mom. 5 punkten eller 2 mom. i den föreslagna lagen. Faderskapsutredningen görs då av en barnatillsyningsman i Helsingfors stad. Bestämmelsen motsvarar gällande lagstiftning.

6 §. Överläggning inför utredning av faderskap. I paragrafen föreskrivs om en överläggning som ska hållas i början av faderskapsutredningen. I 1 mom. föreskrivs om barnatillsyningsmannens skyldighet att överlägga med sådana personer som är av betydelse med tanke på faderskapsutredningen. Vilka personer som kallas till överläggningen bestäms från fall till fall. Det kan också ordnas fler än en överläggning. Om en faderskapsutredning har inletts t.ex. av den anledningen att barnatillsyningsmannen av magistraten fått veta att det fötts ett barn för vilket faderskapet inte har konstaterats med stöd av 2 §, kallar barnatillsyningsmannen i princip barnets mor till den inledande överläggningen. Såsom för närvarande får också den man som kan vara barnets far delta i överläggningen. Denna praxis skrivs nu också in i bestämmelserna om överläggningen.

Om barnet har fyllt 15 år, kallas också barnet till överläggningen förutom modern. Detta blir aktuellt t.ex. när barnet självt har tagit initiativ till en faderskapsutredning eller när barnatillsyningsmannen annars fått veta att barnet blivit utan far t.ex. till följd av ett beslut om upphävande av faderskap. Syftet med bestämmelserna i 1 mom. har inte varit att exakt avgränsa vilka som får delta i överläggningen, utan i enskilda fall kan också andra personer delta i överläggningen, om barnatillsyningsmannen anser det nödvändigt. I en situation då barnet ännu inte har fyllt 15 år, men närmar sig 15 års ålder, finns det ofta behov att utreda också vad barnet anser, eftersom faderskapet inte kan fastställas

utan barnets samtycke efter det att barnet har fyllt 15 år.

Om faderskapet utreds i en situation då barnet redan har en far som konstaterats på grundval av moderns äktenskap, ska också den äkta mannen kallas till överläggningen.

Enligt 2 mom. hålls överläggningen vanligen inte, om faderskapet i enlighet med 16 § har erkänts före barnets födelse. I dessa situationer, då mannen har erkänt barnet i samband med rådgivningsbyråttjänster under graviditetstiden och den blivande modern har godkänt erkännandet, finns det i allmänhet inte ett sådant behov att skaffa uppgifter som skulle ge anledning att ordna en överläggning. Det faktum att överläggningen faller bort minskar besöken hos myndigheterna i klara och ostridiga faderskapsärenden och ger föräldrarna en möjlighet att ordna faderskapsfrågan i sin helhet före barnets födelse.

Enligt 17 § 1 mom. i den föreslagna lagen kan en man som har erkänt barnet på förhand dock efter att barnet fötts återkalla sitt erkännande senast den 30:e dagen efter barnets födelse. Då inleds en faderskapsutredning på normalt sätt, och också en sådan överläggning som avses i paragrafens 1 mom. ska hållas. En överläggning hålls också, om någon annan man än den som har erkänt barnet inom motsvarande tid meddelar barnatillsyningsmannen att han är far till barnet eller om barnets mor meddelar barnatillsyningsmannen att den man som erkänt faderskapet inte är barnets far.

Det föreslagna 2 mom. leder till att det från barnets födelse, om mannen har erkänt barnet på förhand, startar en frist på en månad under vilken ett på förhand givet erkännande kan bestridas. De handlingar som gäller erkännandet sänds först efter detta till den magistrat som fastställer faderskapet. Det innebär i praktiken inte någon fördröjning i fastställandet av faderskapet jämfört med nuläget, eftersom en faderskapsutredning endast sällan kan slutföras inom en månad från barnets födelse. Om föräldrarna har ett tvingande behov att få faderskapet fastställt snabbare än så, kan de höra sig för hos barnatillsyningsmannen om saken kan ordnas på så sätt att mannen erkänner faderskapet på nytt efter barnets födelse och faderskapet utreds enligt

normalt förfarande i snabb ordning efter det. Tvingande skäl att skynda på förfarandet kan förekomma endast i ytterst exceptionella fall. Ett sådant skäl är t.ex. om barnet absolut måste föras utomlands för att vårdas för en sjukdom och barnet före det måste få samma namn i passet som fadern.

7 §. Genomförande av överläggning och skyldighet att hålla sig till sanningen. I paragrafen föreskrivs om syftet med överläggningen och hur den genomförs. Syftet med överläggningen är att få de uppgifter av parterna med vars hjälp barnatillsyningsmannen kan utreda faderskapet. Före det ska barnatillsyningsmannen förklara för parterna i överläggningen vilka åtgärder som hör till faderskapsutredningen samt innebörden och rättsverkningarna av att faderskapet fastställs. Det kan vara bra om parterna i överläggningen i samband med kallelsen på förhand får sig tillsända skriftligt material som modern och eventuella andra deltagare kan bekanta sig med i lugn och ro. Om minderåriga personer deltar i överläggningen bör det fästas särskild uppmärksamhet vid att informationen ges i begriplig form och att den är anpassad till barnets ålder och mognad.

I 2 mom. föreskrivs om moderns och mannens skyldighet att hålla sig till sanningen när de lämnar uppgifter. Detta innebär att mannen eller modern inte är skyldiga att lämna uppgifter eller svara på frågor, men att de ska hålla sig till sanningen om de gör det. Samma skyldighet gäller för den som avger en utsaga om erkännande, godkänner ett erkännande eller hörs på grund av ett erkännande.

8 §. Barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter. I paragrafen föreskrivs om barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter för faderskapsutredningen. På en barnatillsyningsmans rättigheter och skyldigheter tillämpas lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000). En barnatillsyningsman har även för närvarande sådan rätt att få sekretessbelagda uppgifter som anges i 20 och 21 § i den lagen av de sammanslutningar som nämns i bestämmelsen. Nytt är däremot förslaget om att barnatillsyningsmannens ska ha rätt att få uppgifter för faderskapsutredningen också av arbetsgivaren till den man som modern uppgett och

av en utövare av inkvarteringsverksamhet. Bestämmelsen behövs för att faderskapet ska kunna utredas i sådana fall där barnets mor inte kan ge andra uppgifter om den man som hon förmodar vara barnets far än t.ex. hans förnamn och arbetsgivare eller numret på det hotellrum han bott i och datum då han anlitat inkvarteringsrörelsens tjänster. En utövare av inkvarteringsverksamhet är en sådan utövare av näringsverksamhet som avses i lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet (308/2006). I praktiken kan inkvarteringsverksamhet utövas i olika former som beskriver verksamhetens art, t.ex. hotell, motell, resandehem, vandringsstuga, pensionat eller semesteranläggning (se RP 138/2004 rd, s.19). Däremot har tillämpningsområdet i lagens 2 § begränsats så att det inte omfattar inkvartering i transportmedel i anslutning till transport, inklusive fartygskryssningar.

9 §. Anskaffande av genetisk och medicinsk utredning. I paragrafen föreskrivs om sådan genetisk och medicinsk utredning som barnatillsyningsmannen ska skaffa i samband med faderskapsutredningen. Paragrafen motsvarar i princip den gällande lagen om faderskap, men bestämmelsernas ordning har ändrats och deras sakinhåll har setts över.

Enligt 1 mom. ska barnatillsyningsmannen i samband med faderskapsutredningen beställa en i 1 § i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning avsedd faderskapsundersökning av barnet, modern och den man som kan vara far till barnet, om mannen begär en undersökning eller om barnatillsyningsmannen i övrigt anser att en sådan behövs. Exempel på det senare är då barnatillsyningsmannen misstänker att det vad parterna berättat inte är sant eller av någon annan orsak anser mannens faderskap i den mån osäkert att det är skäl av försäkra sig om saken med DNA-test. Om en undersökning enligt den lagen kan förordnas att gälla någon annan person, kan barnatillsyningsmannen beställa undersökningen om han eller hon anser att det är befogat. Med andra personer avses här t.ex. den avlidne mannens föräldrar. Bestämmelsen motsvarar den gällande lagen.

I 2 mom. föreskrivs om förutsättningarna för att utföra undersökningen. En rättsgenetisk faderskapsundersökning som barnatill-

syningsmannen beställt kan utföras endast med samtycke av den som avses ge ett prov. Om undersökningen gäller en avliden eller ett prov som tidigare tagits av en avliden och den avlidne inte under sin livstid har samtyckt till en undersökning, krävs samtycke av den avlidnes rättsinnehavare. Bestämmelsen motsvarar huvudsakligen den gällande lagen. Den har dock preciserats så att kravet på samtycke uttryckligen utsträcks också till situationer då undersökningen inte gäller en avliden, utan ett prov som tidigare tagits på en avliden, t.ex. under dennes livstid. Den gällande lagen lämnar rum för tolkning till denna del. Dessutom har frågan om vilka som i dessa fall ska ge samtycke till undersökningen omprövats. Enligt förslaget förutsätts samtycke av den avlidnes samtliga rättsinnehavare till skillnad från den gällande lagen enligt vilken den efterlevande makens och arvingarnas samtycke räcker.

Mannens rättsinnehavare bestäms enligt 18 kap. 1 § i ärvdabalken (40/1965), enligt vilken delägare i dödsbo i princip är arvingarna och de universella testamentstagarna samt den efterlevande maken. Om det inte finns några delägare i dödsboet, är det i sista hand Statskontorets företrädare som kan ge sitt samtycke till undersökningen. Syftet med ändringen har å ena sidan varit att begränsa kretsen av personer som ger samtycke till att motsvara de personer mot vilka en eventuell talan väcks, om behandlingen av ärendet går så långt som till domstolsbehandling och å andra sidan säkerställa att det finns någon som kan ge ett samtycke.

I 3 mom. föreskrivs om givande av samtycke i sådana situationer då undersökningen i stället för mannen eller modern gäller mannens eller moderns ena förälder eller båda föräldrar eller någon annan släkting. Då tillämpas vad som i 6, 7 och 9 § samt 11 § 1 i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning föreskrivs om av domstol förordnad undersökning. Ordalydelsen har preciserats, men innehållsmässigt motsvarar bestämmelsen den gällande lagen. Enligt bestämmelsen ska barnatillsyningsmannen bl.a. begära ett i 11 § 1 mom. i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning avsett utlåtande av undersökningsmyndigheterna om en undersökning främjar utredningen av ärendet och

om det i samband med undersökningen kan komma fram omständigheter som gäller den undersöktes egen eller hans eller hennes barns härkomst. Ett utlåtande behöver inhämtas i synnerhet i de situationer då den undersöktes släktband till modern eller den man som antas vara far är mer avlägset än i rakt nedstigande eller uppstigande led. Barnatillsyningsmannen förutsätts dock inte inneha sakkunskap i genetik. Det har därför ansett behövt att utlåtandet beställs i alla situationer då undersökningen gäller någon annan person än barnet, barnets mor eller den man som förmodas vara fadern.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs om ett sakkunnigutlåtande som gäller den tidpunkt då barnet kan ha avlats. Bestämmelsen motsvarar den gällande lagen om faderskap med den skillnaden att det föreslås att utlåtandet inhämtas endast i de fall att det kan anses som behövt med beaktande av utredningen i övrigt. När man bedömer den tidpunkt då barnet kan ha avlats kan man bl.a. använda resultaten av en ultraljudsundersökning som gjorts på rådgivningsbyrån under graviditeten. Numera används i praktiken nästan inga sakkunnigutlåtanden om tidpunkten då barnet kan ha avlats, men det är befogat att hålla kvar möjligheten att skaffa ett sådant vid behov.

10 §. Information och meddelanden till den som undersökningen gäller. I paragrafen föreskrivs om den information och de meddelanden som ska ges den som undersökningen gäller i samband med en faderskapsutredning. Om informationen och meddelandena föreskrivs för närvarande i förordning. Eftersom regleringen gäller rättigheterna för den som undersökningen gäller, har det ansetts mer ändamålsenligt att föreskriva om saken i lag. Paragrafens innehåll motsvarar den gällande regleringen.

Enligt 1 mom. ska barnatillsyningsmannen innan det tas ett prov som behövs för en rättsgenetisk faderskapsundersökning och innan undersökningen beställs förklara för den som undersökningen gäller vilka åtgärder som hänför sig till undersökningen, vad undersökningens innebär för faderskapsutredningen samt vilka förutsättningarna för att genomföra undersökningen är. Om åtgärder som hänför sig till en rättsgenetisk fa-

derskapsundersökning föreskrivs i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning och i den förordning om rättsgenetisk faderskapsundersökning (755/2005) som utfärdats med stöd av den. Om förutsättningarna för undersökningen föreskrivs ovan i 9 § 1—3 mom.

Enligt 2 mom. ska barnatillsyningsmannen när han eller hon har fått det utlåtande som bygger på den rättsgenetiska faderskapsundersökningen utan dröjsmål underrätta den som undersökningen gäller om utlåtandets innehåll.

11 §. Nedläggande av faderskapsutredning. I paragrafen föreskrivs om nedläggande av en faderskapsutredning och om förutsättningarna för detta.

Enligt 1 mom. ska en faderskapsutredning läggas ned, om ett barn som har fyllt 15 år kräver det. Faderskap kan inte fastställas om inte en minderårig som har fyllt 15 år har godkänt det. En minderårig har också självständig talerätt i ett faderskapsärende. Det är följdriktigt att en minderårig som har fyllt 15 år enligt eget val kan lägga ned också en faderskapsutredning. Förslaget motsvarar nuläget.

Enligt 2 mom. 1 punkten får barnatillsyningsmannen besluta att faderskapsutredningen läggs ned av den anledningen att det inte finns tillräckliga uppgifter att få för att fastställa faderskapet. En sådan situation kan bli aktuell t.ex. när modern inte kan specificera barnets far så exakt att barnatillsyningsmannen har möjlighet att ta kontakt med honom, eller att faderskapet för den man som modern uppgett vara barnets far utslutits genom en rättsgenetisk faderskapsundersökning och de övriga faderskandskandidaternas identitet inte har kunnat utredas.

Enligt 2 punkten kan faderskapsutredningen läggas ned också om barnet har fötts till följd av assisterad befruktning av en kvinna som har fått behandlingen ensam samtidigt som det är utrett att spermadonatorn inte har gett sitt samtycke enligt 16 § 2 mom. i lagen om assisterad befruktning till att han kan fastställas vara barnets far. En grund för nedläggande behövs för att skapa klarhet i vem som är barnets juridiska föräldrar. Om en kvinna har fått behandlingen ensam, och spermadonatorn inte har samtyckt till att bli barnets far, finns det inte skäl att fortsätta fa-

derskapsutredningen, eftersom en utredning i dessa fall inte skulle kunna leda till att faderskapet fastställs.

Enligt 3 punkten får barnatillsyningsmannen lägga ned faderskapsutredningen också när det finns särskild anledning att anta att det inte skulle vara förenligt med barnets bästa att utreda faderskapet. Syftet med bestämmelsen är att beakta situationer där strävan att utreda faderskapet bör ge vika för tyngre vägande mänskliga skäl. Exempel på sådana är situationer där barnet kommit till genom våldtäkt eller incest eller där barnets och moderns hälsa och säkerhet är hotade. Barnets bästa kan i dessa situationer äventyras också indirekt, om modern tvingas gå igenom erfarenheter som eventuellt är mycket traumatiska för henne, något som skulle inverka på moderns hälsa och möjlighet att ta hand om barnet. Skäl som hänger samman med moderns hälsa får dock ge vika, om barnet, om det har fyllt 15 år, kräver att faderskapsutredningen ska fortsättas. Det är befogat att anse att ett barn som har fyllt 15 år själv bäst förmår bedöma sin egen fördel i saken. Vad en ännu yngre minderårig tycker är med beaktande av hans eller hennes mognad av betydelse när ett beslut om nedläggande övervägs på den grunden av det inte är förenligt med barnets bästa att utreda faderskapet.

I 3 mom. uppräknas de situationer då en nedlagd faderskapsutredning ska inledas på nytt. Enligt 1 punkten ska en nedlagd faderskapsutredning inledas på nytt på begäran av modern, av barnet, om det har fyllt 15 år, eller av den man som anses sig vara far till barnet. Faderskapsutredningen kan ha lagts ned, eftersom mannens identitet inte har kunnat utredas. Det är möjligt att barnets mor får kännedom om nya omständigheter som är till hjälp vid utredandet av faderns identitet, eller att barnets förmodade far senare dyker upp och vill att hans faderskap utreds. Detta borde vara möjligt. Bestämmelsen skiljer sig något från den gällande lagen om faderskap, enligt vilken barnatillsyningsmannen ska fortsätta faderskapsutredningen, om den man som anser sig vara far till barnet vill erkänna barnet. Också barnets mor har enligt den gällande lagen möjlighet att på nytt anhängiggöra en faderskapsutredning. En faderskapsut-

redning kan enligt 1 punkten inledas på nytt också i de fall då utredningen har lagts ner på grund av avsaknaden av ett samtycke till assisterad befruktning.

Om faderskapsutredningen har lagts ner av den anledningen att det inte skulle vara förenligt med barnets bästa att utreda faderskapet, kan en begäran om att inleda en ny faderskapsutredning enligt 2 punkten göras endast av modern, av barnet, om det har fyllt 15 år, och av den man som har erkänt sitt faderskap.

Efter att barnatillsyningsmannen har fått en begäran om att inleda en faderskapsutredning på nytt bedömer han eller hon situationen och fattar beslut om att inleda en faderskapsutredning på nytt eller alternativt ett beslut om att det inte finns förutsättningar att inleda en ny utredning.

Enligt den gällande lagen om faderskap får barnatillsyningsmannen inte inleda eller fortsätta en faderskapsutredning mot moderns vilja, om barnets moder skriftlig har meddelat barnatillsyningsmannen att hon motsätter sig faderskapsutredningen, och modern har vårdnaden om eller sköter barnet. Den föreslagna bestämmelsen innebär att moderns möjlighet att ensidigt förbjuda en faderskapsutredning slopas. Enligt artikel 7 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter har barnet, så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdad av dem. Också Europeiska människorättsdomstolens beslutspraxis tryggar barnets rätt att få vetskap om sitt ursprung och förutsätter intressejämförelse i de fall då moderns och barnets intresse konkurrerar med varandra. Det har därför ansetts att moderns möjlighet att ensidigt motsätta sig ska slopas. I stället ska barnatillsyningsmannen göra en bedömning av vad som är förenligt med barnets bästa.

En annan ändring i förhållande till den gällande regleringen är att barnatillsyningsmannen enligt förslaget ska fatta beslutet om nedläggande självständigt, inte socialnämnden. Det har i praktiken visat sig besvärligt att behandla ärendet i socialnämnden och behandlingen har dragit ut på tiden. I syfte att trygga ersättande rättsskyddsgarantier innehåller förslaget en separat bestämmelse om överklagande i 14 §.

12 §. Protokoll över faderskapsutredning. Enligt 1 mom. ska barnatillsyningsmannen föra protokoll över faderskapsutredningen. I protokollet ska alla de uppgifter antecknas som är av betydelse vid fastställande av faderskap. Momentet motsvarar nuläget. I det skede då lagen verkställs ska det utarbetas en blankettmall för protokollet. Den är en garanti för att protokollen får en enhetlig form, vilket underlättar såväl barnatillsyningsmännens som magistratens arbete.

I 2 mom. föreskrivs om ett förenklat protokoll i de situationer då barnet i enlighet med 16 § har erkänts före födelsen. Om erkännandet inte i enlighet med 17 § har återkallats och modern eller en annan man inte har framfört uppfattningen att den man som har erkänt barnet inte är barnets far, ordnas ingen överläggning inför utredning av faderskapet. Protokollet ska då innehålla uppgift om att ingen av de personer som nämns i 6 § 2 mom., dvs. modern, den som erkänt barnet eller den man som anser sig vara far till barnet, senast den 30:e dagen efter barnets födelse har framfört uppfattningen att den man som har erkänt faderskapet inte är far till barnet. Protokollet ska också innehålla barnatillsyningsmannens yttrande om att det utifrån de omständigheter som han eller hon känner till inte finns anledning att misstänka att någon annan än den som har erkänt barnet skulle vara barnets far. När lagen verkställs ska det utarbetas en blankettmall också för ett förenklat protokoll.

I 3 mom. föreskrivs om den rätt till information som gäller innehållet i protokoll. Enligt bestämmelsen har modern, barnet, om det har fyllt 15 år, och den man som har tale rätt enligt 29 § 2 mom. på begäran rätt att ta del av protokollet över faderskapsutredningen i dess helhet oberoende av vad som föreskrivs i 11 § 2 mom. 1 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

Enligt offentlighetslagens 11 § har modern, barnet, om det har fyllt 15 år, och den man som deltagit i faderskapsutredningen i egen skap av part rätt att få ta del av en handling, även om den inte är offentlig. Enligt den bestämmelsen har en parts rätt att ta del av en handling dock begränsats. Enligt offentlighetslagens 11 § 2 mom. 1 punkten har en

part, hans ombud eller hans biträde inte rätt att ta del av en handling bl.a. när utlämnande av uppgifter ur handlingen skulle strida mot ett barns intresse eller ett annat synnerligen viktigt enskilt intresse. Enligt det föreslagna 3 mom. ska denna begränsning inte tillämpas när en begäran om att ta del av ett protokoll över faderskapsutredningen bedöms. En part kan således ta del av protokollet också till den del det innehåller mycket känsliga uppgifter om en annan part. En undantagsbestämmelse behövs, för att en part ska kunna förbereda sig för rättegången utifrån hela den utredning som samlats in i faderskapsfrågan.

Talerätten för en man som deltagit i en faderskapsutredning har i 29 § 2 mom. begränsats till situationer då faderskapsutredningen har lagts ner på grund av att de prov som behövs på barnet och barnets mor för att göra en rättsgenetisk faderskapsundersökning inte har kunnat tas eller på grund av att magistraten inte har fastställt faderskapet och det finns någon annan anledning till detta än att ett godkännande enligt 19 § saknas. I förslaget har mannens rätt till information begränsats till motsvarande situationer.

Det bör noteras att den föreslagna utvidgningen av en parts rätt till information bara gäller sådana situationer som anges i offentlighetslagens 11 § 2 mom. 1 punkt. De sekretessgrunder som uppräknas i 2—8 mom. är fortfarande tillämpliga också på parter i ett faderskapsärende. Enligt 23 § 2 mom. i den nämnda lagen får en part eller dennes ombud eller biträde inte för en utomstående röja en sekretessbelagd uppgift som erhållits på grundval av ställningen som part och som gäller någon annan än parten själv. Om en part bryter mot förbudet, kan bl.a. bestämmelserna om sekretessbrott (1§) eller sekretessförseelse (2 §) i strafflagens 38 kap. bli tillämpliga.

13 §. Tillfälle att erkänna faderskap samt väckande av talan. I 1 mom. föreskrivs om barnatillsyningsmannens skyldighet att, om det utifrån en rättsgenetisk faderskapsundersökning eller någon annan utredning kan anses bevisat att en viss man är far till barnet, ge mannen en möjlighet att erkänna sitt faderskap. Syftet med bestämmelsen är att färre klara fall ska gå vidare till domstolsbe-

handling. Motsvarande bestämmelse finns i den gällande lagen om faderskap.

I 2 mom. föreskrivs om barnatillsyningsmannens skyldighet att föra barnets talan för fastställande av faderskap, om det kan anses bevisat att mannen är barnets far, men mannen inte erkänner sitt faderskap. Bestämmelsen gäller fall då barnet inte har fyllt 18 år. Om barnet är äldre än så, kan barnatillsyningsmannen inte föra barnets talan och är inte heller annars skyldig att företräda barnet i en rättegång.

14 §. Överklagande. I paragrafen föreskrivs om de rättsskyddsgarantier som gäller nedläggande av en faderskapsutredning.

I 1 mom. finns en bestämmelse om möjligheten att överklaga ett beslut hos förvaltningsdomstolen. Möjligheten att överklaga gäller såväl ett beslut om nedläggande som ett beslut om att en nedlagd faderskapsutredning ska inledas på nytt. Barnets mor, barnet, om det har fyllt 15 år, eller den man som anser sig vara far till barnet får överklaga ett beslut om att lägga ned en faderskapsutredning genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Ovannämnda aktörer och barnatillsyningsmannen får överklaga förvaltningsdomstolens beslut, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. En bestämmelse om överklagande behövs, eftersom barnatillsyningsmannen enligt förslaget fattar beslutet om nedläggande självständigt och inte underställer beslutet socialnämnden för fastställelse såsom för närvarande. På basis av bestämmelsen kan ärendet föras till en annan myndighet för bedömning.

I 2 mom. finns en bestämmelse om vilka uppgifter som ska fogas till ett beslut om nedläggning som barnatillsyningsmannen fattat. Enligt 29 § i den föreslagna lagen ska en man som anser sig vara far till ett barn ha rätt att väcka talan om fastställande av faderskap bl.a. om barnatillsyningsmannen har lagt ned faderskapsutredningen på grund av att det prov som behövs på barnet och barnets mor för att göra en rättsgenetisk faderskapsundersökning inte har kunnat tas. Enligt 30 § ska mannen väcka talan inom ett år från den dag då han fick del av beslutet. För att säkerställa att mannen blir informerad

om sin talerätt och den tidsfrist som gäller den ska uppgifter om detta fogas till barnatillsyningsmannens beslut om nedläggning.

3 kap. **Erkännande av faderskap**

15 §. *När erkännande kan göras.* I paragrafen finns bestämmelser om i vilka fall ett barn kan erkännas. Det primära syftet med erkännandet är att göra det möjligt att fastställa en far för barnet i de fall då faderskapet inte har konstaterats på grundval av äktenskap eller faderskapet inte har fastställts tidigare. När erkännande kan göras avgränsas utifrån detta syfte.

Enligt 1 mom. kan faderskap till ett barn som redan har en far inte erkännas. Inte heller kan faderskap till ett barn som är adopterat erkännas. Bestämmelsen motsvarar det som anses gälla även för närvarande. Såsom ordalydelsen i 1 mom. visar är det inte möjligt att erkänna ett adopterat barn ens i det fall att adoptivbarnet saknar far i och med att en kvinna adopterat barnet ensam. Detta är motiverat, eftersom det inte är ändamålsenligt att rubba den släktställning som barnet fått genom adoptionen och som ansetts vara förenlig med barnets bästa när adoptionsbeslutet fattades. Med hjälp av 12 § i adoptionslagen (22/2012) har man försökt se till att adoption inte kan användas som ett medel att förhindra fastställande av faderskap. Enligt den kan adoption fastställas endast av ytterst exceptionella skäl, om ett ärende om fastställande av faderskap har inletts eller om det finns skäl att anta att faderskapet skulle kunna fastställas senare.

I 2 mom. föreskrivs om ett undantag enligt vilket erkännande under vissa förutsättningar är möjligt också när faderskapet redan bestämts på grundval av moderns äktenskap. Enligt bestämmelsen kan faderskapet till ett barn för vilket faderskapet har konstaterats i enlighet med 2 § erkännas, om alla de vars godkännande behövs med stöd av 19 § godkänner erkännandet. Det är med andra ord fråga om situationer då moderns äkta man de facto inte är barnets biologiska far och alla parter önskar få det juridiska faderskapet att motsvara det biologiska. En förutsättning för att ett erkännande ska fastställas är således att det godkänns av modern och av den man

som med stöd av 2 § är barnets far. Om barnet har fyllt 15 år, ska också barnet godkänna erkännandet, förutsatt att han eller hon kan förstå sakens betydelse. När ett sådant erkännande fastställs, upphävs det faderskap som konstaterats i enlighet med 2 § och den som erkänt faderskapet blir barnets far. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

I 3 mom. finns en bestämmelse om erkännande av faderskap efter barnets död. Huvudregeln är att faderskapet inte kan erkännas längre i detta skede. Grunden för denna begränsning, som också finns i den gällande lagen, är att ett erkännande inte längre i detta skede kan främja barnets bästa. Begränsningen utgör också ett hinder för att mannen skulle erkänna barnet bara för att få arvsrätt efter det.

I sådana situationer då ett nyfött barn dör, kan modern och barnets biologiska far dock anse det viktigt ur mänsklig synpunkt att faderskapet fortfarande kan fastställas. Den nuvarande regleringen där mannen ska hinna avge en utsaga om erkännande så länge barnet lever, kan vara oskälig för mannen i en svår livssituation. Det föreslås därför att det ska vara möjligt att erkänna faderskapet efter barnets död, om barnet har avlidit så snart efter födelsen att en utsaga om erkännande med hänsyn till omständigheterna inte har kunnat avges så länge barnet levde.

Det har i 3 mom. inte tagits in någon exakt tidsgräns som skulle förhindra ett erkännande i det fall att barnet har levt längre än den utsatta tiden. Den magistrat som fastställer erkännandet av faderskapet ska överväga saken på basis av de förhållanden som råder i det enskilda fallet. I allmänhet torde man kunna utgå ifrån att mannen utan svårighet hinner erkänna barnet inom några månader efter barnets födelse. I vissa fall då mannen befinner sig utomlands eller är allvarligt sjuk kan en skälig tid vara något längre. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska faderskapet dock inte kunna erkännas efter det att det förflutit ett år eller mer från barnets död.

I 3 mom. föreskrivs vidare att om faderskapet erkänns efter barnets död, utreds faderskapet på det sätt som föreskrivs i 2 kap. I annat fall förfaller ett ärende som gäller utredande av faderskap när barnatillsyningsmannen får veta att barnet har avlidit.

Såsom ordalydelsen i bestämmelsen anger, gäller möjligheten att erkänna ett barn efter dess död endast situationer då barnet föds levande. Det ska fortfarande inte vara möjligt att erkänna ett dödfött barn.

16 §. Erkännande av faderskap före barnets födelse. Av de skäl som presenterats i den allmänna motiveringen föreslås det i 1 mom. att faderskap ska kunna erkännas redan före barnets död. Det är fråga om en ny möjlighet som erbjuds parterna. Om möjligheten inte utnyttjas, kan faderskapet erkännas efter barnets födelse så som för närvarande.

I 2 mom. föreskrivs om förfarandet när faderskapet erkänns före barnets födelse. Erkännandet sker så att mannen på rådgivningsbyrån anmäler till hälsovårdaren eller barnmorskan att han är far till kvinnans ofödda barn. Anmälan lämnas på rådgivningsbyrån i den kommun där modern till det ofödda barnet och mannen har fått rådgivningsbyråttjänster under graviditetstiden. Mannen ska lämna anmälan personligen och ska alltså själv vara närvarande när anmälan lämnas. Också den blivande modern ska vara närvarande när anmälan lämnas och godkänna erkännandet. Innan en anmälan lämnas och godkänns ska erkännandets innebörd och rättsverkningar klargöras för parterna. Till de frågor som ska klargöras hör bl.a. att den som erkänt barnet, modern eller den man som anser sig vara far till barnet, senast den 30:e dagen efter barnets födelse skriftligen kan delge barnatillsyningsmannen sin uppfattning att den man som erkänt barnet inte är barnets far. Till klargörandet av erkännandets rättsverkningar hör också att framhålla att den som erkänt faderskapet och modern är skyldiga att hålla sig till sanningen. Att lämna oriktiga uppgifter är inte förenligt med barnets bästa och att uppsåtligen lämna oriktiga uppgifter i anmälan eller godkänna en sådan anmälan som godkännaren vet är felaktig, kan i sista hand bli föremål för straffrättslig bedömning. Saken behandlas närmare i detaljmotiveringen till 7 och 57 §.

Erkännandet gäller det barn som den gravida kvinna som godkänt erkännandet kommer att föda. Eftersom det ofödda barnet inte ännu har någon egen personbeteckning, identifieras barnet utifrån den gravida modern och den beräknade födelsetiden. Om det

finns flera foster, gäller erkännandet varje ofött barn. Huruvida den som erkänner faderskapet kände till antalet foster eller inte inverkar inte på erkännandets giltighet. Det föreskrivs inte i lag om tidpunkten för när en utsaga om erkännande före barnets födelse ska ges. Enligt den statsrådsförordning som reglerar rådgivningsverksamheten (338/2011) ska välbefinnandet hos en familj som väntar barn undersökas genom en s.k. omfattande hälsoundersökning under graviditeten. Båda makarna kallas då till mottagningen. Det skulle vara naturligt att i det sammanhanget ha en diskussion om erkännandets innebörd och rättsverkningar och ta emot utsagan om erkännande. Å andra sidan är avsikten att möjligheten inte ska utnyttjas under början av graviditeten då risken för missfall är större. Det finns inget hinder för att kombinera mottagandet av utsagan om erkännande och godkännandet av den till något annat än den s.k. omfattande hälsoundersökningen. Avsikten är inte att skapa ett osmidigt system där möjligheten att erkänna faderskapet på förhand helt uteslutits t.ex. i sådana situationer då barnets förmodade far är på väg utomlands eller annars oanträffbar vid en viss tidpunkt. I den föreslagna paragrafen regleras därför inte närmare när ett erkännande på förhand ska ske. Eftersom praxis i kommunerna varierar, är bedömningen att den bästa tidpunkten för att ta emot en utsaga om erkännande kommer att utformas i praktiken.

I 3 mom. föreskrivs om en möjlighet att erkänna faderskapet före barnets födelse också till en barnatillsyningsman i moderns hemkommun. Detta alternativ ska vara sekundärt i förhållande till att erkännandet sker på rådgivningsbyrån, eftersom ett erkännande före barnets födelse hos barnatillsyningsmannen inte medför samma fördelar i fråga om centraliserad behandling som besök på rådgivningsbyrån. Att göra det möjligt för mannen att erkänna faderskapet också hos barnatillsyningsmannen är dock motiverat, eftersom barnatillsyningsmannen i vissa situationer tack vare sin sakkunskap och erfarenhet kan ha bättre förutsättningar än personalen på rådgivningsbyrån att bedöma huruvida de förutsättningar för vägran att ta emot ett erkännande som anges i 4 mom. uppfylls t.ex. i

fråga om utredande av identiteten eller språksvårigheter. Den föreslagna regleringen gör det möjligt för en rådgivningsbyrå, som inte i tillräcklig utsträckning kan utreda hindren för erkännande, att hänvisa parterna till barnatillsyningsmannen. Barnatillsyningsmannen beslutar då självständigt huruvida erkännandet kan tas emot där. Också de andra förutsättningar för att ta emot en utsaga om erkännande är desamma som på rådgivningsbyrån, dvs. anmälan ska lämnas personligen i den blivande moderns närvaro och innan erkännandet tas emot ska dess innebörd och rättsverkningar klargöras för parterna. Barnatillsyningsmannen har ofta inte likadana bakgrundsuppgifter om moderns graviditet och familj som personalen på rådgivningsbyrån. För att utsagan om erkännande ska kunna riktas till ett visst ofött barn, föreslås därför i 3 mom. att modern ska visa upp ett intyg över graviditeten av vilket barnets beräknade födelsetidpunkt framgår.

I 4 mom. föreskrivs att en hälsovårdare, barnmorska och barnatillsyningsman är skyldiga att vägra ta emot ett erkännande. Erkännande av faderskapet på förhand är en ny möjlighet som kan utnyttjas i situationer då det upplevs som en naturlig del av mödrarådgivningen och förberedelserna inför föräldraskapet att erkänna barnet och ta ansvar för det. I sådana fall råder det ingen oklarhet kring faderskapet. Avsikten är inte att till rådgivningsbyråerna föra över sådana ärenden som är svåra juridiskt sett och som för att kunna lösas kräver sådan sakkunnighet som saknas på rådgivningsbyråerna. Det föreslås därför att mottagarna i vissa fall ska vägra ta emot ett erkännande. Det är fråga om fall där modern motsätter sig erkännandet, där parternas identitet inte har utretts på ett tillförlitligt sätt eller där mottagaren av erkännandet i samband med mödrarådgivningen har fått veta eller på grund av andra omständigheter har anledning att anta att den som erkänt barnet inte är far till barnet. Avsikten är att tröskeln för att vägra ska vara låg, för att i synnerhet personalen på rådgivningsbyrån inte ska behöva ägna tid åt att utreda en oklar situation. Ett erkännande ska inte heller tas emot om det råder oklarhet om huruvida den som har erkänt barnet förstår erkännandets innebörd. Om modern är myndig, men inte

förstår erkännandets innebörd, kan ett erkännande på förhand inte ske, eftersom modern då inte kan godkänna erkännandet, som i dessa fall är nödvändigt. Tanken bakom bestämmelsen om att en barnmorska eller hälsovårdare ska vara skyldig att vägra ta emot ett erkännande är att lagen ska ge dem ett starkt stöd i situationer då parterna försöker pressa dem att ta emot ett erkännande trots de oklarheter som råder kring frågan.

I 5 mom. föreskrivs om lämnande av den handling som gäller erkännandet till barnatillsyningsmannen. Bestämmelser om handlingen finns i 22 §. När modern har godkänt erkännandet, ska handlingen över erkännandet utan dröjsmål lämnas till en barnatillsyningsman i den kommun där faderskapet ska utredas enligt 5 §. Också i dessa fall sörjer barnatillsyningsmannen för de åtgärder som hänförs till erkännandet och för att handlingarna sänds till magistraten för fastställande av faderskapet. I samband med verkställigheten av lagen ska det utarbetas en blankettmall för den handling som ska upprättas över erkännandet i dessa fall. Att använda en blankett som följer mallen sparar arbete för rådgivningsbyråpersonalen, barnatillsyningsmännen och i magistraterna.

När en utsaga om erkännande avges före barnets födelse, kan det sedan gå så att barnet är dödfött. I sådana fall förfaller behandlingen av ärendet. Om barnet föds levande, kan erkännandet fastställas på basis av ett på förhand givet erkännande, även om barnet skulle ha avlidit innan faderskapet fastställs.

17 §. Återkallelse och bestridande av erkännande. I paragrafen föreskrivs om en möjlighet att efter barnets födelse anmäla att den man som har erkänt barnet inte är far till barnet.

Enligt 1 mom. kan en man som har erkänt sitt faderskap i enlighet med 16 § före barnets födelse återkalla erkännandet genom att skriftligen göra en anmälan om saken till den barnatillsyningsman som sköter faderskapsutredningen. Ett erkännande ska återkallas skriftligt. Det har ansetts skäligt att mannen ges en möjlighet att återkalla erkännandet, eftersom mannen då han erkände barnet före barnets födelse inte har kunnat göra sådana observationer om barnet som kan inverka på erkännandet. Också frågan om tidpunkten då

barnet kan ha avlats klarnar först efter det att man vet när barnet föddes och hur utvecklat det var. För att fastställandet av faderskapet inte ska skjutas upp av den anledningen att den som erkänt faderskapet har getts en möjlighet att återkalla erkännandet, ska den tid som reserverats för återkallandet vara kort. I propositionen föreslås att erkännandet ska återkallas senast den 30:e dagen efter barnets födelse. Om erkännandet återkallas, inleder barnatillsyningsmannen en faderskapsutredning. Bestämmelser om vilken barnatillsyningsman som gör faderskapsutredningen finns i 5 §.

Enligt 2 mom. kan också barnets mor eller den man som anser sig vara barnets far på samma sätt som anges i 1 mom., dvs. genom en skriftlig anmälan till barnatillsyningsmannen, föra fram sin uppfattning att den man som har erkänt barnet inte är barnets far. Anmälan ska lämnas senast den 30:e dagen efter barnets födelse.

En sådan anmälan som avses i både 1 och 2 mom. startar en faderskapsutredning på samma sätt som i andra fall där faderskapet inte har konstaterats med stöd av 2 §. Barnatillsyningsmannen kallar då parterna till en sådan överläggning inför utredning av faderskap som avses i 6 §. Faderskapet kan då inte fastställas på basis av en utsaga om erkännande som avgetts före barnets födelse.

18 §. Erkännande av faderskap efter barnets födelse. I paragrafen föreskrivs om erkännande av faderskap när det sker efter barnets födelse. Erkännandet sker enligt 1 mom. så att mannen hos en mottagare av erkännande anmäler att han är far till barnet. Innan mannen erkänner sitt faderskap ska den som tar emot erkännandet klargöra erkännandets innebörd och rättsverkningar för mannen. Han ska också bli upplyst om att uppsåtligt lämnande av oriktiga uppgifter i anmälan eller godkännande av en sådan anmälan som godkännaren vet är felaktig, inte är förenligt med barnets bästa och något som i sista hand kan bli föremål för straffrättslig bedömning. Saken behandlas närmare i detaljmotiveringen till 7 och 57 §.

Ett erkännande kan enligt 2 mom. tas emot av en barnatillsyningsman, chefen för magistraten, häradsskrivaren eller notarius publicus samt i vissa situationer också av vigsel-

förrättaren. Verksamhetsområdet för den myndighet som tar emot ett erkännande har inte definierats separat, vilket innebär att mannen kan avge utsagan om erkännande till dessa personer oberoende av myndighetens verksamhetsområde eller parternas hemkommun. Om erkännandet sker utomlands, tas det emot av en sådan tjänsteman vid en finsk beskickning som får sköta uppgifter som notarius publicus. Det ska upprättas en handling över erkännandet. Bestämmelser om detta finns i 22 §. Innehållet i 1 och 2 mom. har uppdaterats i fråga om laghänvisningarna, men motsvarar till största delen nuläget.

Enligt 3 mom. ska den myndighet som tagit emot en utsaga om erkännande av faderskap utan dröjsmål sända handlingen över erkännandet till den barnatillsyningsman som sköter faderskapsutredningen, om erkännandet har tagits emot av en annan myndighet. Bestämmelser om vilken barnatillsyningsman som gör faderskapsutredningen finns i 5 §. Bestämmelser om hur handlingen sänds vidare finns för närvarande i förordning. Bestämmelser som gäller kommunala myndigheters skyldigheter behöver finnas i lag. Innehållsmässigt motsvarar bestämmelsen nuläget.

Enligt 4 mom. kan en utsaga om erkännande som avges i en främmande stat avges även med iakttagande av den form och det förfarande som ska följas enligt lagen i den staten. En man som avger en utsaga om erkännande utomlands har således två alternativa handlingssätt till sitt förfogande: han kan med stöd av 2 mom. avge utsagan om erkännande vid en finsk beskickning med iakttagande av den form som anges i faderskapslagen, eller så kan han med stöd av 4 mom. avge utsagan om erkännande inför en främmande stats myndighet med iakttagande av den form som ska följas enligt lagen i den staten. Det bör observeras att den föreslagna bestämmelsen endast gäller avgivande av en utsaga om erkännande och inte inverkar på hur övriga åtgärder i anslutning till en faderskapsutredning ska utföras. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

19 §. Godkännande av erkännande. I paragrafen föreskrivs om de situationer då ett er-

kännande ska godkännas för att faderskapet ska kunna fastställas på grundval av det.

Enligt 1 mom. behövs ett godkännande när ett barn för vilket faderskapet redan har konstaterats på grundval av moderns äktenskap erkänns. I denna situation, då den som erkänner barnet vill bli far i stället för den äkta mannen, kan faderskap inte fastställas på grundval av ett erkännande, om inte såväl modern som den äkta mannen har godkänt erkännandet. Förslaget motsvarar den nuvarande regleringen.

I 2 mom. föreskrivs om erkännande av faderskap när barnet har fyllt 15 år. Då behövs i princip barnets godkännande oberoende av vilken situation som erkännandet avser ändra. Barnets släktställning kan således inte ändras på grundval av ett erkännande utan barnets samtycke, om barnet har fyllt 15 år. Förslaget motsvarar nuläget.

I 3 mom. föreskrivs om en situation då mannen har utnyttjat den möjlighet som anges i 16 § att erkänna barnet på rådgivningsbyrån före barnets födelse. För att faderskapet ska fastställas på grundval erkännandet, förutsätts då att det ofödda barnets mor godkänner erkännandet. Kravet på moderns godkännande framgår indirekt redan av 16 § 5 mom., eftersom det där sägs att utsagan om erkännande inte sänds från rådgivningsbyrån till barnatillsyningsmannen innan moderns skriftliga godkännande av erkännandet har fåtts. För klarhetens skull är det dock nödvändigt att kravet på moderns godkännande anges uttryckligen i 19 §, där också de övriga bestämmelserna om godkännande av erkännande finns samlade.

I 4 mom. finns en bestämmelse om hur erkännandet tas emot. Enligt det lämnas ett godkännande till en barnatillsyningsman i den kommun där faderskapet utreds. Bestämmelser om utredare av faderskap finns i 5 §. Om det enligt 18 § är någon annan som tar emot erkännandet, kan denne också ta emot godkännandet. Godkännande av erkännande är en utpräglad personlig rättshandling. Ett godkännande kan inte ske genom företrädare och det ska lämnas mottagaren personligen.

20 §. Hörande. Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka som ska ges tillfälle att höras då en man har erkänt faderskapet. Det

huvudsakliga syftet med hörandet är att ge dem som hörs möjlighet att göra anmärkningar mot erkännandet och på så sätt öka säkerheten kring erkännandets riktighet.

Enligt 1 mom. 1 punkten ska för det första barnets mor höras med anledning av erkännandet. Modern behöver dock inte höras om faderskapet på det sätt som avses i 16 § har erkänts före barnets födelse och modern då godkänt erkännandet.

Enligt 2 punkten ska förutom modern också barnets vårdnadshavare höras. Denna skyldighet i fråga om hörande aktualiseras i de fall då någon annan förutom modern eller i stället för modern är barnets vårdnadshavare. Någon sådan skyldighet finns dock inte, om vårdnadshavaren inte kan höras utan svårighet. I de situationer då det inte är känt var vårdnadshavaren vistas och vårdnadshavaren de facto inte har hand om barnet, skulle ett hörande inte fylla sin funktion.

Om den som erkänner faderskapet är minderårig, ska man enligt 3 punkten också höra vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare, t.ex. en sådan företrädare som avses i lagen om främjande av integration (1386/2010).

Med anledning av erkännandet kan man också höra sådana personer som skyldigheten inte avser. Enligt 2 mom. kan man gå till väga så, om det behövs för att utreda saken. Om t.ex. modern är minderårig, är det ofta befogat att höra moderns vårdnadshavare. Om barnets mor är myndig, men på grund av sitt tillstånd inte förstår erkännandets innebörd, kan det vara befogat att höra en nära anhörig till modern eller någon annan nära person eller moderns intressebevakare.

De ovan behandlade bestämmelserna om hörande iakttas också när faderskapet i enlighet med 16 § har erkänts före barnets födelse. Hörandet sköts också då av barnatillsyningsmannen. I dessa fall blir det mycket sällan aktuellt med ett hörande. Det är närmast fråga om situationer då den som erkänner faderskapet är omyndig. Om modern är myndig, men inte förstår erkännandets innebörd, kan ett erkännande på förhand inte ske, eftersom modern då inte kan godkänna erkännandet, som i dessa fall är nödvändigt. I förslaget finns inga bestämmelser om tidpunkten för

hörandet. Hörandet ska således kunna skötas antingen före eller efter barnets födelse.

Hörandet kan ske antingen muntligt eller skriftligt. Enligt den gällande lagen om faderskap ska hörandet ske personligen. Till denna del innebär förslaget en ändring av den gällande regleringen.

En sådan barnatillsyningsman som avses ovan ska sköta hörandet. Hörandet kan dock skötas också av någon annan som nämnts ovan och som tagit emot ett erkännande som avses i 18 §. Hörandet ska beaktas vid verkställighetskedet när blanketter utarbetas.

21 §. Fastställande av identitet. I paragrafen föreskrivs om fastställande av identiteten i en situation då myndigheten tar emot en utsaga om erkännande enligt 16 eller 18 § eller ett godkännande enligt 19 § eller hör någon muntligt enligt 20 §. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan identiteten fastställas utifrån identitetsbevis eller på något annat därmed jämförbart tillförlitligt sätt.

Med identitetsbevis avses identitetshandlingar som utfärdas av polisen. Dessa handlingar finns definierade i 1 § i statsrådets förordning om identitetshandlingar som utfärdas av polisen (707/2006). De är identitetskort enligt 1 § 1 och 3 mom. i lagen om identitetskort (829/1999) och giltigt pass enligt 3 § i passlagen (671/2006). Med stöd av 60 § i den föreslagna lagen kan det vid behov genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten.

22 §. Handling över erkännande och över godkännande av erkännande. I paragrafen finns bestämmelser om den handling som ska upprättas över ett erkännande och över dess godkännande samt om delgivning av en utsaga om erkännande.

Av 1 mom. framgår att erkännande och godkännande av erkännande är viljeytringar som lämnas skriftligen. I handlingen, som dateras, antecknas identifikations- och kontaktinformation för barnet, barnets mor och den man som erkänner barnet. Med identifikationsuppgifter avses i finsk myndighetspraxis sådan personbeteckning som avses i 11 § i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009). Om en person saknar finsk

personbeteckning, antecknas uppgifter om personens födelsestid och -ort i handlingen.

Tidpunkten för erkännandet kan i praktiken leda till vissa oundvikliga skillnader i fråga om handlingens innehåll. När faderskapet erkänns före barnets födelse, kan barnet inte identifieras på basis av sin egen personbeteckning, utan erkännandet gäller det barn som den blivande modern kommer att föda. Ett ofött barn identifieras på basis av den gravida kvinnans identifikationsuppgifter och barnets beräknade födelsestidpunkt. Med kontaktuppgifter avses en persons postadress och eventuella e-postadress. Handlingen undertecknas av den man som har erkänt sitt faderskap och av den som har mottagit erkännandet. Om erkännandet ska godkännas av någon, ska denne och den som har tagit emot godkännandet underteckna handlingen.

I paragrafen förutsätts inte att erkännande och godkännande av erkännande ska göras i samma handling, även om det vanligen är det mest praktiska. Om de ges i olika handlingar, ska det av handlingen över godkännandet entydigt framgå vilket erkännande godkännandet gäller. En separat handling kan behövas särskilt när erkännandet har skett i en främmande stat i enlighet med den form och det förfarande som ska följas i den staten. Syftet är att det i det skede när lagen verkställs ska utarbetas en blankettmall för handlingen över erkännande och över dess godkännande. Mallen är en förutsättning för att handlingen blir upprättad på rätt sätt.

I 2 mom. föreskrivs att barnatillsyningsmannen ska delge barnet, modern eller den äkta mannen utsagan om erkännande per post mot mottagningsbevis, om någon av dem ska godkänna erkännandet, men barnatillsyningsmannen bevisligen inte vet om denna person fått meddelande om att en utsaga har avgetts. Eftersom ett godkännande av erkännande enligt 19 § är en förutsättning för att faderskapet ska fastställas, är det viktigt för den man som erkänt barnet att de personer som ska godkänna erkännandet informeras om erkännandet. Parterna i ett faderskapsärende kan vara närvarande samtidigt hos barnatillsyningsmannen när utsagan om erkännande avges, och barnatillsyningsmannen vet då bevisligen att den som ska godkänna erkännandet har informerats om erkännandet.

Om så inte är fallet eller något annat bevis för att informationen förmedlats inte kan fås, ska barnatillsyningsmannen delge den person som ska godkänna erkännandet utsagan om erkännande per post mot mottagningsbevis. Skyldigheten har begränsats till de situationer där godkännarens vistelseort är känd.

23 §. Inlämnande av handlingar till magistraten. I paragrafen finns bestämmelser om inlämnande av handlingar till magistraten efter det att faderskapet har utretts och mannen har erkänt sitt faderskap. De handlingar som ska inlämnas är protokollet över faderskapsutredningen och den handling som gäller erkännandet. Om det för erkännandet fordras någons godkännande eller att någon hörs och godkännandet eller hörandet finns i en separat handling, ska också denna handling inlämnas till magistraten. Såsom tidigare sagts i samband med 12 § är innehållet i protokollet över faderskapsutredningen beroende av huruvida faderskapet har erkänts före eller efter barnets födelse.

4 kap. **Samtycke av mannens rättsinnehavare till fastställande av faderskap**

24 §. Samtycke till fastställande av faderskap utan rättegång. I paragrafen föreskrivs om en situation då barnet fötts utom äktenskapet och mannen har avlidit före barnets födelse. Enligt förslaget ska mannens faderskap då kunna fastställas utan rättegång med mannens rättsinnehavares samtycke. Syftet med bestämmelsen är att underlätta förfarandet i klara fall då mannen har avlidit före barnets födelse, men det inte råder någon oklarhet om att han är barnets far. I bestämmelsen förutsätts att det genom en rättsgenetisk faderskapsundersökning kan visas att den avlidna mannen är barnets far och att mannens alla rättsinnehavare har gett sitt samtycke till att faderskapet kan fastställas. Mannens rättsinnehavare bestäms enligt 18 kap. 1 § i ärvdabalken, enligt vilken delägare i mannens dödsbo i princip är arvingarna och de universella testamentstagarna samt den efterlevande maken.

Den föreslagna bestämmelsen är ny jämfört med den gällande regleringen. Genom den är det möjligt att undvika en i sak onödig dom-

stolsbehandling i sådana fall då det finns starka bevis för faderskapet och parterna är eniga. Enligt den föreslagna 26 § fastställs faderskapet i dessa fall av magistraten på basis av den utredning som barnatillsyningsmannen lämnat in.

25 §. Handling över samtycke. I paragrafen finns en bestämmelse om samtycke av de rättsinnehavare som avses i 24 §. Enligt bestämmelsen ska det upprättas en handling över samtycket. På samtycket och på den handling som upprättas över samtycket tillämpas vad som föreskrivs i kapitlet om erkännande av faderskap när det gäller erkännande av faderskap efter barnets födelse, hörande i samband med ett erkännande, godkännande av erkännande och inlämning av handlingar till magistraten.

Med avvikelse från situationen då en utsaga om erkännande avges eller ett erkännande godkänns, förutsätts dock inte att rättsinnehavaren ger sitt samtycke personligen i mottagarens närvaro, utan ett skriftligt samtycke räcker. Detta är motiverat eftersom den avlidna mannens rättsinnehavare ofta inte har sådan förstahandsinformation om omständigheterna kring barnets härkomst som mannen själv skulle ha haft. Dessutom kan faderskapet i dessa situationer inte fastställas om inte en rättsgenetisk faderskapsundersökning visar att mannen är barnets far. Att rättshandlingen jämställs med rättshandlingar som till sin natur är utpräglat personliga, på samma sätt som erkännande av faderskap, gör dock att den endast kan utnyttjas i situationer där alla rättsinnehavare är myndiga. Om det bland rättsinnehavarna finns en omyndig person eller en person som har en intressebevakare och som inte förmår förstå sakens betydelse, måste fastställandet av faderskapet ske genom talan. Det bör också noteras att även om en 15–17-åring kan avge en utsaga om erkännande i sin egen sak, kan han eller hon inte ge sitt samtycke till att faderskapet fastställs t.ex. i egenskap av sin fars rättsinnehavare, eftersom det inte är fråga om ett mål som angår hans eller hennes person (12 kap. 1 § i rättegångsbalken).

Om en juridisk person är rättsinnehavare, kan principen om en till sin natur utpräglat personlig rättshandling inte tillämpas, eftersom det inte är fråga om en fysisk person. På

ett samtycke givet av en juridisk person tillämpas de allmänna bestämmelser som gäller företrädande och beslutsfattande i fråga om den juridiska personen i fråga.

5 kap. **Fastställande av faderskap i magistraten**

26 §. Magistratens behörighet. I paragrafen finns bestämmelser om behörig myndighet när det är fråga om fastställande av faderskap på basis av ett erkännande eller på basis av ett samtycke av mannens rättsinnehavare. Faderskapet fastställs i dessa situationer av magistraten.

I 1 mom. 1 punkten finns en bestämmelse om förutsättningarna för att magistraten ska fastställa faderskapet på basis av ett erkännande. Faderskapet ska fastställas, om erkännandet har skett enligt de riktiga formerna för förfarandet och det inte finns anledning att misstänka att den man som erkänt faderskap inte är far till barnet. För att magistraten ska kunna låta bli att fastställa faderskapet, bör det finnas en misstanke om att ett föräldraförhållande inte existerar eller att ett villkor som anges i 15—22 § inte är uppfyllt.

I 2 mom. finns en bestämmelse om förutsättningarna för att magistraten ska kunna fastställa att en man som avlidit före barnets födelse är far till barnet, då barnet är fött utom äktenskapet. Så kan man gå till väga, om faderskapsutredningen och den rättsgenetiska faderskapsundersökningen visar att mannen är barnets far och mannens rättsinnehavare har gett sitt samtycke till att faderskapet fastställs. Magistraten saknar således behörighet, om det inte gjorts någon rättsgenetisk faderskapsundersökning eller om någon av mannens rättsinnehavare inte gett sitt samtycke. Det är däremot magistratens sak att avgöra hur stark beviskraft DNA-testet ska ha för att mannens faderskap ska kunna anses klarlagt.

I 2 mom. finns en bestämmelse enligt vilken faderskapet kan fastställas, även när de handlingar som utvisar mannens eller moderns identitet och familjeband är bristfälliga, och de trots ansträngningar inte kan kompletteras. En sådan situation kan uppstå, då en person härstammar från en sådan stat där det inte finns något heltäckande befolkningsdata-

system eller där den samhälleliga situationen är sådan att uppgifter rimligen inte kan fås från befolkningsdatasystemet. För att faderskapet ska kunna fastställas i denna situation, måste mannens faderskap vara bevisat med hjälp av en rättsgenetisk faderskapsundersökning.

Om en man som i enlighet med 16 § har erkänt barnet före dess födelse, avlider innan barnet föds, inställer sig frågan om faderskapet då fastställs enligt 1 mom. 1 eller 2 punkten. I 3 mom. föreskrivs om en sådan situation. Enligt den kan faderskapet fastställas på grundval av ett erkännande. Samtycke av mannens rättsinnehavare behövs då inte.

27 §. Regionalt behörig magistrat. Enligt paragrafen är det i princip magistraten inom barnatillsyningsmannens verksamhetsområde som fastställer faderskapet. I syfte att jämna arbetsbördan mellan magistraterna och upprätthålla ett regionalt heltäckande nät av magistrater kan det dock finnas behov att flytta arbetsuppgifter mellan magistraterna. Så går man till väga också för närvarande. För att uppgiftsöverföringen ska ske smidigt, innehåller paragrafen ett bemyndigande att utfärda förordning.

Enligt bemyndigandet kan det genom förordning av finansministeriet utfärdas behövliga bestämmelser om vilka magistrater det överförs behörighet från och vilka magistrater behörigheten överförs till samt om grunderna för kompetensfördelningen mellan de magistrater som tar emot ärenden. En förutsättning är enligt den föreslagna paragrafen att överföringen är nödvändig i syfte att effektivisera magistraternas verksamhet eller främja en balanserad regional utveckling.

Förslaget motsvarar den gällande lagen. De termer som används i bestämmelsen har dock setts över. I den gällande lagen kallas magistratens åtgärd godkännande av erkännande. I den föreslagna bestämmelsen har denna benämning frångåtts, eftersom den både för närvarande och enligt detta förslag avser också en annan åtgärd. Den nuvarande termen skulle inte vara ändamålsenlig i den föreslagna lagen heller av den anledningen att magistratens behörighet kan basera sig förutom på erkännande av faderskap också på godkännande som getts av den avlidne mannens rättsinnehavare. Den åtgärd som magi-

straten utför är enligt den föreslagna lagen fastställande av faderskap på grundval av erkännande eller fastställande av faderskap på grundval av samtycke av mannens rättsinnehavare.

28 §. *Behandling hos magistraten av ett ärende om faderskap samt överklagande.* I paragrafen föreskrivs om behandling hos magistraten av ett ärende som gäller fastställande av faderskap. Paragrafens bestämmelser kompletterar bestämmelserna i förvaltningslagen (434/2003), som ska tillämpas som allmän lag. Till behandlingen av ett ärende hör bl.a. att kontrollera att erkännandet har avgetts eller samtycket av mannens rättsinnehavare har lämnats på rätt sätt inför en behörig myndighet eller något annat organ, att behövliga godkännande har fått och att de som enligt lagen ska ges tillfälle att bli hörda har getts sådant tillfälle. Magistraten fattar sitt beslut utgående från de handlingar som barnatillsyningsmannen är skyldig att skicka till magistraten.

I 1 mom. finns en bestämmelse om magistratens rätt att be barnatillsyningsmannen komplettera handlingarna eller skaffa en tilläggsutredning. Så kan man gå till väga om bestämmelserna i 3 och 4 kap. inte har iakttagits i ärendet, handlingarna är bristfälliga eller en sådan tilläggsutredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras är tillgänglig. Magistraten ska då specificera vilket slag av tillgänglig tilläggsutredning den anser behövlig.

Enligt 2 mom. får magistratens beslut inte överklagas. Om magistraten har beslutat att faderskapet inte kan fastställas på grundval av ett erkännande eller ett samtycke av mannens rättsinnehavare, kan den som erkänt barnet, barnet eller den företrädare som utövar barnets talerätt med stöd av 31 § väcka talan i tingsrätten för fastställande av faderskap inom ramen för de tidsfrister som anges i 30 §. Deras rättssäkerhet har således ordnats via bestämmelserna i 6 kap., vilka gäller rättegång om fastställande av faderskap. Av denna anledning ska det till magistratens beslut fogas information om den talerätt som avses i 29 § och om den tidsfrist som avses i 30 § 2 mom. Möjlighet att överklaga magistratens beslut behöver inte ges heller när erkännandet har godkänts. Om

t.ex. modern anser avgörandet vara oriktigt har hon möjlighet att få rättssäkerhet via en talan om upphävande av faderskap. Magistraten ska förutom parterna delge beslutet också den barnatillsyningsman som har utrett faderskapet.

6 kap. **Rättegång om fastställande av faderskap**

29 §. *Förutsättningar för talerätt samt parter.* I paragrafen föreskrivs om de olika personer som kan väcka talan om fastställande av faderskap, och om förutsättningarna för talerätt.

Talerätt har enligt 1 mom. för det första ett barn för vilket faderskapet inte har konstaterats på grundval av moderns äktenskap och inte fastställts tidigare genom beslut av magistraten eller ett domstolsbeslut. Barnet ska väcka talan mot den man som barnet antar är barnets far. Om mannen har avlidit, ska talan väckas mot mannens rättsinnehavare. Mannens rättsinnehavare bestäms enligt 18 kap. 1 § i ärvdabalken, enligt vilken delägare i dödsbo i princip är arvingarna och de universella testamentstagarna samt den efterlevande maken. Om sådana dödsbodelägare som avses ovan inte finns, kan i sista hand Statskontoret på grund av 5 kap. 1 § i ärvdabalken instämmas att svara på en talan om fastställande av faderskap. Bestämmelsen motsvarar gällande rätt.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om förutsättningarna för mannens talerätt. En man som anser sig vara far till ett barn kan enligt 1 punkten i momentet väcka talan om fastställande av faderskap, om barnatillsyningsmannen har lagt ned faderskapsutredningen med stöd av 11 § 2 mom. 1 punkten på grund av att de prov som behövs på barnet och barnets mor för att göra en rättsgenetisk faderskapsundersökning inte har kunnat tas. Det kan t.ex. vara fråga om en situation då modern motsätter sig att faderskapet utreds och därför inte gått med på provtagning med den påföljden att tillräcklig bevisning om faderskapet inte fås.

Eftersom en man som anser sig vara far till ett barn bör ha en möjlighet att få visshet om sitt faderskap och efter det få faderskapet

fastställt, är det motiverat att mannen ges talerätt i denna situation. Domstolen kan då förordna om undersökning med stöd av lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning.

Enligt 2 punkten har en man som anser sig vara far till ett barn rätt att väcka talan i domstol om fastställande av faderskap också när mannen har erkänt barnet, men magistraten inte har fastställt faderskapet och det finns någon annan anledning till detta än att det godkännande som behövs för erkännandet saknas. Att faderskapet inte fastställts har då kunnat bero t.ex. på att barnets mor eller barnatillsyningsmannen har lagt fram en beaktansvärd misstanke om att mannen inte är far till barnet, men att misstankarna inte har kunnat bevisas med hjälp av en rättsgenetisk faderskapsundersökning då parternas samtycke saknas.

Talerätt föreligger enligt 2 punkten i momentet däremot inte, om magistraten har förkastat erkännandet på den grunden att det godkännande som behövs för erkännandet saknas. Bestämmelser om de fall då erkännandet kräver godkännande av någon annan finns i 19 §. Om erkännandet t.ex. gäller ett barn som avses i 2 §, och vars juridiska far är moderns äkta man, har den som avger utsagan om erkännande inte rätt att väcka talan om fastställande av faderskap, om moderns och barnets juridiska fars godkännande saknas.

I förslaget utvidgas i viss mån mannens talerätt jämfört med den gällande lagen. För närvarande har mannen talerätt endast i det fall att magistraten har låtit bli att fastställa faderskapet, då den ansett att det finns skäl att anta att den som erkänt barnet inte är barnets far. Som en ny grund för talerätt föreslås en situation då barnatillsyningsmannen har fattat beslut om att lägga ned faderskapsutredningen på grund av bristande rättsgenetisk bevisning.

I 3 mom. sägs att om den man som är svarande avlider medan rättegången varar, träder mannens rättsinnehavare i hans ställe. Bestämmelsen tillämpas också när mannen är kärke. Om mannen vid sin död har varit kärke i målet, kan mannens rättsinnehavare antingen fortsätta talan eller avskryva ärendet.

30 §. Begränsningar i talerätten. I paragrafen föreskrivs om begränsningar i parternas

talerätt. Enligt 1 mom. kan talan om fastställande av faderskap inte föras, om barnet har fyllt 15 år och motsätter sig att faderskapet fastställs. Talan om fastställande av faderskap kan inte heller väckas eller behandlingen av ärendet fortsättas, om barnet har avlidit. I den lagstiftning som gäller barn är utgångspunkten barnets bästa. Om barnet dör, finns det inte längre något sådant intresse att fastställa faderskapet som har barnets bästa för ögonen. Bestämmelsen gäller också sådana tvister där mannen har försökt erkänna barnet efter barnets död, men erkännandet inte har lett till att faderskapet fastställts. Bestämmelserna motsvarar nuläget.

I 2 mom. föreslås dessutom en bestämmelse om att en man som anser sig vara far till ett barn ska väcka talan om fastställande av faderskap inom ett år från den dag då han fick del av ett i 29 § 2 mom. avsett beslut av barnatillsyningsmannen eller magistraten.

Begränsningen av fristen för väckande av talan motsvarar nuläget. Eftersom mannens talerätt enligt 29 § kan basera sig på magistratens men också på barnatillsyningsmannens beslut, har det varit nödvändigt att utsträcka fristen för väckande av talan också till de sistnämnda situationerna. En begränsning av fristen är fortfarande motiverad, eftersom de avgöranden som gäller föräldraskapet med tanke på barnets bästa bör göras så snabbt som möjligt efter barnets födelse.

31 §. Förande av barnets talan. I paragrafen föreslås bestämmelser om förande av ett minderårigt barns talan.

Enligt 1 mom. förs ett minderårigt barns talan i en rättegång om fastställande av faderskap av den barnatillsyningsman som i enlighet med 5 § har utrett faderskapet. I princip är det fråga om en barnatillsyningsman i moderns eller barnets hemkommun. Barnatillsyningsmannen kan företräda barnet både när barnet är kärke och när mannen har väckt talan mot barnet, dvs. när barnet har ställningen som svarande. Barnatillsyningsmannens talan är dock i praktiken begränsad. Barnatillsyningsmannen kan vara barnets företrädare vid rättegången och i denna ställning t.ex. ta emot en stämning för barnets räkning, men barnatillsyningsmannen har inte behörighet att handla för barnets räkning i ett ärende som enbart hör till vård-

nadshavarens uppgifter. Barnatillsyningsmannen kan således t.ex. inte ge samtycke till en rättsgenetisk faderskapsundersökning för barnets räkning. Om barnet inte bor eller vistas i Finland, men en finsk domstol behandlar ärendet på basis av någon annan behörighetsgrund än en sådan som nämns i lagens 49 § 1 mom. 1 eller 2 punkten, har barnatillsyningsmannen i dessa situationer inte talan vid en rättegång om fastställande av faderskap. Det är då barnets lagliga företrädare som för barnets talan. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

På basis av 2 mom. får ett minderårigt barns talan, förutom av barnatillsyningsmannen, föras av vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare och barnet självt, om det har fyllt 15 år, på det sätt som föreskrivs i 12 kap. i rättegångsbalken. Om barnet ännu inte har fyllt 15 år, men närmar sig 15 års ålder, är det ofta nödvändigt att ta reda på också vad ett sådant minderårigt barn anser. Talan om fastställande av faderskap kan inte föras utan barnets samtycke efter det att barnet har fyllt 15 år. I den föreslagna bestämmelsen finns anvisningar för hur sådana situationer ska lösas där barnets företrädare vid förandet av talan är av olika åsikt sinsemellan. Vid sådana meningsskiljaktigheter ska barnatillsyningsmannens åsikt följas. Med undantag för bestämmelsen om meningsskiljaktigheter motsvarar bestämmelsen nuläget.

Enligt 3 mom. ska domstolen ge var och en som enligt 1 eller 2 mom. får föra barnets talan tillfälle att bli hörd i saken. Även när modern inte är barnets vårdnadshavare, ska också hon ges tillfälle att bli hörd, om hörande kan förrättas utan svårighet. Det är nödvändigt att barnets vårdnadshavare hörs, om det finns behov av en rättsgenetisk faderskapsundersökning i ärendet. Bestämmelsen motsvarar nuläget med undantag för specialbestämmelsen om att modern ska höras. Det har ansetts behövligt att modern hörs, eftersom hon kan anses ha sådana uppgifter som kan bidra till utredandet av saken.

I 4 mom. finns en specialbestämmelse om rättshjälp i sådana situationer då barnatillsyningsmannen företräder barnet vid en rättegång om fastställande av faderskap. Rättshjälpsbyrån beviljar då barnet gratis rättshjälp enligt rättshjälpslagen (257/2002) obe-

roende av vad som i övrigt föreskrivs om förutsättningarna för rättshjälp. De förutsättningar för beviljande av rättshjälp som finns i rättshjälpslagen iakttas således inte till denna del. Bestämmelsen huvudsakliga betydelse ligger i att barnets ekonomiska förhållanden inte behöver utredas. När i praktiken så gott som varje minderårigt barn är berättigat till rättshjälp, försakar en ekonomisk utredning endast onödigt arbete.

32 §. Instämmande såsom svarande. I paragrafen föreskrivs om instämmande såsom svarande. Enligt 1 mom. ska barnet såsom svarande stämma in den man som kan antas vara barnets far. Barnatillsyningsmannens skyldighet att handla har i lagens 4 § 2 mom. utvidgats till att gälla alla barn under 18 år. I fråga om minderåriga barn styrs faderskapsutredningen således i regel till barnatillsyningsmannen, som utreder mot vilka en eventuell talan ska väckas. Om ett myndigt barn är kärke, kan det hända att faderskapet inte har utretts av barnatillsyningsmannen eller att faderskapsutredningen av någon orsak har lagts ned. Ett barn som är kärke blir då självt tvunget att utreda de omständigheter som ligger till grund för talan och utifrån vilka barnet antar att en viss man är fadern och kräver att faderskapet ska fastställas.

I 2 mom. föreskrivs om en situation där de män som kan antas vara far till barnet är fler än en. De kan stämmas in såsom svarande till samma rättegång, vilket ofta är ändamålsenligt med tanke på en skyndsamt behandling av ärendet och av processekonomiska orsaker. Den föreslagna bestämmelsen avviker från nuläget i det avseendet att det inte är nödvändigt att stämma in samtliga faderskandidater såsom svarande samtidigt. I praktiken kan någon eller några av männen vara mer sannolik som far till barnet och i enskilda fall kan det vara motiverat att stämma in bara den man eller de män som är mest sannolik som far såsom svarande. En sådan sannolikhetsbedömning kan ofta göras förutom på basis av den rättsgenetiska och medicinska utredning som eventuellt redan skaffats, också med stöd av uppgifter om bl.a. förhållandet mellan mannen och modern, antalet samlag och tidpunkterna för samlagen. Den uppluckring som reformen för med sig är avsedd att

användas i fall där det kan anses sannolikt att det kommer att göras en rättsgenetisk faderskapsundersökning på den man som stäms in såsom svarande.

Denna ändring är motiverad eftersom det efter införandet av de rättsgenetiska faderskapsundersökningarna har blivit möjligt att genom en sådan undersökning tillförlitligt utesluta en enskild mans faderskap på basis av bristande genetisk överensstämmelse och lägga fram ytterst stark bevisning om en annan mans faderskap utan att de bevis som lagts fram i fråga om de olika männen faderskap jämförs sinsemellan. I en sådan situation förutsätter parternas rättsskydd och den juridiska bedömningen av faderskapsfrågan inte längre nödvändigtvis att talan väcks mot samtliga män och att talan behandlas tillsammans.

Av olika orsaker är det i alla situationer inte möjligt att göra en rättsgenetisk faderskapsundersökning på var och en av de män som kommer i fråga som far. En sådan situation kan uppstå om mannen har avlidit eller är försvunnen eller bor i ett sådant land att han inte kan tvingas att ge ett prov. Om det finns flera sådana män bland de svarande, kan en tillförlitlig utredning om faderskapet förutsätta att åtminstone dessa män instäms till samma rättegång. Eftersom annan bevisning än sådan som baserar sig på en rättsgenetisk faderskapsundersökning i allmänhet har ett osäkrare bevisvärde, är det i fråga om dessa män motiverat att bevisningen fortfarande bedöms vid samma rättegång.

Genom en rättsgenetisk faderskapsundersökning kan det på ett tillförlitligt sätt konstateras att den man som undersökts inte kan vara barnets far. Det är därför i allmänhet skäl att begränsa väckande av talan på så sätt att talan som baserar sig på annan bevisning än en rättsgenetisk faderskapsundersökning inte väcks mot mannen innan faderskapet i fråga om de män på vilka ett prov kan fås för nämnda undersökning har utretts på ett tillförlitligt sätt.

Bl.a. med beaktande av rättegångens eventuella längd måste det i varje ärende särskilt övervägas när det är ändamålsenligt att väcka talan och mot vem. Även om det vore möjligt att låta göra rättsgenetiska faderskapsundersökningar på alla män som kan komma i frå-

ga som barnets far, kan t.ex. instämmande av någon man dra ut på tiden så att det är motiverat att samtidigt väcka talan också mot de andra och på så sätt påskynda behandlingen. Internationaliseringen och upphävande av den gällande lagen angående införande av lagen om faderskap kan förorsaka situationer då det förutsätts flexibilitet i fråga om möjligheten att väcka talan. Sådana fall där faderskapet inte kan grunda sig på bevisning som fås genom en rättsgenetisk faderskapsundersökning, kommer av dessa skäl troligen fortfarande till behandling.

I 3 mom. föreskrivs om en situation då mannen väcker talan om fastställande av faderskap mot barnet. Enligt lagens 4 § 2 mom. gör barnatillsyningsmannen en faderskapsutredning också när mannen är villig att erkänna sitt eventuella faderskap. Om faderskapsutredningen inte leder till att faderskapet fastställs för den man som önskar bli far, har mannen, om de förutsättningar som anges i 29 § 2 mom. uppfylls, rätt att väcka talan mot barnet, som barnatillsyningsmannen inom ramen för sin behörighet kan företräda. Oftast föregås en talan om fastställande av faderskap således av en faderskapsutredning som görs av barnatillsyningsmannen.

Den man som är kärende kan såsom svarande förutom barnet instämma också de män som förutom käranden kan komma i fråga som far till barnet. Det är dock inte nödvändigt att instämma dem. Den man som är kärende är i allmänhet själv villig att ge prov för en rättsgenetisk faderskapsundersökning. Lagens 29 § 2 mom. 1 punkt ger mannen rätt att väcka talan om fastställande av faderskap, om det på grund av motstånd inte varit möjligt att få prov på modern eller barnet när faderskapet utreds. Domstolen kan vid behandlingen av talan förplikta såväl modern som barnet att genomgå undersökningar. De fall där faderskapet på så sätt inte blir tillräckligt tillförlitligt utrett torde vara sällsynta, förutsatt att de män som kommer i fråga som far inte är nära släkt sinsemellan. Det är antagligen sällan det finns behov av att få de övriga faderskandidaterna med i samma rättegång.

I 4 mom. sägs att om det med hjälp av en rättsgenetisk faderskapsundersökning har klarlagts att en viss man inte kan vara barnets far, får mannen inte utan särskilda skäl in-

stämmas såsom svarande. De rättsgenetiska faderskapsundersökningarnas tillförlitlighet är så stor att bestämmelsen har ansetts behövlig i syfte att undvika onödig domstolsbehandling. Ett särskilt skäl anses vara den situation då käranden lägger fram en grundad misstanke om att provet t.ex. tagits på någon annan person än på svaranden eller att proven under hanteringen har bytts ut.

33 §. Delgivning av stämning. I paragrafen konstateras att bestämmelserna i 11 kap. i rättegångsbalken ska tillämpas på delgivning av stämning. Enligt 9 § i kapitlet ska domstolen sköta delgivningen genom kungörelse, om det inte är möjligt att klarlägga var mottagaren eller den som har befullmäktigats att ta emot delgivningen vistas. I praktiken förmedlas informationen om ärendet oftast inte till svaranden genom en kungörelse. Genom ett sådant sätt att delge stämningen kan den bevisning som ska läggas fram i ärendet bli bristfällig i och med att svaranden inte deltar i rättegången. Följden kan bli en felaktig dom, som bifaller eller förkastar talan. En sådan dom kan ändras endast genom återbrytande. I den föreslagna bestämmelsen föreslås därför att stämningen med avvikelse från 11 kap. 9 § i rättegångsbalken kan delges genom kungörelse endast när bevisning om faderskapet finns tillgänglig i sådan omfattning att inledande av rättegång mot mannen måste anses förenligt med barnets bästa. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

De beviskrav som bestämmelsen uppställer uppfylls i synnerhet om den rättsgenetisk faderskapsundersökning som mannen genomgått visar att mannen är barnets far. Beviskravet ska dock inte ställas alltför högt. Också någon annan bevisning som anmälts som stöd för talan kan beroende på fallet vara en tillräcklig grund för att använda delgivning genom kungörelse. För att få det prov som behövs för en rättsgenetisk faderskapsundersökning krävs det ibland uttryckligen ett förordnande av domstol, såsom när mannen inte har kunnat nå eller har försvunnit och det enda biologiska provet på mannen finns tillgängligt hos en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som tidigare vårdat honom och endast fås genom ett domstolsbeslut (5 § lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning).

34 §. Delgivning av protokoll över faderskapsutredning. Enligt paragrafen ska käranden foga protokollet över faderskapsutredningen till stämningsansökan, i fall där faderskapsutredning krävs enligt lag. Om protokollet inte har fogats till stämningsansökan, ska domstolen begära protokollet av barnatillsyningsmannen.

För närvarande förutsätts endast barnatillsyningsmannen sända in protokollet till domstolen i samband med stämningsansökan. Om talan väcks av någon annan än barnatillsyningsmannen, ber domstolen att få protokollet av barnatillsyningsmannen. Bestämmelsen ändrar nuläget på så sätt att också när talan om fastställande av faderskap väcks t.ex. av mannen eller ett myndigt barn, ska han eller hon före det skaffa protokollet över faderskapsutredningen, om en faderskapsutredning krävs enligt lag, och foga protokollet till stämningsansökan. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att käranden redan innan talan väcks har ett ändamålsenligt material i form av handlingar till sitt förfogande, för att käranden ska kunna bedöma talans möjligheter till framgång och åberopa omständigheter av betydelse för talans framgång.

På den begäran om handlingar som riktas till barnatillsyningsmannen tillämpas vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Utöver det iaktas 12 § 3 mom. i den föreslagna lagen, där det finns en bestämmelse om rätt att ta del av protokollet över faderskapsutredningen. Om protokollet dock inte har fogats till stämningsansökan, ska domstolen begära protokollet av barnatillsyningsmannen. Domstolen ska inte lämna ärendet utan prövning på den grunden att käranden inte har fogat protokollet till stämningsansökan.

35 §. Behörig domstol. Enligt 1 mom. finns bestämmelser om behörig domstol i ärenden som gäller fastställande av faderskap i 10 kap. i rättegångsbalken.

Enligt 10 kap. 12 § 1 mom. i rättegångsbalken prövas ett ärende som gäller fastställande av faderskap av den tingsrätt inom vars domkrets modern eller barnet har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort. De behöriga domstolarna är alternativa sinsemellan, men

ovillkorliga. Om subsidiära forum föreskrivs i 18 § i samma kapitel.

I 2 mom. finns en bestämmelse om att den verkan en anhängig talan om fastställande av faderskap har är större än normalt. När ett ärende om fastställande av faderskap är anhängigt i en behörig domstol, får frågan om faderskapet till samma barn inte prövas vid någon annan domstol heller när det gäller faderskapet för en annan man. Syftet med bestämmelsen är att ärenden som gäller fastställande av faderskap koncentreras till endast en behörig domstol för att behandlas där. Om två män alltså väcker talan om fastställande av faderskap till samma barn och den första väcker talan vid en domstol på moderns hemort och den andra väcker talan senare vid en domstol på barnets hemort, får den senare domstolen inte pröva talan. Domstolen ska då på det sätt som föreskrivs i 10 kap. 22 § i rättegångsbalken med kärandens samtycke överföra ärendet till den domstol där ärendet redan är anhängigt. Bestämmelsens ordalydelse har för klarhetens skull preciserats, men motsvarar innehållsmässigt nuläget.

I bestämmelserna om behörig domstol ingår inte längre bestämmelsen i den gällande lagen om att ett ärende kan överföras till en annan domstol om det bör anses ändamålsenligt. Den på ändamålsenlighetsprövning baserade överföringsmöjligheten i den gällande lagen har förlorat sin betydelse i dagens läge, då bevisföringen numera sällan handlar om bedömning av bevis på att samlag ägt rum eller annan prövning som hänför sig till personbevisning.

36 §. Återkallande av talan och uteslutande av faderskap. I paragrafen finns bestämmelser om återkallande av talan och uteslutande av faderskap i situationer då talan om fastställande av faderskap förs mot flera män.

I 1 mom. sägs att när talan om fastställande av faderskap förs mot flera män, kan käranden återkalla talan mot någon av dem, om denne inte motsätter sig att talan återkallas. Mannens samtycke fordras, eftersom han kan vilja att ärendet är rättskraftigt avgjort och talan för hans del har förkastats. Om talan återkallas, blir ärendet för hans del avskrivet utan avgörande i sak. För att talan ska återkallas behövs dessutom domstolens samtycke. Eftersom omständigheten att talan

återkallas i fråga om någon man kan inverka också på ställningen för de övriga män som är svarande vid rättegången, föreslås i 1 mom. ytterligare att domstolen ska höra de övriga svarandena innan den samtycker till att talan återkallas. Vanligen har domstolen ingen anledning att samtycka till att talan återkallas utan grundad anledning, om det bland de svarande finns personer som det inte kunnat tas en rättsgenetisk faderskapsundersökning på. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

Enligt 2 mom. kan domstolen i stället för att avskrivna talan förkasta talan mot en eller flera av männen, om det utifrån en rättsgenetisk faderskapsundersökning måste anses vara bevisat att mannen i fråga inte kan vara barnets far. Att under behandlingen av faderskapsärendet ge en deldom som förkastar talan är i momentet bundet till tillförlitlig bevisning om att mannen inte kan vara barnets far. I dessa situationer förutsätts inte samtycke av de övriga män som är svarande för att en deldom ska kunna ges. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

Det föreslås att den bestämmelse om förbud att söka ändring som ingår i den gällande lagen ska strykas, eftersom ärendet i de situationer som avses i 1 mom. och där talan återkallas inte blir rättskraftigt avgjort och något behov av att söka ändring i allmänhet inte uppstår. I de situationer som avses i 2 mom. är det för sin del fråga om en deldom som innebär ett beslut i ärendet, med normal rätt att överklaga. En deldom som gäller fastställande av faderskap får således överklagas enligt de allmänna bestämmelserna om ändringssökande. Bestämmelser om sökande av ändring hos hovrätten och högsta domstolen finns i 25 och 30 kap. i rättegångsbalken.

37 §. Anskaffning av bevis. I paragrafen finns en bestämmelse om anskaffning av bevis i ett faderskapsärende. Domstolen ska självant förordna om anskaffande av all den utredning som den finner behövlig för att ärendet ska kunna avgöras. Bestämmelsen motsvarar vad som även annars gäller i tvistemål där förlikning inte är tillåten. I praktiken bildar de rättsgenetiska faderskapsundersökningarna ett ytterst viktigt bevismaterial i ärenden som gäller fastställande av fa-

derskap. Om dem föreskrivs närmare i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning.

Om det utifrån omständigheter som framkommit vid rättegången finns skäl att misstänka att en man, som inte är part, är far till barnet, kan domstolen ge honom tillfälle att bli hörd. Om barnatillsyningsmannen är behörig och barnet, om det har fyllt 15 år, inte motsätter sig det, kan domstolen också uppmana barnatillsyningsmannen att utreda mannens faderskap. Om barnatillsyningsmannen efter att ha utrett faderskapet märker att en man som inte är part kan antas vara barnets far, ska barnatillsyningsmannen då denne för barnets talan instämma mannen såsom svarande med stöd av lagens 32 §.

Om ett barn som barnatillsyningsmannen inte företräder är kärande, eller om ett barn som fyllt 15 år motsätter sig en faderskapsutredning för en man utom rättegången, kan domstolen på eget initiativ höra mannen vid rättegången. Käranden är dock inte skyldig att mot sin vilja utreda mannens faderskap eller instämma mannen såsom svarande i ärendet. I synnerhet i en situation då det av någon orsak inte är möjligt att genom en rättsgenetisk faderskapsundersökning utreda faderskapet för den man som instämts såsom svarande i rättegången och barnet inte vill väcka talan mot den andra man som kan komma i fråga som far, kan en utredning av faderskapet kräva att en person som inte har ställning som part hörs.

Bestämmelsen motsvarar nuläget. Det förbud som finns i den gällande lagen om faderskap när det gäller att höra parter eller företrädare för dem under sanningsförsäkran har dock inte tagits in i lagförslaget. Detta beror på att det i en regeringsproposition gällande 17 kap. i rättegångsbalken (RP 46/2014 rd, s. 29—30) som är under behandling i riksdagen, föreslås att sanningsförsäkran allmänt ska frångås. Om lagförslaget godkänns, behöver en sådan specialbestämmelse inte tas in i den nya faderskapslagen.

38 §. *Behandling av överklagande.* Om käranden eller svaranden överklagar en dom om faderskap, kan fullföljdsdomstolen enligt bestämmelsen behandla ärendet också till den del ärendet gäller en sådan part som inte överklagandet avser. Bestämmelsen är motiverad i synnerhet i de fall då man för alla de

män som kan komma i fråga som barnets far inte har haft tillgång till en rättsgenetisk faderskapsundersökning som på ett tillförlitligt sätt bekräftar eller utesluter faderskapet. Om kravet gällande faderskapet dock har förkastats av den anledningen att en rättsgenetisk faderskapsundersökning har uteslutit möjligheten att mannen kunde vara barnets far, ska ärendet i fråga om den mannen inte längre tas upp till behandling på nytt utan särskilda skäl. Ett särskilt skäl anses vara den situation då det läggs fram en grundad misstanke om att provet tagits på någon annan person eller att proven under hanteringen har bytts ut. Bestämmelsen avviker från den gällande regleringen i det avseendet att domstolen i stället för den tidigare förpliktande bestämmelsen kan överväga, såsom anges i bestämmelsen, om den behandlar ärendet för alla parter del eller inte.

De specialbestämmelser om ändringssökande som ingår i den gällande lagen har inte tagits in i paragrafen, eftersom det inte längre är nödvändigt att avvika från de allmänna bestämmelserna. På överklagande i ärenden som gäller fastställande av faderskap tillämpas de allmänna bestämmelserna i 25 och 30 kap. i rättegångsbalken.

7 kap. Upphävande av faderskap

39 §. *Grunderna för upphävande av faderskap.* I paragrafen anges grunderna för upphävande av faderskap. Enligt den ska faderskapet upphävas, om det med hjälp av en rättsgenetisk faderskapsundersökning eller annars har klarlagts att det inte finns ett sådant förhållande mellan mannen och barnet som avses i 3 § 2 eller 3 mom. Faderskapet ska således upphävas för det första om det har klarlagts att mannen inte har avlat barnet. Med avlande jämställs andra sätt där mannens spermier, bortsett från assisterad befruktning, har använts för att befrukta modern. I dessa situationer är det med andra ord fråga om att upphäva faderskapet på det grunden att barnet inte härstammar från mannen.

Grunden för upphävande av faderskapet kan i dessa fall i första hand bevisas så att parterna genomgår en rättsgenetisk faderskapsundersökning, där mannens fa-

derskap kan uteslutas. Domstolen tillämpar dock fri bevisprövning, vilket innebär att utslutning vid en rättsgenetisk faderskapsundersökning inte är det enda sättet att bevisa saken. Tillräcklig bevisning kan utan en sådan undersökning fås t.ex. i situationer där det på grund av mannens frånvaro är klart att han inte har kunnat avla barnet i fråga under den tid då barnet har avlats. För magistratens del är en rättsgenetisk faderskapsundersökning dock nödvändig för att den i ett sådant fall som avses i 40 § 2 mom. ska kunna upphäva den äkta mannens faderskap genom sitt beslut.

Om modern har fått assisterad befruktning, kan faderskapet upphävas antingen på den grunden att mannen inte har samtyckt till den assisterade befruktningen eller på den grunden att barnet inte har fötts till följd av behandlingen. Om det har krävts ett skriftligt samtycke för att den assisterade befruktningen ska kunna ges, finns uppgifterna om samtycket i ett arkiv hos den som gett behandlingen. Från arkivet ska uppgifterna på begäran överlätas till den som fått behandlingen. I de fall då grunden för talan är att mannens samtycke saknas, kan avgörandet vanligen basera sig på den bevisning som fås på detta sätt. Om det krävs att faderskapet upphävs på den grunden att barnet inte har fötts till följd av den assisterade befruktningen, är bevisningsmöjligheterna beroende av om mannens egna spermier eller donerade spermier har använts vid behandlingen. I det förstnämnda fallet kan tillräcklig bevisning fås, om en rättsgenetisk faderskapsundersökning utesluter fadern. I det senare fallet kan det däremot vara svårt att få bevis för grunden att upphäva faderskapet, eftersom donatorns anonymitet skyddas i lagen om assisterad befruktning. Donatorns identitet kan delges barnet först efter det att han eller hon har fyllt 18 år.

Den föreslagna bestämmelsen motsvarar till sina huvudsakliga principer den gällande lagen. Parternas bevisbördas är enligt förslaget dock inte längre beroende av huruvida barnet är avlat före äktenskapet, under äktenskapet eller medan makarna på grund av särdring bött åtskilda. Det faktum att parförhållandena förändrats och de rättsgenetiska faderskapsundersökningarna utvecklats har

gjort bestämmelserna om bevisbördas både grundade och onödiga.

40 §. Upphävande av faderskap genom beslut av magistraten. I paragrafen uppräknas de situationer då faderskapet kan upphävas genom beslut av magistraten.

Enligt 1 mom. är den äkta mannens faderskap upphävt, när en annan man på det sätt som avses i 18 § har erkänt sitt faderskap och magistraten har fastställt erkännandet. Magistraten ska enligt 26 § fastställa faderskapet på grundval av ett erkännande, om erkännandet har skett i enlighet med 15—22 §, och det inte finns anledning att misstänka att den man som erkänt barnet inte är far till barnet. I samband med fastställandet kontrollerar magistraten också att barnets mor och moderns äkta man har godkänt erkännandet på det sätt som avses i 19 § 1 mom. Om barnet har fyllt 15 år, krävs också barnets godkännande för att faderskapet ska fastställas. När magistraten fastställer ett erkännande, behövs det inget separat beslut om upphävande av faderskap. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

Enligt 2 mom. kan magistraten genom sitt beslut upphäva den äkta mannens faderskap, om barnets mor och den äkta mannen tillsammans på det sätt som avses i 4 § 2 mom. 3 punkten har begärt att barnatillsyningsmannen utreder faderskapet. Enligt nämnda punkt ska de inom sex månader från barnets födelse be barnatillsyningsmannen utreda faderskapet. Det är inte möjligt att upphäva faderskapet genom beslut av magistraten, om rättsgenetiska faderskapsundersökningar inte har gjorts. Om det utifrån de rättsgenetiska faderskapsundersökningar som gjorts i samband med en faderskapsutredning kan konstateras att den äkta mannen inte kan vara barnets far, kan den äkta mannens faderskap på föräldrarnas gemensamma ansökan upphävas genom beslut av magistraten. Ärendet kan avgöras utan att barnet hörs och utan att det förordnas en intressebevakare för barnet, eftersom beslutet baserar sig på ett entydigt konstaterat rättsgenetiskt bevis och inte på en bedömning av barnets bästa från fall till fall.

Behörigheten att upphäva den äkta mannens på faderskapspresumtionen baserade faderskap i de fall då en annan man inte erkänner barnet är en ny behörighet för magistra-

terna. För närvarande kan den äkta mannens faderskap i sådana fall upphävas endast genom domstolsbeslut. Om dock barnets mor och den äkta mannen är överens om saken och man med barnatillsyningsmannens bistånd genom rättsgenetiska faderskapsundersökningar har fått tillförlitlig bevisning om att den äkta mannen inte kan vara barnets far, är det inte ändamålsenligt att föra ärendet till domstol för avgörande.

Bestämmelsen i 2 mom. kan dock tillämpas endast i vissa situationer. Den kan för det första användas endast när makarna inom utsatt tid har bett barnatillsyningsmannen utreda faderskapet och därefter inom ett år från barnets födelse hos magistraten ansökt om att faderskapet ska upphävas. Det beslut som avses i momentet ska alltid basera sig på sådana tillförlitliga rättsgenetiska bevis på att den äkta mannen inte kan vara barnets far som skaffats under övervakade förhållanden. Om modern och den äkta mannen har låtit göra rättsgenetiska faderskapsundersökningar privat utan barnatillsyningsmannens medverkan, bedömer magistraten huruvida tidigare skaffade undersökningsresultat kan användas som grund för beslutet.

Möjligheten att upphäva faderskapet genom beslut av magistraten kan inte heller utnyttjas när modern har fått assisterad befruktning vid den tidpunkt då barnet har avlats. Om barnets mor och hennes äkta man önskar få faderskapet bedömt på den grunden att barnets far inte har gett sitt samtycke till sådan assisterad befruktning som avses i 3 § 3 mom. eller barnet inte har fötts till följd av behandlingen, ska talan om upphävande av faderskap väckas i tingsrätten, som har bättre möjligheter än magistraten att ta ställning till synpunkter i det enskilda fallet i fråga om omständigheterna.

Enligt 3 mom. får de beslut av magistraten som avses i 1 och 2 mom. inte överklagas. I de situationer som avses i såväl 1 som 2 mom. krävs alla parter medverkan för att ärendet ska kunna avgöras i magistraten, och det behövs därför ingen möjlighet att söka ändring. Om dock ett sådant på erkännande baserat faderskap som avses i 1 mom. önskas bli upphävt, kan talan om upphävande av faderskap väckas i domstol i enlighet med bestämmelserna i 7 kap. Ett nytt avgörande i

ärendet förutsätter således inte överklagande av magistratens beslut.

41 §. Upphävande av faderskap på grundval av talan. I paragrafen föreskrivs om de personer som har rätt att väcka talan om upphävande av faderskap och om parterna i ett sådant ärende.

Enligt 1 mom. får talan om upphävande av faderskap väckas i tingsrätten av barnet, av modern eller av den man vars faderskap har konstaterats på grundval av äktenskap eller fastställts genom beslut av magistraten. Bestämmelsen motsvarar nuläget. Om faderskapet har fastställts genom ett lagakraftvunnet domstolsbeslut, är det däremot inte möjligt att väcka talan. För att en tidigare dom ska kunna upphävas krävs att domen återbryts på det sätt som föreskrivs i 31 kap. i rättegångsbalken.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om att talan om upphävande av faderskap förutom av de personer som nämns i 1 mom., på de villkor som anges i bestämmelsen, får väckas också av den man som i stället för den äkta mannen anser sig vara far till det barn som fötts under moderns äktenskap. Om villkoren för mannens talerätt föreslås bli föreskrivet i 42 § 2 mom. Det redogörs närmare för dem i samband med motiveringen till paragrafen. Bestämmelsen är ny.

Enligt 3 mom. ska talan om upphävande av faderskap väckas mot de personer som avses i 1 mom. och som utöver käranden har rätt att väcka talan. Modern ska således väcka talan om upphävande av faderskap förutom mot barnet också mot den man som avses i 1 mom. Barnet ska väcka talan mot både mannen och modern. I en situation då modern till ett minderårigt barn och den man som avses i 1 mom. är eniga i ett ärende som gäller upphävande av faderskap, finns det inga hinder för att de tillsammans väcker talan om upphävande av faderskap mot barnet, förutsatt att varderas talerätt fortfarande är giltig.

I 4 mom. sägs att om en part avlider under den tid rättegången varar, träder rättsinnehavaren i hans eller hennes ställe. Bestämmelsen tillämpas både när en part är svarande och när en part är kärande. Om en part vid sin död har varit kärande i målet, kan rättsin-

nehavarna antingen fortsätta talan eller avskrivna ärendet.

Begreppet rättsinnehavare bestäms enligt 18 kap. 1 § i ärvdabalken, enligt vilken delägare i dödsbo i princip är arvingarna och de universella testamentstagarna samt den efterlevande maken. Om dödsbodelägare inte finns, blir Statskontoret på grund av 5 kap. 1 § i ärvdabalken part.

42 §. Begränsningar i talerätten. I paragrafen föreskrivs om de allmänna begränsningarna i talerätten. Enligt 1 mom. får barnets rätt att väcka talan utövas endast av barnet självt, om det har fyllt 15 år. Bestämmelsen motsvarar gällande rätt och framhäver barnets självbestämmanderätt i ett ärende som rör barnets person. Om ett barn är yngre än 15 år eller har fyllt 15 år men på grund av psykisk störning eller utvecklingsstörning eller av någon annan liknande orsak inte kan förstå sakens betydelse kan det dock förordnas en intressebevakare för barnet för att utöva talerätten, om det med tanke på barnets bästa finns synnerligen vägande skäl till detta.

Barnets bästa kan i vissa situationer kräva att talan väcks redan innan han eller hon fyller 15 år. Enbart den omständigheten att tidsfristen för väckande av talan för de övriga innehavarna av talerätt har löpt ut kan inte vara synnerligen vägande skäl till att förordna en intressebevakare. Utgångspunkten vid tolkningen av bestämmelsen bör vara att barnet självt i allmänhet ska få överväga saken efter att han eller hon uppnått den ålder som krävs. T.ex. i sådana situationer då det inte uppstått något socialt förhållande mellan barnet och den juridiska fadern, kan det dock vara förenligt med barnets bästa att ett ärende som gäller upphävande av faderskap prövas redan innan barnet har fyllt 15 år. Så kan vara fallet i synnerhet när barnets biologiska far och barnet redan har en nära och för barnet viktig relation och upphävande av faderskapet öppnar en möjlighet att fastställa faderskapsförhållandet juridiskt sett. En motsvarande situation kan bli aktuell om barnet redan har fyllt 15 år, men på grund av psykisk störning eller utvecklingsstörning eller av någon annan motsvarande orsak inte kan förstå sakens betydelse och ta initiativ i sin egen sak. Såsom ordalydelsen i momentet

anger, ska förekomsten av synnerligen vägande skäl prövas i samband med att en intressebevakare förordnas.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om under vilka förutsättningar den man som anser sig vara far till ett barn som fötts under moderns äktenskap ska ha rätt att väcka talan för upphävande av den äkta mannens faderskap. Den föreslagna talerätten för den s.k. andra mannen gäller endast upphävande av faderskapet i fråga om barn som fötts under moderns äktenskap, dvs. situationer då faderskapet har konstaterats på grundval av faderskapspresumtionen till följd av äktenskapet. Den andra mannens talerätt sträcker sig inte till situationer där magistraten har fastställt faderskapet på grundval av ett erkännande. Ett faderskap som fastställt på grundval av ett erkännande har utretts redan en gång. Ett erkännande förutsätter aktiv medverkan också av den som gör erkännandet.

I bestämmelsen förutsätts att alla de förutsättningar som uppräknas i momentet uppfylls samtidigt. Enligt 1 punkten ska barnets mor och hennes äkta man ha levt åtskilda vid tiden för barnets födelse. Att leva åtskilda förutsätter inte nödvändigtvis t.ex. att en flyttningsanmälan görs, utan det är tillräckligt att samlivet de facto upphört, vilket tar sig uttryck i att modern och den äkta mannen lever åtskilda.

Enligt 2 mom. ska den man som är kärande för sin del ha sammanbott med barnets mor vid tiden för barnets födelse och deltagit i vården av barnet eller så ska han annars kunna visa att det mellan honom och barnet har uppstått ett förhållande jämförbart med ett familjeförhållande. Uppkomsten av ett förhållande jämförbart med ett familjeförhållande förutsätter således inte nödvändigtvis sammanboende, utan beroende på omständigheterna kan det uppkomma också på annat sätt. Förhållandet ska dock vara äkta och betydelsefullt med tanke på barnets liv.

Enligt 3 punkten ska domstolen utöver de förutsättningar som uppräknas i 1 och 2 mom. bedöma att det ur ett helhetsperspektiv och på basis av det material som domstolen har till sitt förfogande är förenligt med barnets bästa att talan väcks.

Talerätt för den andra mannen syftar till att ge barnets biologiska far en möjlighet att få

skydd för familjelivet i sådana fall då den inbördes kontakten i den familj som bildas av barnets mor och hennes äkta man har söndrats. Bakgrunden till den föreslagna ändringen är missförhållandet att barnets biologiska och sociala fars möjlighet att få sitt faderskap fastställt i situationer där samlivet mellan modern och den äkta mannen de facto har upphört, men äktenskapet fortfarande är i kraft, enligt den gällande lagen är beroende av såväl moderns som den äkta mannens godkännande.

Enligt 3 mom. har den äkta mannen eller den man som har erkänt sitt faderskap inte rätt att väcka talan om upphävande av sitt faderskap om han, sedan han fått veta att någon annan man har haft samlag med modern eller någon annan mans spermier har använts för befruktning av modern under den tid då barnet har avlats, efter barnets födelse skriftligen meddelat att barnet är hans. Bestämmelsen motsvarar materiellt nuläget, med vissa språkliga ändringar. Syftet med bestämmelsen är att skydda ett etablerat familjeliv och familjemedlemmarnas förtroende för tidigare skapade familjeförhållanden. Meddelandet kan göras genom att det upprättas en handling om detta eller vidtas en åtgärd vars syfte är detsamma, såsom att erkänna barnet med beaktande av möjligheten att en annan man är barnets far. Ett ensidigt meddelande är bindande endast för den man som lämnat meddelandet och begränsar inte övriga parter talerätt. Enligt samma moment har inte heller modern rätt att väcka talan om upphävande av faderskap, om hon skriftligen har godkänt meddelandet. Godkännandet kan ske antingen i samma handling eller i en separat handling. Bestämmelsen är ny. Bestämmelsen om moderns godkännande är motiverad av samma skäl som anges ovan i fråga om mannens skriftliga meddelande.

43 §. Dödsfalls inverkan på rätten att väcka talan och på svarandens utövande av talan. I paragrafen finns bestämmelser om talerätt i sådana situationer då talan om upphävande av faderskap inte har väckts före en parts död. En bestämmelse om hur en anhängig talan fortsätts efter det att en part avlidit finns i 41 § 4 mom.

Enligt 1 mom. kan talan om upphävande av faderskap inte väckas, om barnet har avlidit.

En utredning av barnets rätta släktskapsförhållande är inte längre av betydelse för barnets bästa efter dess död. I detta avseende motsvarar bestämmelsen nuläget. Bestämmelsen begränsar däremot inte barnets talerätt i en situation då såväl barnets mor som den man som har talerätt har avlidit. För närvarande finns det ingen talerätt i en sådan situation. Begränsningen har vid beredningen av den gällande lagen om faderskap motiverats med att det kan vara svårt att skaffa bevis, om barnets båda juridiska föräldrar har avlidit. Efter det att rättsgenetiska faderskapsundersökningar införts är motiveringen inte längre relevant, eftersom det ofta är möjligt att få prov för undersökningar trots föräldrarnas död, antingen vävnadsprov som tidigare tagits på dem eller prov av deras nära släktingar.

Enligt 2 mom. kan talan om upphävande av faderskap inte väckas för en sådan i 41 § avsedd parts räkning som har avlidit. Rätten att väcka talan om upphävande av faderskap ska anses vara av sådan personlig karaktär, att det inte skulle vara på sin plats att överföra talerätten till innehavarens rättsinnehavare. Moderns passivitet kan t.ex. vara ett uttryck för att hon inte vill rubba barnets släktställning. Det skulle vara omotiverat att lämna detta obeaktat och ge moderns rättsinnehavare talerätt. En parts rättsinnehavare kan dock fortsätta en talan som parten väckt medan han eller hon levde, såsom föreskrivs i 41 § 4 mom. Bestämmelsen skapar klarhet i nuläget. Samma resultat har man kommit fram till tolkningsvägen i gällande rätt. Det föreslås dock att det i fråga om mannens arvingar föreskrivs om ett undantag från regeln att rättsinnehavarna inte kan väcka talan för en avliden parts räkning. Enligt det har en avliden mans maka och arvingar i vissa fall rätt att väcka talan om upphävande av faderskap. En bestämmelse om förutsättningarna för talerätt och om fristen för väckande av talan finns i 44 § 3 mom. i den föreslagna lagen.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse om utövande av svarandens talan i sådana fall då den man som enligt 41 § 3 mom. borde vara svarande har avlidit. Mannens rättsinnehavare ska då stämmas in såsom svarande. Om ett barn är svarande, räknas barnet inte som rättsinnehavare. Till rättsinnehavarna kan det

då höra personer som efter barnet är mannens närmaste arvingar. Om barnets mor har avlidit, instäms hennes rättsinnehavare inte in såsom svarande i ett ärende som gäller upphävande av faderskap, eftersom ett upphävande av faderskapet inte har några effekter på deras rättsliga ställning.

44 §. Frist för väckande av talan. I paragrafen föreskrivs om de frister som gäller för väckande av talan om upphävande av faderskap. Enligt 1 mom. ska modern, den man som avses i 42 § 2 mom. och den man vars faderskap har konstaterats på grundval av äktenskap väcka talan inom två år från barnets födelse. Om en mans faderskap har fastställts på grundval av erkännande, beräknas tiden för väckande av talan för denna man och modern dock från det datum då faderskapet fastställts genom erkännande. En två års frist ingår också i den gällande lagen och är fortfarande motiverad, eftersom tvister som gäller föräldraskapet, med tanke på barnets bästa, bör få en lösning så snart som möjligt efter barnets födelse. Det har däremot inte angetts någon frist för barnets egen talerätt. Också i detta avseende motsvarar bestämmelsen nuläget.

I 2 mom. sägs att om modern, den äkta mannen, den man som erkänt sitt faderskap eller den man som anser sig vara barnets far har haft laga förfall eller anför något annat synnerligen vägande skäl till att talan inte har väckts tidigare, kan han eller hon väcka talan två år efter fristens utgång. Om laga förfall föreskrivs i 12 kap. 28 § i rättegångsbalken. I fråga om annat vägande skäl finns högsta domstolens praxis (HD 1978—II—148). Ett exempel på vägande skäl är en situation då mannen först efter tidsfristens utgång får reda på omständigheter som ger honom anledning att tvivla på sitt faderskap. De tolkningar som tillämpats under den gällande lagens tid behövs inte ändras. Tidigare praxis kan också i framtiden användas som hjälp vid tolkningen av begreppet vägande skäl. Talan ska väckas omedelbart när det inte längre finns något skäl att avstå från att väcka talan. Ett sådant krav på att handla omedelbart tillämpas redan för närvarande i rättspraxis.

En bedömning av de grunder som ger rätt att väcka talan kan kräva att parterna hörs och annan bevisning. Huruvida talerätt före-

ligger avgörs när talan om upphävande av faderskap behandlas. Bestämmelsen motsvarar nuläget med undantag för den andra mannens talerätt. Den bestämmelsen är ny.

I 3 mom. sägs att om den äkta mannen eller den man som har erkänt sitt faderskap har avlidit utan att ha förlorat sin talerätt, har den efterlevande maken samt var och en som vid sidan av barnet eller efter barnet är mannens närmaste arvinge rätt att väcka talan inom ett år från mannens död eller, om mannen skulle ha haft längre tid till sitt förfogande, inom den tiden. Maken och varje arvinge har självständig talerätt. Möjligheten att väcka talan är således inte beroende av hur de övriga arvingarna ställer sig till utövandet av talerätten. Makans och arvingarnas talerätt förutsätter att mannen vid sin död skulle ha kunnat väcka talan på basis av antingen 44 § 1 eller 2 mom. Om den äkta maken eller den man som erkänt sitt faderskap medan han levde på det sätt som avses i 42 § 3 mom. meddelat att barnet är hans, har också hans arvingar förlorat talerätten oberoende av fristen.

Med arvinge avses arvlåtarens släkting eller make som med stöd är lag är berättigad till arv efter den avlidne. En person som är universell testamentstagare är dödsbodeläggare, men inte sådan arvinge som avses i bestämmelsen. Till denna del motsvarar förslaget den gällande regleringen. Universella testamentstagare har inte getts talerätt, eftersom man velat undvika sådana situationer då en universell testamentstagare för talan, även om mannens arvingar, som varit vana att betrakta barnet som sitt syskon eller annars som sin släkting, inte önskar någon ändring i situationen.

Enligt den gällande lagstiftningen har mannens maka och arvingar inte gått förlustig sin talan förrän ett år förflutit från den tidpunkt då anspråk som grundar sig på att mannen är fader till barnet framställts mot dem, om mannen inte varaktigt sammanbott med barnet. Ingen sådan bestämmelse har tagits in i den föreslagna lagen. Enligt 3 mom. förutsätter talerätt för maken eller arvingarna att mannen vid sitt frånfälle hade kunnat väcka talan. Enbart den omständigheten att mannen inte har sammanbott med sitt barn är i dagens samhälle inte ett tillräckligt skäl för att avvika från denna utgångspunkt. Barnets

existens kan komma som en överraskning för maken och de övriga arvingarna efter mannens död, men om inte mannen själv medan han levde har bestridit sitt faderskap och hans tid för väckande av talan redan har löpt ut, är enbart det faktum att en ny arvinge överraskande dyker upp inte en sådan omständighet som skulle ge anledning att tillåta att faderskapet bestrids eventuellt flera år efter det att den normala tiden för väckande av talan har upphört. Det finns inte längre grund för en sådan specialbestämmelse. I övrigt motsvarar bestämmelsen nuläget.

45 §. Hörande av en utomstående man. I paragrafen föreskrivs om hörande av en annan man än en sådan som är part i rättegången i ett faderskapsärende.

Om de omständigheter som framkommit vid en rättegång som gäller upphävande av faderskap ger anledning att anta att en viss man, som inte är part, är far till barnet, kan domstolen ge honom tillfälle att bli hörd. Bestämmelsen innebär en ändring av nuläget i det avseendet att domstolen har getts prövningsrätt huruvida mannen i fråga behöver höras.

Behovet att höra en utomstående man är mindre nu än då den gällande lagen stiftades, eftersom den äkta mannen eller den man som erkänt sitt faderskap efter det att rättsgenetiska faderskapsundersökningar införts inte längre behöver lägga fram en utredning om en annan mans faderskap, utan som bevis räcker en utredning om att den äkta mannen eller den som erkänt barnet inte själv är barnets far. Med hjälp av en rättsgenetisk faderskapsundersökning kan han visa detta på ett giltigt sätt också utan att en annan man hörs.

I de fall där rättsgenetiska faderskapsundersökningar inte kan användas, kan å andra sidan hörandet av en utomstående man och den rättsgenetiska bevisning gällande faderskapet som eventuellt fås med hans hjälp vara ett sätt att utreda att den äkta mannen eller den man som erkänt faderskapet inte är barnets far. Denna möjlighet behövs t.ex. när modern för talan om upphävande av faderskap mot sin äkta man i en situation då den äkta mannen är försvunnen. Med hjälp av ett DNA-test av en utomstående man är det möjligt att visa att den utomstående man-

nen är barnets far. Den äkta mannens faderskap kan då upphävas på den grunden att den äkta mannen inte kan vara barnets far.

46 §. Behörig domstol. I paragrafen finns en hänvisning till 10 kap. i rättegångsbalken där det föreskrivs om behörig domstol i ett ärende som gäller upphävande av faderskap. Enligt 10 kap. 12 § i rättegångsbalken prövas ett ärende som gäller upphävande av faderskap av den tingsrätt inom vars domkrets barnet har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort. Om subsidiära forum föreskrivs i 18 § i samma kapitel. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

47 §. Rättegångsförfarandet. Enligt paragrafen ska 33 och 37 § tillämpas vid en rättegång om upphävande av faderskap. Dessa hänvisningar visar att stämning också i ett ärende som gäller upphävande av faderskap kan delges genom kungörelse med iakttagande av de principer som nämns i 33 §. Också vid anskaffning av bevis tillämpas i tillämpliga delar rättsnormerna i 37 §. Bestämmelsen motsvarar nuläget.

8 kap. **Bestämmelser som hör till den internationella privaträttens område**

De bestämmelser som hör till den internationella privaträttens område motsvarar bestämmelserna i gällande 7 kap., som fogats till lagen genom lag 1016/2009. Detaljmotiveringen till dem finns i propositionen RP 104/2009 (s. 17—22) och i lagutskottets utlåtande (LaUB 14/2009, s 2—3) som ledde till stiftandet av lagen 1016/2009. I denna proposition föreslås dock att bestämmelserna i 49 § om finska myndigheters internationella behörighet ändras så att 2 mom. ändras och ett nytt 3 mom. läggs till paragrafen.

49 §. Finska myndigheters internationella behörighet. Ändringen av 2 mom. innebär att den särskilda behörighet som bygger på bopättnings- eller vistelseorten för den man som erkänner barnet endast gäller situationer då barnet redan är fött. Ett barn kan således inte erkännas i Finland före barnets födelse, om inte barnets mor och mannen har fått i 16 § avsedda rådgivningsbyråttjänster under graviditeten i Finland. En avgränsning behövs, eftersom det i allmänhet är lagen i den stat där

barnet föds som tillämpas på bestämmande av faderskap, och inte lagen i den stat där den man som erkänner barnet är bosatt. Om det var möjligt att erkänna barnet före barnets födelse i Finland på basis av mannens bosättningsort trots att barnets mor bor i en annan stat, skulle detta kunna leda till en konflikt mellan de två staternas lagar. Parterna skulle kunna leva i den felaktiga tron att det ärende som gäller fastställande av faderskap är slutbehandlat, även om den stat där barnet är fött inte erkänner den utsaga om erkännande som har avgetts i Finland före barnets födelse. Det är ändamålsenligt att faderskapet i första hand fastställs i den stat där modern och barnet är bosatta. Om detta inte är möjligt, ska de finska myndigheterna enligt förslaget vara behöriga att behandla ett ärende som gäller utredande och erkännande av faderskap på basis av mannens bosättnings- eller vistelseanknytning, men först efter barnets födelse.

I 3 mom. utesluts möjligheten att utreda faderskapet i enlighet med 2 kap. i Finland i de fall då de finska myndigheternas allmänna (inklusive domstolens) behörighet baserar sig enbart på en anknytning som gäller svarandens bosättningsort, vistelseort eller det land där denne är asylsökande. Bestämmelsen behövs, eftersom det är ytterst svårt att göra en faderskapsutredning om barnet inte bor i Finland och svaranden är ovillig att erkänna barnet. Det är på sin plats att faderskapsutredningen då görs av myndigheterna på barnets bosättnings- eller vistelseort och inte av myndigheterna på svarandens bosättningsort.

9 kap. Särskilda bestämmelser

56 §. *Begränsning av barnets självbestämmanderätt.* I paragrafen finns en bestämmelse om att självbestämmanderätten för ett barn som har fyllt 15 år begränsas, om barnet inte kan förstå sakens betydelse på grund av psykisk störning eller utvecklingsstörning eller av någon annan motsvarande orsak. Huvudregeln är att en minderårig som har fyllt 15 år är tillräckligt mogen att förstå innebörden av de åtgärder som siktar på att fastställa föräldraskapsförhållandet och fatta beslut som gäller detta. Om barnet dock har konstaterats ha t.ex. en psykisk störning eller utvecklings-

störning som begränsar barnets förmåga att uppfatta verkningarna av de åtgärder som gäller fastställande av föräldraskapet på ett så betydande sätt att barnet inte kan anses förstå sakens betydelse, ska vissa paragrafer som gäller barnets självbestämmanderätt enligt bestämmelsen inte tillämpas.

Tillämpningsbegränsningarna gäller 11 § om nedläggande av faderskapsutredning, 19 § om godkännande av erkännande av faderskap samt 30 § om begränsningar i talerätten i fråga om fastställande av faderskap. I dessa situationer kan omständigheterna att barnet motsätter sig hindra fastställandet av faderskapet, vilket allmänt taget kan anses vara ett resultat som inte är förenligt med barnets bästa. Lagens 14 § har lämnats utanför bestämmelsens tillämpningsområde, för att barnet om han eller hon så vill kan bestrida barnatillsyningsmannens bedömning av barnets förmåga att förstå och söka ändring i barnatillsyningsmannens beslut om en faderskapsutredning så som föreskrivs i förvaltningslagen.

57 §. *Avgivande av osann utsaga i ett faderskapsärende.* I paragrafen finns bestämmelser om att det är straffbart att avge en osann utsaga till myndigheterna i samband med ett faderskapsärende.

I 1 mom. föreskrivs att om modern i samband med ett faderskapsärende uppsåtligt avger osann utsaga till myndigheterna och detta bidrar till att faderskapet fastställs oriktigt, ska hon dömas till böter. För att utsagan ska vara straffbar ska den avges till den mottagande myndigheten i samband med en faderskapsutredning, under hörande som sker på grund av ett erkännande eller i samband med godkännande av ett erkännande. Utsagan måste inte vara skriftlig för att vara straffbar. Ett villkor för straffbarhet är dock att den oriktiga uppgiften har lämnats uppsåtligt. Den som avger utsagan ska med andra ord ha vetat att den uppgift som lämnats är felaktig och att detta kan bidra till att faderskapet fastställs. Att hemlighålla uppgifter, t.ex. att låta bli att berätta att modern vid den tid då barnet avlades hade också andra partner, är däremot inte nog för att rekvisitet ska uppfyllas. Om barnatillsyningsmannen däremot ställer en direkt fråga och modern i strid med sanningen förnekar förekomsten av

andra partner, lämnar hon felaktiga uppgifter och kan på så sätt göra sig skyldig till en straffbar gärning.

Syftet med straffbestämmelsen är att barnatillsyningsmannen ska kunna basera sitt handlande på riktig information, vilket är en förutsättning för att faderskapet ska kunna utredas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt.

För att lämnande av felaktiga uppgifter ska vara straffbart, bör det för sin del leda till att faderskapet fastställs oriktigt. Om det vid rättsgenetiska faderskapsundersökningar kommer fram att den man som modern uppgett inte kan vara barnets biologiska far, och faderskapet av denna anledning inte fastställs, uppfylls inte förutsättningarna för straffbarhet i denna bestämmelse. Kravet gällande ett juridiskt fastställt faderskap ger modern en möjlighet att korrigera en tidigare lämnad felaktig uppgift innan faderskapet fastställs.

I 2 mom. har straffbestämmelsen utsträckt till en man som i samband med en faderskapsutredning eller när han erkänner sitt faderskap eller godkänner ett erkännande faderskap har lämnat felaktiga uppgifter med de påföljder som nämns ovan i 1 mom. Också i fråga om mannen måste den felaktiga uppgiften ha lämnats uppsåtligt för att handlingen ska vara straffbar. Lämnande av felaktiga uppgifter bör också här bidra till att faderskapet fastställs felaktigt. Det är också en straffbar handling om mannen erkänner faderskapet, även om han vet att han inte kan vara barnets far, om faderskapet till följd av det fastställs. Däremot är det inte straffbart att erkänna faderskapet i en situation då den som erkänner faderskapet vet att också en annan man kan komma i fråga som far till barnet. Det är ju då inte fråga om en situation då mannen skulle veta att faderskapet är omöjligt och att den uppgift han ger om sitt faderskap således är felaktig.

Den föreslagna straffbestämmelsen är sekundär, om strängare straff för gärningen förskrivs någon annanstans i lag. I strafflagen har bl.a. registeranteckningsbrott (SL 16:7) och ingivande av osant intyg till myndighet (SL16:8) belagts med straff. Att avge osann utsaga om faderskap kan också uppfylla rekvisitet för bedrägeri, om gärningen har orsakat ekonomisk skada (SL 36:1). Det straff

som döms ut för vart och ett av de nämnda brotten kan högst vara fängelse. Om gärningen uppfyller rekvisitet för de ovannämnda brottsbeteckningarna, tillämpas inte den nu föreslagna straffbestämmelsen.

Också i den gällande lagen om faderskap har avgivande av osann utsaga vid faderskapsutredning straffbelagts. Jämfört med det är den föreslagna straffbestämmelsen snävare, eftersom den endast täcker aktivt ljugande för myndigheten, men inte förtigande av omständigheter som hänför sig till saken. Å andra sidan är den mer vidsträckt, eftersom dess tillämpningsområde förutom faderskapsutredning också täcker erkännande av faderskap och det godkännande som är en förutsättning för erkännande. Dessutom föreslås att straffbestämmelsen förutom en utsaga av modern också ska täcka en utsaga av en man som deltar i utredandet av faderskapsfrågan. En man som erkänner sitt faderskap och vet att han inte kan vara barnets far, kan således göra sig skyldig till avgivande av osann utsaga på samma sätt som modern, som godkänner erkännandet trots att hon är medveten om samma omständighet. Avsikten med de föreslagna ändringarna är inte att ingripa i under vilka förutsättningar handlingen är straffbar med stöd av övriga straffbestämmelser.

58 §. Skyndsam behandling. I paragrafen föreskrivs att ärenden som gäller utredande, fastställande och upphävande av faderskap ska behandlas skyndsamt. Barnets bästa förutsätter att frågor som gäller hans eller hennes släktställning blir utredda så snabbt som möjligt. I bestämmelsen specificeras inte separat hos vilka myndigheter ärendet behandlas. Bestämmelsen lämpar sig således för alla myndigheter som behandlar utredande, fastställande eller upphävande av faderskap. I praktiken gäller kravet på skyndsamt behandling social- och hälsoväsendet i kommunerna, magistraterna och domstolarna.

59 §. Handräckning. Paragrafen innehåller en bestämmelse om barnatillsyningsmannens skyldighet att ge handräckning. Motsvarande bestämmelsen finns för närvarande i förordningen om fastställande och upphävande av faderskap samt om underhåll för barn (673/1976). Enligt 121 § 2 mom. i grundlagen ska bestämmelser om uppgifter som

åläggs kommunerna utfärdas genom lag. En bestämmelse som gäller detta har därför tagits in i lagen. Innehållsmässigt motsvarar bestämmelsen nuläget.

60 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. I 1 mom. finns ett bemyndigande enligt vilket det genom förordning av statsrådet vid behov utfärdas närmare bestämmelser om anmälan om barnets födelse, lämnande av en medicinsk utredning och om den ersättning som ska betalas för den, magistratens tillvägagångssätt när faderskapet har fastställts eller upphävts genom beslut av magistraten samt vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten. Ett nytt bemyndigande att utfärda förordning behövs, eftersom den gällande lagen angående införande av lagen om faderskap föreslås bli upphävd.

I 2 mom. finns det dessutom ett bemyndigande att utfärda en förordning av justitieministeriet med bestämmelser om vilka blanketter som ska användas i faderskapsfrågor. Enligt den gällande förordningen om fastställande och upphävande av faderskap samt om underhåll för barn fastställs formulären för de blanketter som behövs av justitieministeriet. Enligt den föreslagna bestämmelsen fastställs formulären av Institutet för hälsa och välfärd. Detta är befogat eftersom institutet med stöd av 2 § 1 mom. 2 punkten i lagen om Institutet för hälsa och välfärd (668/2008) ska styra verksamheten inom social- och hälsovården och det är befogat att det till denna styrningsuppgift också hör att ansvara för beredningen av de blanketter som nära anknyter till den praktiska verksamheten.

10 kap. **Ikraftträdande**

61 §. Ikraftträdande. I 1 mom. finns en ikraftträdandebestämmelse i två steg. Avsikten är att största delen av bestämmelserna i lagen ska träda i kraft omkring ett år efter det att lagen har antagits och blivit stadfäst. På grund av de föreslagna organisatoriska ändringarna måste det reserveras tillräckligt med tid för verkställigheten av lagen, likaså för utbildning, information och skapande och styrning av ny praxis. Dessutom bör det göras en uppdatering av de blanketter som används och skapas behövliga nya blankettmal-

lar för de behov som den föreslagna faderskapslagen ger upphov till.

En motivering som gäller verkställighetsåtgärderna lämpar sig dock inte i bestämmelserna om talerätt och arvsrätt för de barn som fötts utom äktenskapet före ikraftträdandet av den gällande lagen om faderskap. Det rättsliga läge som gäller dessa situationer är oklart och det finns ett uppenbart behov att snabbt skapa klarhet i det. Det föreslås därför att lagens 65 § 1 och 2 mom. och 67 § till skillnad från de övriga bestämmelserna i lagen ska träda i kraft så snart som möjligt.

Genom bestämmelsen i 2 mom. upphävs den gällande lagen om faderskap och lagen angående införande av lagen om faderskap. För att undvika sammanblandning används uttrycket den lag som upphävs som hänvisning till den gällande lagen.

62 §. Tillämpning av lagen. I paragrafen finns en huvudregel om lagens tidsmässiga tillämpningsområde. Den föreslagna lagen ska i allmänhet tillämpas också när barnet har fötts före ikraftträdandet av lagen. Det saknar vanligen betydelse hur gammalt barnet är. I vissa situationer finns det dock behov att avvika från denna huvudregel. Bestämmelserna om undantag finns nedan i detta kapitel.

63 §. Faderskapsutredning. I paragrafen finns bestämmelser om de situationer då en faderskapsutredning pågår när denna lag träder i kraft. Huruvida denna lag eller den tidigare lagen ska tillämpas på faderskapsutredningen är enligt paragrafens 1 mom. beroende av om en sådan överläggning som avses i 7 § i den gällande lagen om faderskap har hållits före ikraftträdandet av denna lag. Om så har skett, ska den tidigare lagen tillämpas. Detta innebär bl.a. att barnatillsyningsmannen inte får fortsätta en faderskapsutredning, om modern i enlighet med 8 § 2 mom. i den gällande lagen om faderskap skriftligen har meddelat barnatillsyningsmannen att hon motsätter sig faderskapsutredningen. Huruvida meddelandet om att modern motsätter sig lämnas före ikraftträdandet av denna lag eller senare saknar betydelse.

I ovan avsedda situationer ska faderskapsutredningen dock inte helt omfattas av den tidigare lagens tillämpningsområde, utan då ska emellertid tillämpas vad som föreskrivs i

11 § 2 mom. 1 och 2 punkten. Detta innebär att en barnatillsyningsman som lägger ned en faderskapsutredning på det grunder som nämns i bestämmelserna, ska fatta beslut om det. Vikten av ett beslut ligger i att den man som anser sig vara barnets far efter detta kan väcka talan om fastställande av faderskap i enlighet med 29 § 2 mom.

I 2 mom. finns en bestämmelse om vilken ställning den man som anser sig vara barnets far har i situationer då modern i samband med en sådan faderskapsutredning som avses i 1 mom. motsätter sig faderskapsutredningen. Enligt den kan faderskapsutredning på mannens begäran fortsättas, även om mannen inte har erkänt sitt faderskap. Bestämmelsen i 8 § 3 mom. i den gällande lagen om faderskap ska med andra ord inte tillämpas till denna del, utan mannens ställning föreslås vara densamma som enligt den föreslagna nya lagen.

64 §. Erkännande av faderskap. I paragrafen finns en bestämmelse om vilken lag som ska tillämpas i magistraten på godkännande av erkännande i de fall då mannen har erkänt faderskapet före ikraftträdande av denna lag. I dessa fall ska den tidigare lagen tillämpas. Ett undantag utgör dock hörande som ska ordnas på grund av ett erkännande. På hörandet kan ett förfarande enligt den föreslagna lagen tillämpas. Hörandet ska alltså kunna ske också skriftligt, om det blir aktuellt i en situation då denna lag redan har trätt i kraft. Om ett erkännande av faderskap har skett efter ikraftträdandet av denna lag, ska bestämmelserna i denna lag tillämpas oberoende av om denna lag eller den tidigare lagen ska tillämpas på faderskapsutredningen.

65 §. Talan om fastställande av faderskap. Paragrafens 1 mom. gäller en talan om fastställande av faderskap som är anhängig när denna lag eller detta moment träder i kraft. På behandlingen av talan i domstol tillämpas då de bestämmelser som gällde när 1 mom. trädde i kraft. Särskilda hänvisningar till lagen och 1 mom. behövs, eftersom det föreslås att 65 § 1 och 2 mom. och 67 § ska träda i kraft tidigare än lagen i övrigt. På en talan som är anhängig då tillämpas i princip den tidigare lagen om faderskap och lagen angående införande av lagen om faderskap. Det föreslås dock att det görs ett undantag från

detta i fråga om 7 § 2 mom. i lagen angående lagen om införande av lagen om faderskap. I nämnda paragraf finns en bestämmelse om tidsfrist för väckande av talan i de fall då barnet har fötts före ikraftträdandet av den gällande lagen om faderskap, med andra ord före den 1 oktober 1976. Enligt förslaget ska denna bestämmelse inte längre tillämpas. Att fristen för väckande av talan har löpt ut när ärendet blir anhängigt hindrar således inte att talan bifalls. Bestämmelser om barnets arvsrätt i dessa fall finns dock i 67 § i förslaget. En redogörelse för den föreslagna lösningen finns i den allmänna motiveringen till lagförslaget.

Paragrafens 2 mom. gäller fall där domstolen före ikraftträdandet av momentet med stöd av 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap låtit bli att fastställa faderskapet. Enligt den föreslagna bestämmelsen hindrar ett sådant beslut inte att en ny talan om fastställande av faderskap väcks. Bestämmelsen ska tillämpas om en talan om fastställande av faderskap som väckts på nytt är anhängig när momentet träder i kraft eller om den blir anhängig efter det att momentet redan har trätt i kraft.

Bestämmelsen hänger samman med förslaget att utsträcka möjligheten att anhängiggöra en talan om fastställande av faderskap också till dem för vilka fristen för väckande av talan enligt ovannämnda lagrum har löpt ut. Bestämmelsen behövs för att de som redan tidigare genom talan försökt få faderskapet fastställt, men vars talan förkastats eller lämnats utan prövning på grund av att fristen gått ut eller mannen avlidit, inte ska särbehandlas. Ett lagakraftvunnet domstolsbeslut har i normala fall rättskraftsverkan och ett tidigare beslut ska därför återbrytas innan en ny talan kan anhängiggöras. Med stöd av den föreslagna bestämmelsen behövs detta dock inte. Detta är vanligen inte heller möjligt, eftersom ett förkastande av talan, som baserat sig på den tidsfrist som anges i lagen, i allmänhet inte kan vara felaktigt på ett sådant sätt att det skulle vara möjligt att ingripa i det genom extraordinärt ändrings sökande. Förslaget är ett sätt att undvika att ärendet behandlas i onödan via extraordinärt ändrings sökande.

Den föreslagna bestämmelsen gäller endast fall där faderskapet inte har fastställts med stöd av 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap. Den ger inte rätt att på nytt väcka talan om fastställande av faderskap i andra fall. Huruvida förkastandet har haft nämnda orsaker, framgår vanligen av domskälen.

I 3 mom. finns en bestämmelse som begränsar barnatillsyningsmannens rätt att föra barnets talan för fastställande av faderskap i fall där den tidigare lagen ska tillämpas på en faderskapsutredning. Enligt den föreslagna bestämmelsen saknar barnatillsyningsmannen talerätt, om barnet inte har fyllt 15 år och modern motsätter sig faderskapsutredningen på det sätt som anges i 8 § 2 mom. i den lag som upphävs. Bestämmelsen hänför sig till de övergångsbestämmelser som gäller moderns rätt att motsätta sig. Det föreslås att moderns rätt att hindra en faderskapsutredning ska frångås i denna lag. På en faderskapsutredning tillämpas enligt 63 § i den föreslagna lagen dock den tidigare lagen, om en sådan överläggning om faderskapsutredning som avses i 7 § i lagen om faderskap har hållits före ikraftträdandet av denna lag. I dessa fall har modern således fortfarande rätt att motsätta sig. Det är därför befogat att i dessa fall fortfarande hålla kvar den begränsning av barnatillsyningsmannens talerätt som hänför sig till rätten att motsätta sig och om vilken för närvarande föreskrivs i 25 § i lagen om faderskap.

Att modern motsätter sig är däremot inte betydelsefullt, om barnet har fyllt 15 år. I dessa fall får barnatillsyningsmannen enligt 31 § föra ett minderårigt barns talan, om inte barnet motsätter sig att faderskapet fastställs.

66 §. Upphävande av faderskap. Om en talan om upphävande av faderskap blir anhängig efter ikraftträdandet av denna lag, säger huvudregeln i 62 § att bestämmelserna i denna lag i allmänhet ska tillämpas på den. Det behöver dock göras vissa undantag från detta, om vilka föreskrivs i denna paragraf.

Paragrafens 1 mom. gäller upphävande av faderskap i sådana fall då barnet är fött före den 1 oktober 1976. Modern kan i dessa fall inte väcka talan om upphävande av faderskap. En motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 10 § i lagen angående infö-

rande av lagen om faderskap. Det föreslås att den bevaras, eftersom det inte finns något skäl att utvidga talerätten i dessa situationer. Barnet är i dessa fall 38 år eller äldre. Med beaktande av detta är bestämmelsen av mycket liten praktisk betydelse. Om man med avvikelser från förslaget föreskrev att denna lag ska tillämpas på moderns talerätt, skulle talerätten i praktiken nästan alltid vara preskriberad.

Paragrafens 2 mom. gäller upphävande av faderskap på talan av någon annan än modern, barnet eller den man som konstaterats eller fastställts vara barnets far. Enligt den ska bestämmelserna i den föreslagna lagens 41 § 2 mom. och 42 § 2 mom., där det föreskrivs om denna möjlighet, inte tillämpas, om barnet har fötts före ikraftträdandet av denna lag. Den föreslagna bestämmelsen behövs av rättssäkerhetsskäl. Enligt den gällande lagen om faderskap har familjemedlemmar kunnat lita på att barnens släktställning inte bestrids av personer utanför familjen. Detta förtroende behöver skyddas så att det inte föreskrivs om retroaktiv tillämpning av denna lags 41 § 2 mom. och 42 § 2 mom.

Paragrafens 3 mom. gäller en talan om upphävande av faderskap som är anhängig när denna lag träder i kraft. På en sådan ska den tidigare lagen tillämpas. Talan ska dock inte kunna lämnas utan prövning på den grunden att såväl modern som mannen har avlidit. På denna fråga ska således den föreslagna lagen tillämpas, där det inte finns någon begränsning av talan på grund av bådas död.

67 §. Barnets arvsrätt i vissa fall. I paragrafen finns bestämmelser om barnets arvsrätt i slakten på faderns sida om barnet är fött före den 1 oktober 1976 och faderskapet fastställs genom talan. Det är med andra ord fråga om fall där talerätten enligt den gällande lagen preskriberades den 1 oktober 1981.

Paragrafens 1 mom. gäller situationer då barnet är fött före den 1 oktober 1976 och faderskapet fastställts av domstol efter det att 67 § trätt i kraft. Enligt bestämmelsen har barnet ingen arvsrätt efter en sådan arvlätare på faderns sida som hade avlidit innan den talan som lett till att faderskapet fastställts blev anhängig. Om t.ex. barnets far och farfar är döda när talan blir anhängig, har barnet

ingen arvsrätt efter dem. Barnet har däremot, om faderskapet fastställs, arvsrätt efter faderns mor eller faderns syskon som lever vid nämnda tidpunkt. Bestämmelsen tillämpas både på talan som väckts med stöd av 65 § i den föreslagna lagen och på talan som väckts med stöd av den lag som upphävs.

Paragrafens 2 mom. gäller situationer då faderskapet, genom åsidosättande av bestämmelsen om tidsfrist i 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap, har fastställts av domstol före ikraftträdandet av 67 § med stöd av den lag som upphävs. Talan där det krävs att faderskapet ska fastställas trots att talerätten preskriberats har väckts i synnerhet efter det att högsta domstolen i målet HD 2012:11 ansåg att bestämmelsen om fristen för väckande av talan med stöd av 106 § i grundlagen skulle lämnas utan tillämpning. De rättspolitiska grunder och de grunder härledda ur de grundläggande fri- och rättigheterna som ger anledning att begränsa barnets arvsrätt i de fall som avses i 1 mom., gäller också det nu aktuella fallet. Det föreslås därför att den begränsning i 1 mom. som gäller arvlåtarens död ska tillämpas också i dessa fall. Huruvida talan om fastställande av faderskap avgörs före eller efter paragrafens ikraftträdande saknar betydelse med tanke på barnets arvsrätt.

För att de barn som är födda utom äktenskapet före den 1 oktober 1976 ska behandlas så likvärdigt som möjligt, måste samma principer tillämpas på alla mål som avgjorts före denna paragrafs ikraftträdande som på de mål som avgjorts efter denna paragrafs ikraftträdande. Detta kan innebära att ett arvskifte som eventuellt redan förrättats måste återgå och förrättas på nytt. Även om ställningen för de arvingar som redan fått sin arvsandel vid arvskiftet är förenad med synpunkter på rättssäkerhet och egendomsskydd, leder likabehandlingsaspekterna tillsammans med tillämpningen av proportionalitetsprincipen till den nu föreslagna lösningen när man avväger divergerande synpunkter.

I 3 mom. finns en bestämmelse om beräkning av laglotten i de fall då ett barn som avses i 1 eller 2 mom. har arvsrätt efter en arvlätare på faderns sida. Enligt den ska det vid beräkning av laglotten inte vara möjligt att kräva att en donation som hade getts innan en

talan om fastställande av faderskap väcktes ska läggas till kvarlåtenskapens värde. Det samma gäller sådana livförsäkringspremier som avses i ärvdabalkens 7 kap. 4 § och sådan utfästelse om gåva som avses i ärvdabalkens 6 §, om den omständighet som i övrigt förorsakar ett tillägg har skett innan talan om fastställande av faderskap väcktes. Syftet med bestämmelsen är att förhindra att en arvlåtarens synvinkel överraskande arvsrätt som beror på retroaktiv lagstiftning skulle påverka de åtgärder med tanke på sin död som arvlåtaren har vidtagit tidigare. Bestämmelsen tillämpas dock inte, om det visas att det har varit arvlåtarens uppenbara syfte att minska barnets laglott. Detta har kunnat vara syftet t.ex. med en rättshandling som har vidtagits först efter det att arvlåtaren har kontaktats i syfte att ta reda på om han kan erkänna barnet eller om talan om fastställande av faderskap behöver väckas.

Paragrafens 4 mom. gäller situationer då ett barn hade en far den 30 september 1976, men faderskapet efter det har upphävts eller den dom som gäller faderskapet har återbrutits. Enligt den ska de begränsningar i arvsrätten som anges i 1—3 mom. inte tillämpas i dessa fall, utan ett barn som blivit faderlöst av ovannämnda orsaker jämställs med ett barn som fötts efter ikraftträdandet av faderskapslagen. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar det rättsläge som uppstod då högsta domstolen i sitt beslut HD 1993:58 ansåg att de begränsningar av talerätten som anges i 7 § i lagen angående införande av lagen om faderskap, trots bestämmelsens ordalydelse, inte gäller en situation där väckande av talan om fastställande av faderskap har blivit möjligt först efter ikraftträdandet av lagen om faderskap.

68 §. Hänvisningar till tidigare lag. Paragrafen innehåller rättsnormer för de fall då det i en lag eller i en förordning har hänvisats till en bestämmelse som har ersatts med en bestämmelse i den föreslagna lagen.

1.2 Lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning

2 §. Initiativ till undersökning. I paragrafen föreslås en ändring genom vilken hänvis-

ningen till lagen om faderskap, som ska upphävas, uppdateras så att den motsvarar bestämmelsen i fråga i den föreslagna faderskapslagen.

3 §. Undersökningsmyndigheter. Genom den föreslagna paragrafen moderniserar den gällande bestämmelsen så att den motsvarar de nuvarande namnen på undersökningsmyndigheterna. Innehållsmässigt motsvarar bestämmelsen nuläget.

11 §. Förordnande om undersökning. Det föreslås att 3 mom. ändras så att det motsvarar den ändring som görs i 13 § 3 mom. om vem som kan ta emot ett prov som behövs för en rättsgenetisk faderskapsundersökning. Enligt den gällande bestämmelsen ges intyg om att prov har tagits av den läkare som ansvarar för provtagningen. Eftersom ett prov enligt det föreslagna 13 § 3 mom. tas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården och inte av en läkare, kan också intyget om att prov har tagits utfärdas av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som är ansvarig för provtagningen och har fått behövlig utbildning för att ta prov, i stället för av en läkare. Intyg kan utfärdas också av en sådan tjänsteman vid en finsk beskickning som avses i 18 § 2 mom. i faderskapslagen. Intyg kan inte utfärdas av barnatillsyningsmannen. Möjligheten till provtagning under uppsikt av barnatillsyningsmannen har begränsats endast till de situationer då en rättsgenetisk faderskapsundersökning görs med den undersöktes samtycke. I de situationer som avses i paragrafen är det fråga om en av domstol förordnad rättsgenetisk faderskapsundersökning. Genom bestämmelsen styrs de av domstolen förordnade undersökningarna till verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården. I internationella situationer kan ett prov tas också under uppsikt av en tjänsteman vid en finsk beskickning.

13 §. Provtagning. Enligt 1 mom. tas det för en rättsgenetisk faderskapsundersökning på levande personer ett cellprov från munnens slemhinna, om inte det finns särskilda skäl att ta ett blodprov. I praktiken tas provet genom bstrykning av munnens insida. Det föreslås att momentet ändras så att tagning av cellprov från munnens slemhinna i bestäm-

melsen anges som det primära alternativet i förhållande till blodprov. Särskilda skäl till att ta blodprov kan t.ex. vara att ett prov från munnens slemhinna inte gett ett klart undersökningsresultat och att det behövs ett nytt prov för att säkerställa resultaten.

Enligt den gällande lagen kan cellprov tas från munnens slemhinna endast om tagande av blodprov kan medföra olägenhet eller fara för den undersöktes hälsa eller om det finns något annat vägande skäl. Syftet med ändringen är att göra det möjligt att ta provet t.ex. hos barnatillsyningsmannen. Då behövs inget separat besök för provtagning på hälsocentralen eller någon annan verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. Provet från munnens insida tas då av den undersökte själv under uppsikt av barnatillsyningsmannen. Tagning av cellprov inkräktar mindre än tagning av blodprov, men är ett lika tillförlitligt alternativ. En övergång till cellprov från munnens insida väntas leda till att resultaten av de rättsgenetiska faderskapsundersökningarna finns tillgängliga snabbare.

I 2 mom. föreslås inga ändringar.

Det föreslås att 3 mom. ändras så att blodprov tas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården av en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har fått behövlig utbildning för att ta blodprov. Enligt den gällande lagen kan provet tas endast av en legitimerad läkare eller en läkare med tillstånd, eller under läkarens direkta uppsikt av någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. Kravet att blodprov kan tas endast av en läkare eller under läkarens direkta uppsikt anses inte längre motsvara en ändamålsenlig användning av arbetskraften inom hälso- och sjukvården. Det föreslås därför att kravet stryks. I syfte att trygga provets tillförlitlighet föreslås dock att blodprov får tas endast av en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har fått utbildning för att ta blodprov, dvs. av en person med sjukskötar-, hälsovårdar-, barnmorske- eller laboratorie-skötarutbildning. Provet från munnens slemhinna kan också tas under uppsikt av barnatillsyningsmannen eller en sådan tjänsteman vid en finsk beskickning som avses i 18 § 2 mom. i faderskapslagen eller en sådan myndighet eller ett sådant organ som avses i

3 mom. i den paragrafen. Såsom konstaterats i samband med 1 mom. är det i praktiken den undersökte själv som tar provet i syfte att minimera risken för kontamination eller, om det är fråga om ett litet barn, vårdnadshavaren under uppsikt av barnatillsyningsmannen eller ovannämnda myndigheter. På samma sätt som i den gällande lagen ska provgivaren innan provet tas styrka sin identitet för den som tar emot provet.

1.3 Namnlagen

4 §. *Ändring av barns släktnamn till faderns släktnamn.* Det föreslås att ett nytt 4 mom. tas in i bestämmelsen. Genom den nya bestämmelsen kan barnets släktnamn ändras till faderns släktnamn efter barnets död, om faderskapet har fastställts på grundval av erkännande först efter det att barnet avlidit. Det är möjligt att ändra barnets släktnamn efter barnets död, om mannen på det sätt som avses i 15 § 3 mom. i den föreslagna nya faderskapslagen har erkänt barnet efter barnets död eller om mannen på det sätt som avses i 16 § har erkänt barnet före barnets födelse, men barnet avlider innan magistraten har fastställt mannens faderskap. Bestämmelsen kompletterar nämnda bestämmelser i faderskapslagen. Barnets föräldrar kan av mänskliga skäl anse det viktigt att barnets släktnamn i samband med att faderskapet fastställs kan ändras till faderns släktnamn ännu efter barnets död. Detta tillägg är därför befogat.

1.4 Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt

8 a §. *Avtal om vårdnad om barn före barnets födelse.* Det föreslås att en ny 8 a § tas in i lagen. Genom den nya bestämmelsen blir det möjligt att ingå ett avtal om gemensam vårdnad före barnets födelse. Bestämmelsen har nära samband med den möjlighet att erkänna barnet före barnets födelse som föreslås i 16 § i faderskapslagen.

Enligt den bestämmelse som föreslås i 1 mom. kan en man som har erkänt sitt faderskap och modern till det ofödda barnet i samband med erkännandet ingå ett avtal om att vårdnaden om barnet anförtros båda för-

äldrarna gemensamt. Avtalet undertecknas då personligen på rådgivningsbyrån för mödravård i närvaro av en hälsovårdare eller barnmorska. Möjligheten har begränsats till avtal om gemensam vårdnad, eftersom de avtal som gäller ensam vårdnad samt barnets boende och umgängesrätt förutsätter att mottagaren har ett sådant specialkunnande som en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården inte kan förväntas ha. Bestämmelsen förutsätter att mannen har erkänt sitt faderskap innan avtalet om vårdnaden ingås. Om en hälsovårdare eller barnmorska med stöd av 16 § 4 mom. i den föreslagna faderskapslagen ska vägra ta emot ett erkännande om faderskap, kan han eller hon inte heller ta emot ett avtal om gemensam vårdnad.

Enligt 2 mom. ska den hälsovårdare eller barnmorska som har tagit emot erkännandet genom sin underskrift styrka det avtal som avses i 1 mom. och efter det sända handlingen till den barnatillsyningsman som avses i 16 § 5 mom. i faderskapslagen för fastställelse av avtalet. I praktiken betyder detta att den hälsovårdare eller barnmorska som tagit emot avtalet sänder handlingarna till barnatillsyningsmannen i den kommun som avses i 8 § i samband med de handlingar som gäller erkännande av faderskap. Enligt bestämmelserna i 5 och 16 § 5 mom. i faderskapslagen sänds de handlingar som gäller erkännande av faderskap i princip till en barnatillsyningsman i moderns hemkommun. Enligt 8 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt fastställs ett avtal om vårdnad av barn i princip av en barnatillsyningsman som bestäms enligt barnets bosättningsort. I praktiken har ett nyfött barn och barnets mor nästan alltid samma bosättningsort. Om dock handlingen om vårdnad om barn har kommit till barnatillsyningsmannen i en annan kommun och inte till den barnatillsyningsman som fastställer vårdnadsavtalet med stöd av 8 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, ska denne utan dröjsmål sända handlingen om vårdnad om barn till den barnatillsyningsman i barnets bosättningskommun som avses i den bestämmelsen.

Enligt bestämmelse får socialnämnden inte fastställa avtalet förrän mannens faderskap har fastställts. Syftet med bestämmelsen är

att förhindra att ett avtal om gemensam vårdnad fastställs innan ett ärende om faderskap har slutbehandlats. Eftersom ett erkännande av faderskap i enlighet med 6 § 2 mom. och 17 § i den föreslagna faderskapslagen kan återkallas eller bestridas senast den 30:e dagen efter barnets födelse, kan ett vårdnadsavtal inte fastställas förrän fristen har gått ut och magistraten har fastställt mannens faderskap.

Syftet är att det i det skede när lagen verkställs ska utarbetas en blankettmall för avtalet om vårdnad om barn. Mallen är en förutsättning för att handlingen blir upprättad på rätt sätt.

1.5 Lagen om underhåll för barn

8 b §. Det föreslås att en ny 8 b § om barnatillsyningsmannens skyldighet att ge handräckning tas in i lagen. En bestämmelse med motsvarande innehåll finns för närvarande i förordningen om fastställande och upphävande av faderskap samt om underhåll för barn. Enligt 121 § 2 mom. i grundlagen ska bestämmelser om uppgifter som åläggs kommunerna utfärdas genom lag. En bestämmelse som gäller detta har därför tagits in i lagen. Innehållsmässigt motsvarar bestämmelsen nuläget.

13 §. Det föreslås att 2 mom. ändras så att hänvisningen till lagen om faderskap, som upphävs, uppdateras till en hänvisning till motsvarande bestämmelse i faderskapslagen. Samtidigt rättas den bristfälliga hänvisningen så att den motsvarar det ursprungliga syftet.

17 §. Det föreslås att 2 mom. ändras så att bemyndigandet att utfärda förordning preciseras. Enligt den föreslagna ändringen kan bestämmelser om vilka blanketter som ska användas vid avtal om och fastställande av underhållsbidrag utfärdas genom förordning av justitieministeriet. Syftet med ändringen är att bemyndigandet att utfärda förordning ska uppfylla de nuvarande kraven på exakthet och noggrann avgränsning i fråga om bemyndiganden.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

I 60 § i den föreslagna faderskapslagen finns ett bemyndigande att utfärda förordning med närmare bestämmelser om vissa anmälningar och utredningar med anknytning till faderskapsfrågor, tillvägagångssätten i magistraterna samt vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten. Ett bemyndigande behövs, eftersom den gällande lagen angående införande av lagen om faderskap, där det för närvarande föreskrivs om bemyndigande att utfärda förordning, föreslås bli upphävd.

I samma paragraf finns dessutom ett bemyndigande att utfärda en förordning av justitieministeriet, där det föreskrivs om de blanketter som ska användas i faderskapsfrågor. Enligt den gällande förordningen om fastställande och upphävande av faderskap samt om underhåll för barn fastställs formulären för de blanketter som behövs av justitieministeriet. Enligt den föreslagna bestämmelsen fastställs formulären av Institutet för hälsa och välfärd. Detta är befogat eftersom institutet med stöd av 2 § 1 mom. 2 punkten i lagen om Institutet för hälsa och välfärd (668/2008) ska styra verksamheten inom social- och hälsovården och det är befogat att det till denna styrningsuppgift också hör att ansvara för beredningen av de blanketter som nära anknyter till den praktiska verksamheten.

I 27 § i den föreslagna faderskapslagen finns dessutom ett bemyndigande att utfärda en förordning av finansministeriet där det kan ges närmare bestämmelser om vilka magistrater det överförs behörighet från och vilka magistrater behörigheten överförs till samt om grunderna för kompetensfördelningen mellan de magistrater som tar emot ärenden. Förslaget motsvarar den gällande lagen och behövs i syfte att effektivisera magistraternas verksamhet eller att främja en balanserad regional utveckling. Finansministeriets gällande förordning om behöriga magistrater och behörigt regionförvaltningsverk i vissa uppgifter som hör till magistraten och regionförvaltningsverket (1351/2011) behöver inte ändras i detta sammanhang.

Också 17 § 2 mom. i lagen om underhåll för barn föreslås bli ändrat så att bemyndigandet att utfärda förordning preciseras. I de nämnda bemyndigandena specificeras exak-

tare och noggrannare avgränsat vilka helheter som avses bli reglerade genom förordning av justitieministeriet.

Närmare bestämmelser om en rättsgenetisk faderskapsundersökning ges i statsrådets förordning om rättsgenetisk faderskapsundersökning (755/2005). Av de föreslagna ändringarna i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning följer att det i förordningen måste göras vissa ändringar särskilt gällande den som tar det prov som behövs för undersökningen. För detta behövs det dock inget separat bemyndigande att utfärda förordning, eftersom ett sådant redan ingår i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning, och det föreslås inte att bemyndigandet ska ändras eller upphävas.

Det har i detta skede med beaktande av tidpunkten då lagarna träder i kraft inte ansetts ändamålsenligt att utarbeta utkast till ovan nämnda förordningar.

3 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft omkring ett år efter att de blivit stadfästa, med undantag för de bestämmelser som gäller talerätt och arvsrätt för barn som fötts före ikraftträdandet av den gällande lagen om faderskap.

En ett år lång tid mellan stadfästande och ikraftträdande är motiverad med beaktande av behovet att reservera tid för de åtgärder som verkställandet av lagarna kräver. Verkställighetsåtgärderna förutsätter bl.a. att en ny statsrådsförordning och en ny förordning av justitieministeriet utarbetas samt att ändringar i statsrådets förordning om rättsgenetisk faderskapsundersökning bereds. Dessutom ska alla blanketter som gäller utredande, erkännande och fastställande av faderskap göras tidsenliga, behovet att skapa nya blankettmallar utredas samt blanketterna ges en form som gör dem lätta att använda. För att lagen ska kunna verkställas på ett effektivt sätt behövs det ett smidigt samarbete mellan rådgivningsbyråerna, barnatillsyningsmännen och magistraterna. Det behöver därför etableras en effektiv praxis i verksamheten i samarbete med nämnda aktörer. Institutet för hälsa och välfärd ska med stöd av 2 § i lagen om institutet svara för utformandet av verksam-

hetsprocesserna. Verkställigheten av lagformen förutsätter dessutom att myndighetsaktörerna utbildas och instrueras samt att medborgarna informeras om de ändringar som den nya faderskapslagen för med sig.

De ovan anförda grunderna i fråga om verkställighetsåtgärderna är inte tillämpliga på bestämmelser som gäller talerätt och arvsrätt för barn som fötts före ikraftträdandet av den gällande lagen om faderskap. I fråga om dessa barn är det befogat att skapa klarhet i det rättsliga läget så snabbt som möjligt. Det föreslås därför att 65 § 1 och 2 mom. och 67 § i den föreslagna faderskapslagen ska träda i kraft så snabbt som möjligt.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

I 6 § i grundlagen sägs att alla är lika inför lagen och att ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Enligt artikel 7 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter har barnet, så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdad av dem. Också Europeiska människorättsdomstolen har tolkat det skydd för privatlivet som tryggas i artikel 8 i Europeiska människorättskonventionen så att det innefattar barnets rätt att känna till sitt ursprung.

Möjligheten att erkänna faderskapet före barnets födelse

Det primära syftet med lagförslaget är att främja barns likabehandling oberoende av vilken form av familj föräldrarna bildar vid den tidpunkt då barnet föds. I propositionen föreslås ett förenklat förfarande för erkännande av faderskap i klara fall så att erkännandet sker redan före barnets födelse i samband med besök på rådgivningsbyrån för mödravård oberoende av om barnets föräldrar bor tillsammans eller inte (16 § i faderskapslagen). Det har dock inte ansetts möjligt att utvidga den på lag baserade faderskapspresumtionen t.ex. till sambofamiljer, eftersom en utredning av barnets föräld-

rars familjeförhållanden enbart med utgångspunkt i anteckningar i befolkningsdatasystemet skulle kunna leda till felaktiga tolkningar när det gäller att definiera ett grundläggande rättsförhållande. Det har ansetts finnas ett godtagbart skäl till särbehandling (GruU 35/2010 rd, GruU 41/2010 rd).

Talerätt för barn som fötts utom äktenskapet innan lagen om faderskap trädde i kraft

Ett annat förslag som främjar barns likabehandling gäller rätten för barn som fötts utom äktenskapet före den 1 oktober 1976 att få faderskapet fastställt genom talan (65 § i faderskapslagen). Den gällande lagen om faderskap, som trädde i kraft den 1 oktober 1976, ger barnet möjlighet att få faderskapet fastställt i domstol oberoende av den förmodade faderns vilja. I 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap gav denna möjlighet retroaktivt också till dem som hade fötts före lagens ikraftträdande, men talan skulle väckas inom fem år från lagens ikraftträdande och talan kunde inte väckas om mannen hade avlidit. Sedermera har såväl Europeiska människorättsdomstolen (t.ex. i målen (Grönmark mot Finland, Backlund mot Finland, Laakso mot Finland och Röman mot Finland) och högsta domstolen (HD 2012:11) ansett att bestämmelsen om begränsning av barnets talerätt kränker det skydd för privatlivet som tryggas i artikel 8 i Europeiska människorättskonventionen och i 10 § i grundlagen. I propositionen föreslås att barnets talerätt återinförs oberoende av vad som föreskrivs i 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap. Nu redan vuxna barn ska ha rätt att väcka talan om fastställande av faderskap oberoende av den förmodade faderns vilja också i de fall då det i målet redan finns ett lagakraftvunnet domstolsbeslut som baserar sig på 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap och där faderskapet lämnats utan fastställelse. Till denna del behandlas barn som fötts utom äktenskapet före den 1 oktober 1976 på samma sätt som barn som fötts senare.

Arvsrätt för barn som fötts utom äktenskapet innan lagen om faderskap trädde i kraft

Enligt den gällande lagstiftningen är fastställande av ett faderskapsförhållande automatiskt förknippat med rätt till det arv som fördelas efter faderns död. Det egendoms- skydd som tryggas i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europeiska människorättskonventionen och i 15 § i grundlagen sträcker sig ännu inte till den icke-konkretiserade arvsrätten, men t.ex. i fallet *Fabris mot Frankrike* som avgjordes den 7 februari 2013 ansåg Europeiska människorättsdomstolen att egendomsskyddet sträcker sig också till de legitima förväntningar som en arvinge har på egendomen. I målet ansåg domstolen att artikel 14 i Europeiska människorättskonventionen, granskad tillsammans med artikel 1 i första tilläggsprotokollet, hade kränkts, eftersom Frankrikes nationella domstolar hade förkastat besvär som anförts av ett barn som fötts under äktenskapet till följd av ett utomäktenskapligt förhållande. Ändringssökanden som var född år 1943 hade blivit utan arv efter sin mors död efter att modern och hennes äkta man genom ett ömsesidigt avtal under sin livstid delat sin egendom mellan de två övriga syskonen som fötts i äktenskapet. Denna ojämlika arvsrättsliga behandling som hänför sig till ett barns härkomst slopades i Frankrike genom lag först år 2001. Enligt lagens övergångsbestämmelser skulle lagen tillämpas också på dödsbon som var odelade när lagen trädde i kraft. Arvsrätten för barn som fötts utom äktenskapet har behandlats också t.ex. i målen *Marckx mot Belgien* (13.6.1979), *Vermeire mot Belgien* (29.11.1991), *Mazurek mot Frankrike* (1.2.2000), *Camp och Bourimi mot Nederländerna* (3.10.2000) samt *Merger och Cros mot Frankrike* (22.12.2004). Enligt människorättsdomstolens beslutspraxis ska en medlemsstat lägga fram ytterst vägande skäl för att en ojämlik behandling på grund av barnets härkomst ska kunna anses skälig i förhållande till de mål som eftersträvas.

Genom att retroaktivt återinföra talerätten mer än 30 år efter det att den tidsfrist som anges i lagen angående införande av lagen om faderskap gått ut ingriper man på ett betydande sätt i tilliten till rättsläget varaktighet hos den man som fastställs vara far, hans närmaste anhöriga och eventuella testaments-

tagare. Om frågan granskas ur mannens och hans arvingars synvinkel, bildar skyddet för mannens och hans arvingars egendom den viktigaste konkreta begränsningen när det gäller att förverkliga barnets arvsrätt. Begränsningen är av betydelse i synnerhet när mannen har avlidit, eftersom arvingarnas arvsrätt har konkretiserats vid arvlåtarens dödstillfälle. Även om arvet ännu inte skulle ha fördelats, kan arvingens arvsandel redan vid arvlåtarens dödstillfälle ges ett visst förmögenhetsrättsligt värde, som åtnjuter egendomsskydd. Om de barn som låtit fastställa faderskapet genom den återinförda talerätten skulle ges arvsrätt i slakten på faderns sida oberoende av om arvlåtaren är död, skulle detta enligt en försiktig bedömning betyda att hundratals dödsbon måste öppnas på nytt och lagakraftvunna arvskiften förrättas på nytt. De praktiska nackdelarna med ett ingrepp i den på så sätt konkretiserade förmögenhetsrättsliga rätten skulle vara desto större ju längre tid som förflutit sedan arvet ficks och ju fullständigare den ärvda egendomen har blivit en del av förmögenhetsinnehavarens egendom. Av ovannämnda skäl föreslås att den arvsrätt som uppkommer till följd av fastställt faderskap i fråga om barn som fötts utom äktenskapet före den 1 oktober 1976 begränsas så att barnet inte har någon arvsrätt efter en sådan arvlåtare på faderns sida som hade avlidit innan talan om fastställande av faderskap väcktes (67 § 1 mom. i lagen om faderskap). Enligt 2 mom. tillämpas bestämmelsen av jämlikhetsskäl också om faderskapet hade fastställts före ikraftträdandet av den föreslagna faderskapslagen.

Om arvlåtaren lever, ska hans egendomsskydd beaktas. En arvlåtare som litat på den gällande lagstiftningen har kunnat göra generationsväxlingsarrangemang, som kan omfatta t.ex. köp till underpris eller förskott på arv. En förutsättning i samband med dessa arrangemang kan vara att arvlåtarens övriga barn på motsvarande sätt får mer egendom vid arvskiftet. Det skulle med tanke på egendomsskyddet vara problematiskt om en arvinge som uppnått sin ställning via den retroaktiva lagstiftningen skulle kunna bryta sådana arrangemang. I propositionen föreslås att ett barn som genom den retroaktiva talerätten har låtit fastställa faderskapet och fått

arvsrätt, vid beräkning av laglotten inte ska kunna kräva att sådana donationer beaktas som har gjorts innan talan väcktes, om barnet inte visar att det varit arvlåtarens uppenbara syfte att minska barnets laglott (67 § 3 mom.). Arvsrätten för ett barn som låtit fastställa faderskapet med hjälp av den retroaktiva talerätten ska i övrigt jämföras med arvsrätten för de övriga bröstarvingarna.

Även om det i 67 § 1—3 mom. i den föreslagna faderskapslagen föreslås att arvsrätten för ett barn som låtit fastställa faderskapet med stöd av den retroaktiva talerätten ska begränsas så som beskrivits ovan, har det ansetts att det finns ytterst vägande skäl till särbehandling (GruU 35/2010 rd, GruU 41/2010 rd, ovannämnda beslutspraxis vid Europeiska människorättsdomstolen).

Ovannämnda begränsningar ska enligt propositionen inte tillämpas om barnet vid ikraftträdandet av den gällande faderskapslagen, som nu upphävs, hade en far, men faderskapet efter det har upphävts eller den dom som gäller faderskapet har återbrutits (67 § 4 mom.). I dessa fall skulle barnet eller barnets företrädare inte ha kunnat vidta åtgärder för att fastställa den biologiska faderns faderskap inom ramen för den frist som angett i lagen angående införande av lagen om faderskap, och av detta följer att en begränsning av arvsrätten skulle strida mot proportionalitetsprincipen. Förslaget motsvarar till denna del det rättsläge som uppstod då högsta domstolen i sitt beslut HD 1993:58 ansåg att de begränsningar av talerätten som anges i 7 § i lagen angående införande av lagen om faderskap, trots bestämmelsens ordalydelse, inte gäller en situation där väckande av talan om fastställande av faderskap har blivit möjligt först efter ikraftträdandet av lagen om faderskap.

Barnets självbestämmanderätt

Bestämmelser om ett barns rätt att inverka på frågor som rör honom eller henne finns särskilt i artikel 12 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter och i artikel 3 i europeiska konventionen om utövan- det av barns rättigheter. Enligt bestämmelserna ska ett barn som är i stånd att bilda egna åsikter tillförsäkras rätten att uttrycka

dessa i alla frågor som rör barnet. För detta ändamål ska barnet beredas möjlighet att höras i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet. I 6 § i grundlagen sägs att barn skall bemötas som jämlika individer och att de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. Enligt förslaget förs barnets talan i ett ärende som gäller fastställande av faderskap förutom av barnet självt, om det har fyllt 15 år, av vårdnadshavaren och av barnets lagliga företrädare (31 §). En omyndig, som har fyllt 15 år, har en jämlik ställning vid överläggningar inför utredning av faderskap jämfört med de övriga parterna, och han eller hon har en av de övriga parterna oberoende rätt att lägga ned en faderskapsutredning (11 § 1 mom.), låta bli att godkänna en utsaga om erkännande som gäller honom eller henne (19 § 2 mom.) och hindra att talan om fastställande av faderskap förs (30 § 1 mom.). Barnets rätt att väcka talan om upphävande av faderskap får i princip utövas endast av barnet självt, om det har fyllt 15 år. För ett minderårigt barn som är yngre än 15 år kan det förordnas en intressebevakare för att utöva barnets talerätt, om det med tanke på barnets bästa finns synnerligen välgående skäl till detta (42 § 1 mom.). I propositionen ingår också en bestämmelse om rätt att ta del av protokollet över faderskapsutredningen. I bestämmelsen har denna rätt för en minderårig som fyllt 15 år tryggats på ett jämlikt sätt i förhållande till de övriga parterna (12 § 3 mom.).

Jämställdhet mellan könen och jämlikhet

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Enligt 4 mom. i samma paragraf ska staten främja jämställdhet mellan könen i samhällelig verksamhet. I propositionen föreslås att modern inte längre ska ha möjlighet att ensidigt motsätta sig en faderskapsutredning och förhindra att talan om fastställande av faderskap väcks. Mannen föreslås dessutom få talerätt i en situation då mannens faderskap är möjligt, men modern inte har sam-

tyckt till en rättsgenetisk faderskapsundersökning för att säkra faderskapet (29 § 2 mom.). För närvarande är mannen tvungen att erkänna barnet i syfte att få talerätt utan att vara säker på sitt faderskap. Under domstolsbehandlingen kan domstolen med stöd av lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning förplikta modern och barnet att genomgå en rättsgenetisk faderskapsundersökning. Förslaget förbättrar mannens ställning i ett mål om fastställande av faderskap.

Rättssäkerhet

Förslaget främjar den i 21 § i grundlagen tryggade rätten att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en behörig domstol. I propositionen föreslås en utvidgning av den krets av personer som kan väcka talan om upphävande av faderskap, även om barnet skulle ha fötts under moderns äktenskap. För närvarande kan talan om upphävande av faderskap väckas endast av den äkta mannen, av modern eller av barnet självt. Den man som i stället för den äkta mannen anser sig vara barnets riktiga far föreslås få möjlighet att på vissa villkor väcka talan om upphävande av faderskap (42 § 2 mom.).

Slutledningar

Lagförslaget innehåller flera sakfrågor som har anknytning till grundläggande och mänskliga rättigheter. Förslaget har inte ansetts stå i strid med grundlagen eller internationella förpliktelser avseende mänskliga rättigheter som är bindande för Finland. På dessa grunder kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Eftersom frågan när det gäller arvsrätten för de barn som fötts utom äktenskapet före den 1 oktober 1976 ger rum för tolkning, är det önskvärt att propositionen överlämnas till grundlagsutskottet för behandling.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Faderskapslag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på konstaterande och fastställande av faderskap samt på upphävande av faderskap.

2 §

Faderskap på grundval av äktenskap

När ett barn är fött under äktenskapet, är den äkta mannen far till barnet.

Om äktenskapet på grund av den äkta mannens död har upplösts före barnets födelse, är den äkta mannen far till barnet förutsatt att barnet är fött vid en sådan tidpunkt att det kan ha blivit avlat före den äkta mannens död. Om modern har ingått nytt äktenskap före barnets födelse, är den nya maken dock far till barnet.

3 §

Faderskap i andra fall

Faderskap som inte kan konstateras i enlighet med 2 § fastställs genom beslut av magistraten eller domstolsbeslut.

Far till barnet är då den

1) som har avlat barnet,

2) vars spermier på något annat sätt har använts för befruktning av barnets mor och barnet har fötts till följd av detta.

Om barnets mor har fått assisterad befruktning enligt 1 § i lagen om assisterad befruktning (1237/2006) och barnet har fötts till följd av den assisterade befruktningen, är barnets far den man som i samråd med modern har gett sitt samtycke till behandlingen. Om en kvinna har fått behandlingen ensam, är barnets far den man vars spermier har använts vid behandlingen, om han före behandlingen eller i samråd med modern efter behandlingen har gett sitt samtycke till att han fastställs vara far till barnet i enlighet med 16 § 2 mom. i den lagen.

2 kap.

Faderskapsutredning

4 §

Syftet med faderskapsutredning och när sådan görs

Syftet med en faderskapsutredning är att inhämta uppgifter till stöd för att fastställa eller bevisa faderskap.

En barnatillsyningsman ska utreda faderskap när

1) barnatillsyningsmannen får kännedom om ett barn under 18 år för vilket faderskapet inte har konstaterats i enlighet med 2 §,

2) en man vill erkänna faderskapet till ett barn och faderskapet inte har konstaterats i enlighet 2 §,

3) barnets mor och den man som i enlighet med 2 § har konstaterats vara far till barnet tillsammans och inom sex månader från barnets födelse ber barnatillsyningsmannen utreda faderskapet,

4) barnets mor och den man som i enlighet med 2 § har konstaterats vara far till barnet godtar att faderskapet utreds efter det att en annan man har erkänt eller meddelat att han avser att erkänna barnet på det sätt som avses i 15 § 2 mom.

En faderskapsutredning kan inledas redan före barnets födelse, om möjligheterna att få bevis för faderskapet annars skulle äventyras eller om det finns något annat särskilt skäl till detta. Det prov som behövs på barnet vid en rättsgenetisk faderskapsundersökning kan dock tas först efter barnets födelse.

Om barnet avlider innan en faderskapsutredning har gjorts, förfaller behandlingen av ärendet. En ny faderskapsutredning inleds dock, om en man önskar erkänna faderskapet och en utsaga om erkännande fortfarande kan avges enligt 15 § 3 mom.

5 §

Utredare av faderskap

Faderskap utreds av en barnatillsyningsman i moderns hemkommun. Om barnet har fyllt 15 år, om barnets mor är död eller om modern inte har hemkommun i Finland, görs utredningen dock av en barnatillsyningsman i barnets hemkommun eller, om barnet inte har hemkommun i Finland, av en barnatillsyningsman i den kommun där barnet vistas.

Om en man vill erkänna faderskapet till ett barn och faderskapsutredningen inte ska göras av en barnatillsyningsman i någon av de kommuner som avses i 1 mom., utreds faderskapet av en barnatillsyningsman i mannens hemkommun.

Om ingen kommuns barnatillsyningsman enligt 1 eller 2 mom. är skyldig att göra utredningen, görs faderskapsutredningen av en barnatillsyningsman i Helsingfors stad.

6 §

Överläggning inför utredning av faderskap

När en barnatillsyningsman har fått kännedom om en omständighet som kräver att faderskap utreds, ska barnatillsyningsmannen överlägga med modern, med barnet, om det har fyllt 15 år, och, om möjligt, med den man som kan vara far till barnet. Om faderskap utreds i fall som avses i 4 § 2 mom. 3 eller 4 punkten, ska också den man vars faderskap har konstaterats i enlighet med 2 § kallas till överläggningen.

Om faderskapet har erkänts så som föreskrivs i 16 § före barnets födelse, hålls överläggningen dock bara om modern, den som har erkänt barnet eller den man som anser sig vara far till barnet, senast den 30:e dagen efter barnets födelse delger barnatillsyningsmannen sin uppfattning att den man som har erkänt barnet inte är barnets far.

7 §

Genomförande av överläggning och skyldighet att hålla sig till sanningen

Syftet med överläggningen är att få uppgifter med vars hjälp faderskapet kan utredas. I början av överläggningen ska barnatillsyningsmannen förklara vilka åtgärder som hör till faderskapsutredningen samt innebörden och rättsverkningarna av att faderskapet fastställs.

När modern och mannen lämnar uppgifter är de skyldiga att hålla sig till sanningen. Samma skyldighet gäller också för den som avger en utsaga om erkännande, godkänner ett erkännande eller hörs på grund av ett erkännande.

8 §

Barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter

På barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter för faderskapsutredningen tillämpas vad som föreskrivs i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården

(812/2000). Barnatillsyningsmannen har trots sekretessbestämmelserna rätt att också av arbetsgivaren till den man som modern uppgett och av en sådan utövare av inkvarteringsverksamhet som avses i lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet (308/2006) få uppgifter som behövs för att utreda mannens identitet och bosättningsort.

9 §

Anskaffande av genetisk och medicinsk utredning

Barnatillsyningsmannen ska i samband med faderskapsutredningen beställa en i 1 § i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning (378/2005) avsedd rättsgenetisk faderskapsundersökning av barnet, modern och den man som kan vara far till barnet, om mannen begär en undersökning eller om barnatillsyningsmannen i övrigt anser att en sådan behövs. Om en undersökning enligt den lagen kan förordnas att gälla någon annan än de ovan nämnda personerna, kan barnatillsyningsmannen beställa undersökningen om han eller hon anser att det är befogat.

En rättsgenetisk faderskapsundersökning som barnatillsyningsmannen beställt kan utföras endast med samtycke av den som avses ge ett prov. Om undersökningen gäller en avliden eller ett prov som tidigare tagits på en avliden och den avlidne inte under sin livstid har samtyckt till en undersökning, krävs samtycke av den avlidnes rättsinnehavare.

Om avsikten är att beställa en undersökning som gäller mannens eller moderns båda föräldrar, den ena föräldern eller någon annan släkting, tillämpas på en av barnatillsyningsmannen beställd undersökning och i fråga om samtycke till den vad som föreskrivs om av domstol förordnad undersökning i 6, 7 och 9 § samt 11 § 1 mom. i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning.

Barnatillsyningsmannen får inhämta ett medicinskt sakkunnigutlåtande om den tidpunkt då barnet kan ha avlats, om det kan anses som behövligt med beaktande av utredningen i övrigt.

10 §

Information och meddelanden till den som undersökningen gäller

Innan det tas ett prov som behövs för en rättsgenetisk faderskapsundersökning och innan undersökningen beställs ska barnatillsyningsmannen förklara för den som undersökningen gäller vilka åtgärder som hänför sig till undersökningen, vad undersökningen innebär för faderskapsutredningen samt vilka de i 9 § 1—3 mom. föreskrivna förutsättningarna för att genomföra undersökningen är.

När barnatillsyningsmannen fått det utlåtande som bygger på den rättsgenetiska faderskapsundersökningen ska han eller hon utan dröjsmål underrätta den som undersökningen gäller om utlåtandets innehåll.

11 §

Nedläggande av faderskapsutredning

Om ett barn som fyllt 15 år kräver det, ska den faderskapsutredning som gäller barnet läggas ned.

Barnatillsyningsmannen får besluta att faderskapsutredningen läggs ned, om

1) det är uppenbart att det inte finns tillräckliga uppgifter att få för att fastställa faderskapet,

2) barnet har fötts till följd av assisterad befruktning som avses i 1 § i lagen om assisterad befruktning och av en kvinna som har fått behandlingen ensam samtidigt som det är utrett att spermadonatorn inte har gett sitt samtycke enligt 16 § 2 mom. i den lagen till att han kan fastställas vara far till ett barn som föds till följd av en sådan behandling,

3) mannen inte har erkänt barnet och det finns särskild anledning att anta att det inte skulle vara förenligt med barnets bästa att utreda faderskapet och barnet, om det har fyllt 15 år, inte kräver att faderskapet utreds.

En nedlagd faderskapsutredning ska inledas på nytt

1) på begäran av modern, av barnet, om det har fyllt 15 år, eller av den man som anser sig vara far till barnet, om de förutsättningar

för nedläggande som avses i 2 mom. 1 eller 2 punkten inte längre uppfylls,

2) på begäran av modern, av barnet, om det har fyllt 15 år, eller av den man som har erkänt faderskapet, om nedläggande av utredningen har grundat sig på 2 mom. 3 punkten.

12 §

Protokoll över faderskapsutredning

Barnatillsyningsmannen ska föra protokoll över faderskapsutredningen. I protokollet ska alla de uppgifter antecknas som är av betydelse vid fastställande av faderskap.

Om det i enlighet med vad som föreskrivs i 6 § 2 mom. inte har genomförts någon överläggning för att utreda faderskap, ska protokollet över faderskapsutredningen endast innehålla

1) uppgift om att ingen av de personer som nämns i 6 § 2 mom. inom utsatt tid har framfört uppfattningen att den man som har erkänt faderskapet inte är far till barnet,

2) barnatillsyningsmannens yttrande om att det utifrån de omständigheter som han eller hon känner till inte finns anledning att misstänka att någon annan än den som har erkänt barnet skulle vara barnets far.

Modern, barnet, om det har fyllt 15 år, och den man som har talerätt enligt 29 § 2 mom. har på begäran rätt att ta del av protokollet över faderskapsutredningen i dess helhet oberoende av vad som föreskrivs i 11 § 2 mom. 1 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

13 §

Tillfälle att erkänna faderskap samt väckande av talan

Om barnatillsyningsmannen finner att det utifrån en rättsgenetisk faderskapsundersökning eller någon annan utredning kan anses bevisat att en viss man är far till barnet, ska barnatillsyningsmannen ge mannen tillfälle att erkänna sitt faderskap.

Om mannen inte erkänner faderskapet och barnet inte har fyllt 18 år, för barnatillsyningsmannen barnets talan för fastställande

av faderskap i enlighet med vad som föreskrivs i 6 kap.

14 §

Överklagande

Barnets mor, barnet, om det har fyllt 15 år, och den man som anser sig vara far till barnet får överklaga barnatillsyningsmannens beslut om att lägga ned eller återuppta en faderskapsutredning genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Ovan nämnda aktörer och barnatillsyningsmannen får överklaga förvaltningsdomstolens beslut, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Bestämmelser om väckande av talan om fastställande av faderskap finns i 29 §. Till ett beslut som barnatillsyningsmannen har fattat med stöd av 11 § ska det fogas information om talerätten och om den tidsfrist som gäller den.

3 kap.

Erkännande av faderskap

15 §

När erkännande kan göras

Om inte något annat föreskrivs i 2 mom., kan faderskap till ett barn som redan har en far inte erkännas. Inte heller kan faderskap erkännas till ett barn som är adopterat.

Faderskapet till ett barn för vilket faderskapet har konstaterats i enlighet med 2 § kan dock erkännas, om de vars godkännande behövs enligt 19 § godkänner erkännandet. När erkännandet fastställs av magistraten, upphävs det faderskap som konstaterats i enlighet med 2 §.

Faderskapet kan inte erkännas efter barnets död. Faderskapet kan dock erkännas, om barnet har avlidit så snart efter födelsen att en utsaga om erkännande med hänsyn till omständigheterna inte har kunnat avges medan barnet levde. En utsaga om erkännande ska i detta fall avges inom ett år från barnets död. Om faderskapet erkänns efter barnets död,

utreds faderskapet på det sätt som föreskrivs i 2 kap.

16 §

Erkännande av faderskap före barnets födelse

En man kan erkänna sitt faderskap före barnets födelse genom att på det sätt som föreskrivs nedan anmäla att han är det ofödda barnets far.

Anmälan ska lämnas personligen och i den blivande moderns närvaro till en hälsovårdare eller en barnmorska vid rådgivningsbyrån för mödravård i den kommun där modern till det ofödda barnet och mannen har fått rådgivningsbyråttjänster under graviditetstiden. Innan ett erkännande tas emot ska erkännandets innebörd och rättsverkningar klargöras för parterna.

En utsaga om erkännande enligt 2 mom. kan avges också till en barnatillsyningsman i moderns hemkommun efter det att modern visat upp ett intyg över graviditeten. I ett sådant fall tillämpas vad som föreskrivs i 2 mom.

Den hälsovårdare eller barnmorska som avses i 2 mom. eller den barnatillsyningsman som avses i 3 mom. ska vägra ta emot erkännandet, om

- 1) modern motsätter sig erkännandet,
- 2) mannens eller den blivande moderns identitet inte har utretts på ett tillförlitligt sätt,
- 3) det finns skäl att misstänka att den man som erkänner barnet inte är barnets far, eller
- 4) det finns skäl att misstänka att den man som erkänner barnet inte kan förstå erkännandets innebörd på grund av sitt mentala tillstånd eller på grund av språksvårigheter eller av något annat skäl.

Bestämmelser om den handling som ska upprättas över ett erkännande finns i 22 §. När ett erkännande godkänts skriftligen av modern ska handlingen utan dröjsmål lämnas till en barnatillsyningsman i den kommun där faderskapet ska utredas enligt 5 §.

17 §

Återkallelse och bestridande av erkännande

En man som har erkänt sitt faderskap i enlighet med 16 § kan återkalla erkännandet genom att skriftligen och senast den 30:e dagen efter barnets födelse göra en anmälan om saken till den barnatillsyningsman som sköter faderskapsutredningen.

Barnets mor eller den man som anser sig vara barnets far kan genom en anmälan enligt 1 mom. föra fram sin uppfattning att den man som har erkänt barnet inte är barnets far.

18 §

Erkännande av faderskap efter barnets födelse

En man kan erkänna sitt faderskap efter barnets födelse genom att personligen hos en i 2 mom. avsedd mottagare av erkännande anmäla att han är far till barnet. Innan mannen erkänner sitt faderskap ska den som tar emot erkännandet klargöra erkännandets innebörd och rättsverkningar för mannen.

Ett erkännande av faderskap tas emot av en barnatillsyningsman, chefen för magistraten, häradssekreteraren eller notarius publicus. En man som vid ingående av äktenskap önskar erkänna att han är far till sin trolovades barn, kan avge en utsaga om erkännande även till vigselförrättaren. Utomlands tas ett erkännande emot av en sådan tjänsteman vid en finsk beskickning som enligt 33 § i lagen om konsulära tjänster (498/1999) får sköta uppgifter som notarius publicus vid beskickningen. Bestämmelser om den handling som ska upprättas över ett erkännande finns i 22 §.

Har en utsaga om erkännande tagits emot av någon annan myndighet än den barnatillsyningsman som sköter faderskapsutredningen, ska handlingen över erkännandet utan dröjsmål sändas till barnatillsyningsmannen i fråga.

En utsaga om erkännande som avges i en främmande stat kan avges även med iakttagande av den form och det förfarande som ska följande enligt lagen i den staten.

19 §

Godkännande av erkännande

Faderskap till ett barn enligt 2 § kan inte fastställas på grundval av ett erkännande, om inte modern och den äkta mannen har godkänt erkännandet.

Faderskap till ett barn som fyllt 15 år kan inte heller fastställas på grundval av ett erkännande, om inte barnet har godkänt erkännandet.

Har faderskap erkänts före barnets födelse, kan faderskapet inte fastställas på grundval av erkännandet om inte modern till det ofödda barnet har godkänt erkännandet.

Ett godkännande enligt 1 och 2 mom. lämnas till en barnatillsyningsman i den kommun där faderskapet utreds. Godkännandet kan tas emot också av den som har tagit emot erkännandet. Godkännandet ska lämnas personligen till mottagaren.

20 §

Hörande

Barnatillsyningsmannen ska ge följande personer tillfälle att bli hörda med anledning av ett erkännande:

- 1) modern, om hon inte har godkänt erkännandet i enlighet med 16 §,
- 2) barnets vårdnadshavare, om denne kan höras utan svårighet,
- 3) vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare, om den som har erkänt faderskapet är minderårig.

Barnatillsyningsmannen kan höra också andra än de personer avses i 1 mom., om det behövs för att utreda saken. Hörandet kan ske antingen muntligt eller skriftligt. Också den som har tagit emot ett erkännande som avses i 18 §, kan sköta ett hörande.

21 §

Fastställande av identitet

Den som tar emot en utsaga om erkännande enligt 16 eller 18 § eller ett godkännande en-

ligt 19 § och den som hör någon muntligt enligt 20 § ska utifrån identitetsbevis eller på något annat därmed jämförbart tillförlitligt sätt fastställa identiteten hos den som avger utsagan om erkännande, lämnar godkännandet eller hörs.

22 §

Handling över erkännande och över godkännande av erkännande

Den handling som ska upprättas över ett erkännande och över dess godkännande ska dateras och där antecknas identifikations- och kontaktinformation för barnet, barnets mor och den man som erkänner barnet. Handlingen ska undertecknas av den man som har erkänt sitt faderskap och av den som har tagit emot erkännandet. Om erkännandet ska godkännas av någon, ska denne och den som har tagit emot godkännandet underteckna handlingen.

Om barnet, modern eller den äkta mannen, som ska godkänna erkännandet, bevisligen inte har fått meddelande om att en utsaga om erkännande har avgetts och deras vistelseort är känd, ska barnatillsyningsmannen delge dem erkännandet per post mot mottagningsbevis.

23 §

Inlämnande av handlingar till magistraten

När en faderskapsutredning har gjorts och mannen har erkänt sitt faderskap, ska den barnatillsyningsman som har skött faderskapsutredningen lämna in protokollet över faderskapsutredningen och de handlingar som gäller erkännandet till den magistrat som avses i 27 §.

4 kap.

Samtycke av mannens rättsinnehavare till fastställande av faderskap

24 §

Samtycke till fastställande av faderskap utan rättegång

Om ett barn har fötts utom äktenskapet och om faderskapsutredningen och den rättsgenetiska faderskapsundersökningen visar att en man som avlidit före barnets födelse är far till barnet, kan mannens rättsinnehavare efter barnets födelse ge sitt samtycke till att faderskapet fastställs utan rättegång genom beslut av magistraten.

25 §

Handling över samtycke

En handling ska upprättas över det samtycke som avses i 24 §. På samtycket och på handlingen tillämpas vad som i denna lag föreskrivs om erkännande av faderskap efter barnets födelse, hörande i samband med ett erkännande, godkännande av erkännande och inlämnande av handlingar till magistraten. En rättsinnehavare behöver dock inte ge sitt samtycke i mottagarens närvaro.

5 kap.

Fastställande av faderskap i magistraten

26 §

Magistratens behörighet

Faderskapet fastställs av magistraten, om

1) en man har erkänt sitt faderskap till ett barn i enlighet med 15—22 § och det inte finns anledning att misstänka att mannen inte är far till barnet,

2) rättsinnehavarna till en man som har avlidit före ett barns födelse har gett sitt samtycke i enlighet med 24 och 25 § till att mannens faderskap till barnet fastställs genom beslut av magistraten, och det utifrån en fa-

derskapsutredning enligt 24 § kan anses vara klarlagt att mannen är far till barnet.

Om faderskapsutredningen och den rättsgenetiska faderskapsundersökningen visar att mannen är barnets far och tilläggsutredning inte rimligen kan fås, kan faderskapet fastställas även när de handlingar som utvisar mannens eller moderns identitet och familjeband är bristfälliga.

Om mannen har erkänt sitt faderskap på det sätt som föreskrivs i 16 §, kan faderskapet fastställas på i 1 mom. 1 punkten angivna grunder även när mannen har avlidit före barnets födelse.

27 §

Regionalt behörig magistrat

Faderskapet fastställs i de fall som avses i 26 § av den magistrat inom vars verksamhetsområde den barnatillsyningsman som sköter ärendet arbetar.

Om det för att effektivisera magistraternas verksamhet eller främja en balanserad regional utveckling uppstår ett behov att överföra ärenden som gäller fastställande av faderskap mellan magistraterna, utfärdas det genom förordning av finansministeriet närmare bestämmelser om vilka magistrater det överförs behörighet från och vilka magistrater behörigheten överförs till samt om grunderna för kompetensfördelningen mellan de magistrater som tar emot ärenden.

28 §

Behandling hos magistraten av ett ärende om faderskap samt överklagande

På behandlingen hos magistraten av ett ärende som gäller fastställande av faderskap tillämpas förvaltningslagen (434/2003). Om bestämmelserna i 3 och 4 kap. inte har iakttagits i ärendet, handlingarna är bristfälliga eller faderskapsfrågan inte har utretts tillräckligt, kan magistraten be barnatillsyningsmannen komplettera handlingarna eller skaffa sådan behövlig tilläggsutredning som är tillgänglig.

Magistratens beslut får inte överklagas. Bestämmelser om en parts rätt att väcka talan

för fastställande av faderskap och om tidsfristerna för väckande av talan finns i 29 och 30 §. Till beslutet ska det fogas information om den talerätt som avses i 29 § och om den tidsfrist som avses i 30 § 2 mom. Utöver vad som i 54 § i förvaltningslagen föreskrivs om magistratens delgivningsskyldighet, ska magistraten delge barnatillsyningsmannen beslutet.

6 kap.

Rättegång om fastställande av faderskap

29 §

Förutsättningar för talerätt samt parter

Ett barn för vilket faderskapet inte har konstaterats på grundval av moderns äktenskap och inte fastställts genom ett beslut av magistraten eller ett domstolsbeslut, kan genom att väcka talan mot den man som barnet antar är barnets far kräva att faderskapet fastställs. Om mannen har avlidit, ska talan väckas mot mannens rättsinnehavare.

En man som anser sig vara far till ett barn har rätt att väcka talan om fastställande av faderskap mot barnet, om

1) barnatillsyningsmannen har lagt ned faderskapsutredningen på grund av att de prov som behövs på barnet och barnets mor för att göra en rättsgenetisk faderskapsundersökning inte har kunnat tas, eller

2) magistraten inte har fastställt faderskapet och det finns någon annan anledning till detta än att ett godkännande enligt 19 § saknas.

Om mannen avlider medan talan är anhängig, träder mannens rättsinnehavare i hans ställe.

30 §

Begränsningar i talerätten

Talan om fastställande av faderskap kan inte föras, om barnet har fyllt 15 år och motsätter sig att faderskapet fastställs. Talan kan inte väckas eller behandlingen av ärendet fortsättas, om barnet har avlidit.

En man som anser sig vara far till ett barn ska väcka talan inom ett år från den dag då

han fick del av ett i 29 § 2 mom. avsett beslut av barnatillsyningsmannen eller magistraten.

31 §

Förande av barnets talan

I en rättegång om fastställande av faderskap förs ett minderårigt barns talan av den barnatillsyningsman som i enlighet med 5 § har utrett faderskapet. Barnatillsyningsmannen har dock inte talerätt, om de finska myndigheternas internationella behörighet grundar sig på något annat än vad som avses i 49 § 1 mom. 1 eller 2 punkten.

Ett minderårigt barns talan i en rättegång om fastställande av faderskap får, förutom av barnatillsyningsmannen, föras av vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare och barnet självt, om det har fyllt 15 år. På ett minderårigt barns rätt att föra talan tillämpas 12 kap. i rättegångsbalken. Om barnatillsyningsmannen och barnets andra lagliga företrädare är av olika åsikt när de för barnets talan, ska barnatillsyningsmannens åsikt följas.

Domstolen ska ge var och en som enligt 1 eller 2 mom. får föra barnets talan tillfälle att bli hörd i saken. Även när barnets mor inte är vårdnadshavare ska hon ges tillfälle att bli hörd, om hörande kan förrättas utan svårighet.

Ett barn som i enlighet med 1 mom. företräds av barnatillsyningsmannen i ett ärende som gäller fastställande av faderskap, beviljas avgiftsfri rättshjälp i enlighet med rättshjälplagen (257/2002) oberoende av vad som i övrigt föreskrivs om förutsättningarna för rättshjälp.

32 §

Instämmande såsom svarande

Barnet ska såsom svarande stämma in den man som kan antas vara barnets far.

Finns det flera sådana män, kan de instämmas såsom svarande i samma rättegång. Männen ska instämmas såsom svarande i samma rättegång, om det är uppenbart att detta krävs för att faderskapet ska kunna utredas.

Om en man väcker talan enligt 29 § mot barnet, kan han såsom svarande instämma också de män som förutom käranden kan komma i fråga som far till barnet.

Om det med hjälp av en rättsgenetisk faderskapsundersökning har klarlagts att en viss man inte kan vara barnets far, får mannen inte utan särskilda skäl instämmas såsom svarande.

33 §

Delgivning av stämning

Bestämmelser om delgivning av stämning finns i 11 kap. i rättegångsbalken. Om det inte är möjligt att klarlägga var mottagaren eller den som har befullmäktigats att ta emot delgivningen vistas, kan stämningen dock delges genom kungörelse endast när bevisning om faderskapet finns tillgänglig i sådan omfattning att inledande av rättegång mot mannen måste anses förenligt med barnets bästa.

34 §

Delgivning av protokoll över faderskapsutredning

I fall där faderskapsutredning krävs enligt lag ska käranden foga protokollet över faderskapsutredningen till stämningsansökan. Om protokollet inte har fogats till stämningsansökan, ska domstolen begära protokollet av barnatillsyningsmannen.

35 §

Behörig domstol

Bestämmelser om behörig domstol i ärenden som gäller fastställande av faderskap finns i 10 kap. i rättegångsbalken.

När ett ärende om fastställande av faderskap är anhängigt i en behörig domstol, får frågan om faderskapet till samma barn inte prövas vid någon annan domstol. Domstolen ska då på det sätt som föreskrivs i 10 kap. 22 § i rättegångsbalken överföra ärendet till den domstol där ärendet redan är anhängigt.

36 §

Återkallande av talan och uteslutande av faderskap

När talan om fastställande av faderskap förs mot flera män, kan käranden återkalla talan mot någon av dem, om denne inte motsätter sig att talan återkallas. Talan kan dock återkallas endast om domstolen, efter att ha hört de övriga svarandena, samtycker till detta. Domstolen ska då avskrivna ärendet till den del det gäller mannen i fråga.

När talan om fastställande av faderskap förs mot flera män kan domstolen innan frågan om faderskapet slutligt avgörs förkasta talan mot en eller flera av männen, om det utifrån en rättsgenetisk faderskapsundersökning måste anses vara bevisat att mannen i fråga inte kan vara barnets far.

37 §

Anskaffning av bevis

Domstolen ska självant förordna om anskaffande av all den utredning som den finner behövlig för att ärendet ska kunna avgöras. Om det utifrån omständigheter som framkommit vid rättegången finns skäl att anta att en man, som inte är part, är far till barnet, kan domstolen ge honom tillfälle att bli hörd. Domstolen kan även uppmana barnatillsyningsmannen att komplettera faderskapsutredningen.

38 §

Behandling av överklagande

Om käranden eller svaranden överklagar en dom om faderskap, kan fullföljdsdomstolen behandla ärendet också till den del ärendet gäller en sådan part som inte överklagandet avser. Ärendet ska dock inte utan särskilda skäl tas till behandling till den del det gäller en sådan man som överklagandet inte avser och mot vilken ett anspråk har förkastats av den anledningen att han utifrån en rättsgenetisk faderskapsundersökning inte kan vara barnets far.

7 kap.

Upphävande av faderskap

39 §

Grunderna för upphävande av faderskap

Faderskapet ska upphävas, om det med hjälp av en rättsgenetisk faderskapsundersökning eller annars har klarlagts att det inte finns ett sådant förhållande mellan mannen och barnet som avses i 3 § 2 eller 3 mom.

40 §

Upphävande av faderskap genom beslut av magistraten

Den äkta mannens faderskap är upphävt, när en annan man på det sätt som avses i 18 § har erkänt sitt faderskap och magistraten har fastställt faderskapet på grundval av erkännandet.

Om barnets mor och den äkta mannen tillsammans på det sätt som avses i 4 § 2 mom. 3 punkten har begärt att barnatillsyningsmannen utreder faderskapet och det utifrån en rättsgenetisk faderskapsundersökning kan konstateras att den äkta mannen inte kan vara far till barnet, kan magistraten på gemensam ansökan av föräldrarna fastställa att den äkta mannen inte är barnets far. Magistraten får dock inte fatta beslut i ärendet, om modern har fått assisterad befruktning vid den tidpunkt då barnet har avlats. Ärendet kan avgöras utan att barnet hörs. Ansökan till magistraten ska lämnas in inom ett år från barnets födelse.

De beslut av magistraten som avses i 1 och 2 mom. får inte överklagas.

41 §

Upphävande av faderskap på grundval av talan

Talan om upphävande av faderskap får väckas i tingsrätten av barnet, av modern eller av den man vars faderskap har konstaterats

på grundval av äktenskap eller fastställts genom beslut av magistraten.

Talan om upphävande av faderskap får i de fall som avses i 42 § 2 mom. väckas också av den som i stället för den man som avses i 1 mom. anser sig vara barnets far.

Talan ska väckas mot de personer som nämns i 1 mom. och som utöver käranden har rätt att väcka talan.

Om en part avlider under den tid rättegången varar, träder rättsinnehavaren i hans eller hennes ställe.

42 §

Begränsningar i talerätten

Barnets rätt att väcka talan får utövas endast av barnet självt, om det har fyllt 15 år. För ett barn som är yngre än 15 år eller för ett barn som har fyllt 15 år och som på grund av psykisk störning eller utvecklingsstörning eller av någon annan motsvarande orsak inte kan förstå sakens betydelse kan det dock förordnas en intressebevakare för att utöva barnets talerätt, om det med tanke på barnets bästa finns synnerligen vägande skäl till detta.

Den man som anser sig vara far till ett barn som har fötts under moderns äktenskap har rätt att väcka talan för upphävande av den äkta mannens faderskap endast, om

1) modern och den äkta mannen har levt åtskilda vid tiden för barnets födelse,

2) käranden har sammanbott med barnets mor vid tiden för barnets födelse och deltagit i vården av barnet eller om det mellan käranden och barnet annars har uppstått ett förhållande jämförbart med ett familjeförhållande, och

3) domstolen bedömer att det är förenligt med barnets bästa att talan väcks.

Den äkta mannen eller den man som har erkänt sitt faderskap har inte rätt att väcka talan om han, sedan han fått veta att någon annan man har haft samlag med modern eller någon annan mans spermier har använts för befruktning av modern under den tid då barnet har avlats, efter barnets födelse skriftligen meddelat att barnet är hans. Modern har

inte rätt att väcka talan, om hon skriftligen har godkänt meddelandet.

43 §

Dödsfalls inverkan på rätten att väcka talan och på svarandens utövande av talan

Talan om upphävande av faderskap kan inte väckas, om barnet har avlidit.

Talan om upphävande av faderskap kan inte väckas för en sådan i 41 § avsedd parts räkning som har avlidit. När det gäller en man vars faderskap har konstaterats eller fastställts kan dock maken och arvingarna efter mannens död väcka talan om upphävande av faderskap på det sätt som föreskrivs i 44 § 3 mom.

Om en man som enligt 41 § 1 mom. borde vara svarande i ärendet har avlidit, ska hans rättsinnehavare stämmas in såsom svarande. Om modern har avlidit, stäms hennes rättsinnehavare inte in såsom svarande.

44 §

Frist för väckande av talan

Modern, den man som avses i 42 § 2 mom. och den man vars faderskap har konstaterats på grundval av äktenskap ska väcka talan inom två år från barnets födelse. Om en mans faderskap har fastställts på grundval av erkännande, ska denne man och modern väcka talan inom två år efter fastställandet av faderskapet.

Talan kan prövas även om den har väckts efter fristens utgång, om käranden enligt 1 mom. har haft laga förfall eller anför något annat synnerligen vägande skäl till att talan inte har väckts tidigare. Talan ska dock lämnas utan prövning, om talan inte väcks omedelbart när det inte längre finns något skäl att avstå från att väcka talan.

Om den äkta mannen eller den man som har erkänt sitt faderskap har avlidit utan att ha förlorat sin talerätt, har den efterlevande maken samt var och en som vid sidan av barnet eller efter barnet är mannens närmaste arvinge rätt att väcka talan inom ett år från mannens död eller, om mannen skulle ha haft längre tid till sitt förfogande, inom den tiden.

45 §

Hörande av en utomstående man

Om de omständigheter som framkommit vid rättegången ger anledning att anta att en viss man, som inte är part, är far till barnet, kan domstolen ge honom tillfälle att bli hörd.

46 §

Behörig domstol

Bestämmelser om behörig domstol i ärenden som gäller upphävande av faderskap finns i 10 kap. i rättegångsbalken.

47 §

Rättegångsförfarandet

Vid en rättegång om upphävande av faderskap ska 33 och 37 § tillämpas.

8 kap.

Bestämmelser som hör till den internationella privaträttens område

48 §

Faderskap direkt med stöd av lag

I fråga om bestämmande av faderskap direkt med stöd av lag ska finsk lag tillämpas, om

1) barnets mor är bosatt i Finland vid barnets födelse, eller

2) barnets mor inte är bosatt i någon stat vid barnets födelse och hon vistas i Finland eller är asylsökande här vid barnets födelse.

Om finsk lag inte tillämpas enligt 1 mom., bestäms ett faderskap direkt med stöd av lag enligt tillämplig lag i den stat där

1) barnets mor är bosatt vid barnets födelse, eller

2) barnets mor vistas eller är asylsökande vid barnets födelse, om barnets mor då inte är bosatt i någon stat.

Om barnet, med hänsyn till alla relevanta omständigheter, vid sin födelse har närmare

anknytning till någon annan stat än den vars lagstiftning borde tillämpas enligt 1 eller 2 mom., tillämpas lagen i den staten för bestämmandet av ett faderskap direkt med stöd av lag.

Om ett faderskapsförhållande efter barnets födelse kan anses vara etablerat och överensstämmer med lagen i en annan stat än en stat som avses i 1—3 mom. och barnet har en nära anknytning till den staten, tillämpas i fråga om faderskap direkt med stöd av lag med avvikelser från 1—3 mom. den stats lag som är tillämplig i den sistnämnda staten.

49 §

Finska myndigheters internationella behörighet

Finska myndigheter är behöriga i ett faderskapsärende, om

- 1) barnet är bosatt i Finland,
- 2) barnet inte är bosatt i någon stat men vistas eller är asylsökande i Finland,
- 3) den svarande, eller om det finns flera svarande, åtminstone en av dem är eller, om han är död, senast var bosatt i Finland,
- 4) den svarande inte är bosatt i någon stat men han vistas eller, om han är död, senast vistades i Finland eller är asylsökande i Finland, eller
- 5) barnet eller mannen är eller vid sin död var finsk medborgare och ärendet inte kan avgöras i den främmande stat där barnet eller mannen är bosatt och det finns särskild anledning att avgöra ärendet i Finland.

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. är de finska myndigheterna behöriga i fråga om utredande och erkännande av faderskap, om en man önskar erkänna sitt faderskap till ett redan fött barn och

- 1) mannen är bosatt i Finland, eller
- 2) mannen inte är bosatt i någon stat, men vistas i Finland eller är asylsökande i Finland.

Faderskapsutredning som avses i 2 kap. verkställs dock inte, om de finska myndigheternas behörighet grundar sig enbart på 1 mom. 3 eller 4 punkten.

50 §

Ärenden som är anhängiga utomlands

Om ett faderskapsärende är anhängigt hos myndigheterna i en främmande stat och det är uppenbart att beslutet i ärendet kommer att erkännas i Finland, ska de finska myndigheterna, om samma ärende har inletts senare här i landet, avbryta behandlingen tills det har klarlagts om det utländska beslutet kommer att erkännas i Finland.

Finska myndigheter får dock antingen låta bli att avbryta behandlingen eller fortsätta behandlingen av ett avbrutet ärende, om det kan visas att ett avgörande annars kommer att bli oskäligt försenat.

51 §

Tillämplig lag

I ett faderskapsärende ska finsk lag tillämpas, om inte något annat följer av 48 §.

52 §

Erkännande av utländska beslut

Ett beslut om faderskap som har meddelats i en främmande stat och som är giltigt i den staten erkänns i Finland utan särskild fastställelse.

Ett beslut som har meddelats i en främmande stat erkänns dock inte, om

- 1) den utländska myndighetens behörighet inte var grundad på en parts hemvist eller boningsort, medborgarskap eller någon annan sådan anknytning som hade gett myndigheten grundad anledning att ta upp ärendet,
- 2) beslutet har meddelats mot en utebliven part och stämningsansökan eller motsvarande handling inte har delgetts denne i så god tid och på ett sådant sätt att han eller hon hade kunnat förbereda sitt svaromål,
- 3) beslutet strider mot ett finskt faderskapsbeslut i fråga om vilket rättegången har inletts före den rättegång som ledde till det utländska beslutet,

4) beslutet strider mot ett tidigare utländskt faderskapsbeslut som erkänns i Finland, eller
5) beslutet inte är förenligt med grunderna för Finlands rättsordning.

Som ett i 1 och 2 mom. avsett beslut betraktas ett beslut av en domstol eller en annan myndighet samt fastställelse eller registrering av någon annan rättshandling, om förhållandet mellan barnet och mannen till följd av åtgärden betraktas som ett faderskapsförhållande eller om ett faderskapsförhållande till följd av en sådan åtgärd anses upphävt i den stat där registreringen eller en annan åtgärd har utförts.

53 §

Fastställelse av utländskt beslut

Helsingfors hovrätt kan på ansökan fastställa om ett utländskt beslut om faderskap ska erkännas i Finland.

När hovrätten behandlar ett mål ska den ge barnet, fadern, modern eller någon annan tillfälle att bli hörd, om det behövs för att utreda frågan och det går att ta reda på personens vistelseort utan svårighet.

54 §

Bestämmelsernas subsidiära karaktär

Bestämmelserna i detta kapitel är tillämpliga endast om inget annat följer av lagen om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden (352/1980).

55 §

Oförenlighet med grunderna för Finlands rättsordning

En bestämmelse i utländsk lag ska lämnas obeaktad, om tillämpningen av den skulle leda till ett resultat som är oförenligt med grunderna för Finlands rättsordning.

9 kap.

Särskilda bestämmelser

56 §

Begränsning av barnets självbestämmanderätt

Bestämmelserna i 11, 19 och 30 § tillämpas inte, om ett barn som har fyllt 15 år inte kan förstå sakens betydelse på grund av psykisk störning eller utvecklingsstörning eller av någon annan motsvarande orsak.

57 §

Avgivande av osann utsaga i ett faderskapsärende

Om modern i samband med en faderskapsutredning eller när hon hörs på grund av ett erkännande eller godkänner ett erkännande uppsåtligen avger osann utsaga till myndigheten och detta bidrar till att faderskapet fastställs oriktigt, ska hon, om strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag, för avgivande av osann utsaga i ett faderskapsärende dömas till böter.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas på motsvarande sätt på en man som i samband med en faderskapsutredning eller när han erkänner sitt faderskap eller godkänner ett erkännande av faderskap uppsåtligen avger osann utsaga till myndigheten och detta bidrar till att faderskapet fastställs oriktigt.

58 §

Skyndsamt behandling

Ärenden som gäller utredande, fastställande och upphävande av faderskap ska behandlas skyndsamt.

59 §

Handräckning

En barnatillsyningsman är på begäran skyldig att ge handräckning till barnatillsy-

ningsmän i andra kommuner i uppgifter som en barnatillsyningsman ska sköta vid utredande och fastställande av faderskap. Barnatillsyningsmannen är i sådana fall även skyldig att inför domstol och andra myndigheter inom sitt verksamhetsområde företräda andra barnatillsyningsmän när ärenden som hör till deras befattning behandlas.

60 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet utfärdas det vid behov närmare bestämmelser om

- 1) anmälan om barnets födelse,
- 2) lämnande av en medicinsk utredning och om den ersättning som ska betalas för den,
- 3) magistratens tillvägagångssätt när faderskapet har fastställts eller upphävts genom beslut av magistraten,
- 4) vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten.

Genom förordning av justitieministeriet utfärdas det bestämmelser om vilka handlingar som vid utredande och erkännande av faderskap, samtycke av rättsinnehavarna och fastställande av faderskap ska lämnas på en blankett som fastställts för ändamålet. Institutet för hälsa och välfärd fastställer formulären för blanketterna.

10 kap.

Ikraftträdande

61 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 . Bestämmelserna i 65 § 1 och 2 mom. och 67 § träder dock i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om faderskap (700/1975), nedan *den lag som upphävs*, och lagen angående införande av lagen om faderskap (701/1975).

62 §

Tillämpning av lagen

Denna lag tillämpas också när barnet har fötts före ikraftträdandet av denna lag, om inte något annat föreskrivs.

63 §

Faderskapsutredning

Om barnet har fötts och en överläggning om faderskapsutredning har hållits före ikraftträdandet av denna lag, tillämpas på faderskapsutredningen de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. På nedläggande av en faderskapsutredning tillämpas emellertid då vad som föreskrivs i 11 § 2 mom. 1 och 2 punkten.

Om modern i det fall som avses i 1 mom. motsätter sig en faderskapsutredning, kan faderskapsutredningen på mannens begäran fortsättas, även om mannen inte har erkänt sitt faderskap.

64 §

Erkännande av faderskap

Om en man har erkänt sitt faderskap före ikraftträdandet av denna lag, tillämpas på godkännande av erkännandet de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

65 §

Talan om fastställande av faderskap

På en talan om fastställande av faderskap som är anhängig vid domstol när denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Talan kan dock inte förkastas på den grund som anges i 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap.

En talan om fastställande av faderskap som är anhängig vid ikraftträdandet av detta moment eller som blir anhängig när detta moment har trätt i kraft, kan prövas trots att domstolen tidigare med stöd av 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap har låtit bli att fastställa faderskapet.

Om enligt 63 § de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet av denna lag ska tillämpas på en faderskapsutredning, får barnatillsyningsmannen inte föra barnets talan för fastställande av faderskap, om modern motsätter sig faderskapsutredningen på det sätt som föreskrivs i 8 § 2 mom. i den lag som upphävs och barnet inte har fyllt 15 år.

66 §

Upphävande av faderskap

Talan om upphävande av faderskap kan inte väckas av modern, om barnet har fötts före den 1 oktober 1976.

Bestämmelserna i 41 § 2 mom. och 42 § 2 mom. tillämpas inte, om barnet har fötts före ikraftträdandet av denna lag.

På en talan om upphävande av faderskap som är anhängig vid domstol när denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som var tillämpliga vid ikraftträdandet. Talan kan dock inte lämnas utan prövning på den grunden att såväl modern som den äkta mannen har avlidit.

67 §

Barnets arvsrätt i vissa fall

Om faderskapet fastställs av domstol och barnet är fött före den 1 oktober 1976, har barnet ingen arvsrätt efter en sådan arvlätare på faderns sida som hade avlidit innan den talan som lett till att faderskapet faststälts blev anhängig.

Vad som föreskrivs i 1 mom. ska tillämpas också om faderskapet har fastställts före ikraftträdandet av denna paragraf med stöd av den lag som upphävs.

Om ett barn som avses i 1 och 2 mom. har arvsrätt efter en arvlätare på faderns sida, beaktas vid beräkning av barnets laglott inte sådana rättshandlingar som avses i 7 kap. 3, 4 och 6 § i ärvdabalken (40/1965) och som arvlätaren hade företagit innan talan om fastställande av faderskap väcktes, utom om det visas att det har varit arvlätarens uppenbara syfte att minska barnets laglott.

Vad som föreskrivs i 1—3 mom. tillämpas dock inte, om ett i 1 eller 2 mom. avsett barn hade en far den 30 september 1976, men faderskapet efter det har upphävts eller den dom som gäller faderskapet har återbrutits.

68 §

Hänvisningar till tidigare lag

Om det i en lag eller i en förordning hänvisas till en bestämmelse som har ersatts av en bestämmelse i denna lag, iakttas efter ikraftträdandet av denna lag motsvarande bestämmelse i denna lag.

2.

Lag**om ändring av lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning (378/2005) 2 och 3 §, 11 § 3 mom. och 13 § som följer:

2 §

Initiativ till undersökning

I samband med ett mål om fastställande eller upphävande av faderskap som domstolen behandlar kan den förordna om undersökning, om en part kräver en undersökning eller om domstolen i övrigt anser att en sådan behövs för att saken skall kunna utredas. Barnatillsyningsmannen kan beställa en undersökning, om förutsättningarna enligt 9 § i faderskapslagen (/20) är uppfyllda.

3 §

Undersökningsmyndigheter

Undersökningarna utförs av Institutet för hälsa och välfärd eller Hjelt-institutet vid Helsingfors universitet (*undersökningsmyndighet*).

11 §

Förordnande om undersökning

Intyg utfärdas av en för provtagningen ansvarig yrkesutbildad person inom hälso- och

sjukvården eller av en sådan tjänsteman vid en finsk beskickning som avses i 18 § 2 mom. i faderskapslagen.

13 §

Provtagning

För undersökningen tas det på levande personer ett cellprov från munnens slemhinna, om inte det finns särskilda skäl att ta ett blodprov.

Provet på avlidna tas från sådan vävnad som finns att tillgå.

Blodprov tas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården av en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har fått behövlig utbildning för att ta blodprov. Cellprov från munnens slemhinna kan även tas under uppsikt av barnatillsyningsmannen eller en sådan tjänsteman vid en finsk beskickning som avses i 18 § 2 mom. i faderskapslagen. Innan provet tas ska provgivaren styrka sin identitet för provtagaren eller för den som övervakar provtagningen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 4 § i namnlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 4 § i namnlagen (694/1985), sådan paragrafen lyder delvis ändrad i lag 617/1998,
ett nytt 4 mom. som följer:

4 §	har fastställts på grundval av erkännande först efter det att barnet avlidit.
<i>Ändring av barns släktnamn till faderns släktnamn</i>	

Barnets släktnamn kan ändras till faderns släktnamn efter barnets död, om faderskapet

Denna lag träder i kraft den
20 .

4.

Lag**om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) en ny 8 a § som
följer:

8 a §	Den hälsovårdare eller barnmorska som har tagit emot erkännandet ska genom sin under- skrift styrka föräldrarnas underskrifter och efter det sända handlingen till den barnatill- syningsman som avses i 16 § 5 mom. i fa- derskapslagen för fastställelse av avtalet. So- cialnämnden får inte fastställa avtalet förrän mannens faderskap har fastställts.
<i>Avtal om vårdnad om barn före barnets fö- delse</i>	

Om en man före barnets födelse har erkänt
sitt faderskap på det sätt som avses i 16 § i
faderskapslagen (/20), kan mannen och
modern till det ofödda barnet i det samman-
hanget ingå ett avtal om att vårdnaden om
barnet anförtros båda föräldrarna gemensamt.

Denna lag träder i kraft den
20 .

5.

Lag**om ändring av lagen om underhåll för barn**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om underhåll för barn (704/1975) 13 § 2 mom. och 17 § 2 mom., samt
fogas till lagen en ny 8 b § som följer:

3 kap.

**Fastställande av underhållsbidrag genom
avtal**

8 b §

En barnatillsyningsman är på begäran skyldig att ge handräckning till barnatillsyningsmän i andra kommuner i uppgifter som en barnatillsyningsman ska sköta i ärenden som gäller fastställande av underhållsbidrag. Barnatillsyningsmannen är i sådana fall även skyldig att inför domstol och andra myndigheter inom sitt verksamhetsområde företräda andra barnatillsyningsmän när ärenden som hör till deras befattning behandlas.

13 §

I samband med talan om fastställande av

faderskap har en i 31 § 1 och 2 mom. faderskaplagen (/20) nämnd företrädare för barnet även rätt att yrka på fastställande av underhållsbidrag till barnet.

17 §

Närmare bestämmelser om vilka blanketter som ska användas vid avtal om och fastställande av underhållsbidrag utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 25 juni 2014

Statsministerns ställföreträdare, finansminister

ANTTI RINNE

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

2.

Lag**om ändring av lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning (378/2005) 2 och 3 §, 11 § 3 mom. och 13 § som följer:

Gällande lydelse

2 §

Initiativ till undersökning

I samband med ett mål om fastställande eller upphävande av faderskap som domstolen behandlar kan den förordna om undersökning, om en part kräver det eller om domstolen i övrigt anser det nödvändigt för att saken skall kunna utredas. Barnatillsyningsmannen kan beställa en undersökning, om villkoren i 11 § i lagen om faderskap (700/1975) är uppfyllda.

3 §

Undersökningsmyndigheter

Undersökningarna utförs av Folkhälsoinstitutet eller institutionen för rättsmedicin vid Helsingfors universitet (*undersökningsmyndighet*).

11 §

Förordnande om undersökning

Intyg om att prov har tagits ges av den läkare som ansvarar för provtagningen.

Föreslagen lydelse

2 §

Initiativ till undersökning

I samband med ett mål om fastställande eller upphävande av faderskap som domstolen behandlar kan den förordna om undersökning, om en part kräver *en undersökning* eller om domstolen i övrigt anser *att en sådan behövs* för att saken skall kunna utredas. Barnatillsyningsmannen kan beställa en undersökning, om *förutsättningarna enligt 9 § i faderskapslagen (/20)* är uppfyllda.

3 §

Undersökningsmyndigheter

Undersökningarna utförs av *Institutet för hälsa och välfärd eller Hjelt-institutet* vid Helsingfors universitet (*undersökningsmyndighet*).

11 §

Förordnande om undersökning

Intyg utfärdas av *en för provtagningen ansvarig yrkesutbildad person inom hälso- och*

sjukvården eller av en sådan tjänsteman vid en finsk beskickning som avses i 18 § 2 mom. i faderskapslagen.

13 §

Provtagning

Av levande personer tas blodprov. Om tagande av blodprov kan medföra olägenhet eller fara för den undersöktes hälsa eller om det finns något annat vägande skäl, kan provet tas från munnens slemhinna.

I fråga om avlidna tas *provet* från sådan vävnad som finns att tillgå.

Provet tas av en legitimerad läkare eller en läkare med tillstånd, eller under läkarens direkta uppsikt av någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. Innan provet tas skall läkaren konstatera identiteten i fråga om den som skall undersökas.

13 §

Provtagning

För undersökningen tas det på levande personer ett cellprov från munnens slemhinna, om inte det finns särskilda skäl att ta ett blodprov.

Provet på avlidna tas från sådan vävnad som finns att tillgå.

Blodprov tas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården av en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har fått behövlig utbildning för att ta blodprov. Cellprov från munnens slemhinna kan även tas under uppsikt av barnatillsyningsmannen eller en sådan tjänsteman vid en finsk beskickning som avses i 18 § 2 mom. i faderskapslagen. Innan provet tas ska provgivaren styrka sin identitet för provtagaren eller för den som övervakar provtagningen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av 4 § i namnlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 4 § i namnlagen (694/1985), sådan paragrafen lyder delvis ändrad i lag 617/1998,
ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

*Ändring av barns släktnamn till faderns
släktnamn*

*Barnets släktnamn kan ändras till faderns
släktnamn efter barnets död, om faderskapet
har fastställts på grundval av erkännande
först efter det att barnet avlidit.*

*Denna lag träder i kraft den
20 .*

4.

Lag**om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) en ny 8 a § som
följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

8 a §

*Avtal om vårdnad om barn före barnets fö-
delse*

*Om en man före barnets födelse har erkänt
sitt faderskap på det sätt som avses i 16 § i
faderskapslagen (/20), kan mannen och
modern till det ofödda barnet i det samman-
hanget ingå ett avtal om att vårdnaden om
barnet anförtros båda föräldrarna gemen-
samt.*

*Den hälsovårdare eller barnmorska som
har tagit emot erkännandet ska genom sin
underskrift styrka föräldrarnas underskrifter
och efter det sända handlingen till den bar-
natillsyningsman som avses i 16 § 5 mom. i
faderskapslagen för fastställelse av avtalet.
Socialnämnden får inte fastställa avtalet för-
rän mannens faderskap har fastställts.*

*Denna lag träder i kraft den
20 .*

5.

Lag**om ändring av lagen om underhåll för barn**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om underhåll för barn (704/1975) 13 § 2 mom. och 17 § 2 mom., samt
fogas till lagen en ny 8 b § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

Fastställande av underhållsbidrag genom avtal

8 b §

En barnatillsyningsman är på begäran skyldig att ge handräckning till barnatillsyningsmän i andra kommuner i uppgifter som en barnatillsyningsman ska sköta i ärenden som gäller fastställande av underhållsbidrag. Barnatillsyningsmannen är i sådana fall även skyldig att inför domstol och andra myndigheter inom sitt verksamhetsområde företräda andra barnatillsyningsmän när ärenden som hör till deras befattning behandlas.

13 §

I samband med talan om fastställande av faderskap äger i 24 § 1 mom. lagen om faderskap nämnd företrädare för barnet även rätt att yrka på fastställande av underhållsbidrag till barnet.

13 §

I samband med talan om fastställande av faderskap har en i 31 § 1 och 2 mom. faderskaplagen (/20) nämnd företrädare för barnet även rätt att yrka på fastställande av underhållsbidrag till barnet.

17 §

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning.

17 §

Närmare bestämmelser om vilka blanketter som ska användas vid avtal om och fastställande av underhållsbidrag utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Gällande lydelse

RP 91/2014 rd

97

Föreslagen lydelse

*Denna lag träder i kraft den
20 .*